

**การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
กรณีศึกษา : กองทุนหมู่บ้านศิระช้าง**

นายลำเรียง นาคุดชา

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ปีการศึกษา 2544

บทคัดย่อ

นายสำเริง นาคุดชา : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
บ้านศิระชะ้าง หมู่ที่ 10 ต.พุดซา อ.เมือง จ.นครราชสีมา
อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์อารักษ์ ธีรอำพน, อาจารย์ประครอง ส่งเสริม, 181 หน้า

การประเมินกองทุนหมู่บ้านศิระชะ้างมีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบกระบวนการดำเนินงาน การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านศิระชะ้าง ของคณะกรรมการกองทุนและสมาชิกผู้กู้เพื่อเป็นกองทุนหมุนเวียน พัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ให้มีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน โดยมีกระบวนการพึ่งพาตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดศักยภาพและความเข้มแข็งของสมาชิกในหมู่บ้าน และทราบปัจจัยด้านบวก ด้านลบที่ส่งเสริม ขัดขวางการบรรลุเป้าหมายของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้เทคนิคการประเมิน แบบ CIPP Model โดยศึกษาจากประชากรในหมู่บ้านศิระชะ้าง

ผลการศึกษาระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้การประเมินบริบทของหมู่บ้านที่เอื้อต่อการทำการเกษตร ที่มีหลากหลายไม่ว่าจะเป็นที่ไร่ ที่นา แหล่งน้ำ สังกมพื้นบ้าน วัฒนธรรม ประเพณี ที่สืบทอดกันมา ระบบโครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนการพัฒนาภูมิปัญญา รวมทั้งความเข้มแข็งของชุมชน ผู้นำชุมชนนำไปสู่ความเข้มแข็งของหมู่บ้านศิระชะ้างสามารถจัดตั้งกองทุนบริหารเงิน 1 ล้านบาทได้ มีการตั้งคณะกรรมการในการบริหารจัดการ โดยมีนายดี ร่มพุดชาเป็นประธานกองทุน มีการร่วมกันร่างระเบียบข้อบังคับต่างๆของกองทุนตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สามารถจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้าน จัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ สามารถทำบัญชีรับ-จ่ายเบื้องต้นได้สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นการรับสมัครสมาชิก การขอกู้ การอนุมัติเงินกู้ รวมทั้งมีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ มีสมาชิกกองทุนทั้งหมด 64 คน มีผู้กู้ทั้งหมด 37 ราย รวมเป็นเงินที่อนุมัติไปแล้วทั้งสิ้น 999,000 บาท โดยให้กับผู้กู้ไปดำเนินกิจกรรม แต่ยังไม่สามารถระบุจำนวนผู้ชำระคืนได้ เพราะยังไม่ครบกำหนดชำระเงินคืน สมาชิกเกิดการเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเองมากขึ้น จากประสบการณ์การดำเนินงานของกองทุน นำไปสู่พื้นฐานความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้าน

หน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้จากการประเมินบริบท กระบวนการนำเข้า กระบวนการบริหารจัดการและผลผลิต การดำเนินงานของผู้กู้ อาชีพเดิมมีส่วนเสริมสร้างประสบการณ์ของผู้กู้สมาชิก สภาพการอยู่อาศัย รายได้ของครอบครัว หนี้สินเดิมที่มีอยู่แล้วมีส่วนในการพัฒนาอาชีพ และประกอบอาชีพเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจะทำได้สามารถประเมินศักยภาพของการชำระคืนเงินกู้

และการอนุมัติเงินกู้จากจำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ เงินทุนตามวัตถุประสงค์การกู้เงิน สถานที่ วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ ความรู้ และแรงงานของสมาชิกผู้กู้มีส่วนทำให้กิจการเจริญเติบโตได้ สามารถขยายกิจการ เพิ่มการลงทุนได้จริง เพื่อให้โอกาสในการประกอบอาชีพของผู้กู้ในด้านการ ใช้จ่ายเงินการขาดตลาด การทำบัญชีใช้จ่ายเงินยังไม่เป็นรูปธรรม แต่มีการหาความรู้เพิ่มสม่ำเสมอ ผลผลิตที่ได้ จะเห็นผลสำหรับผู้กู้ไปประกอบกิจกรรมที่มีระยะเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิตสั้น เช่น การปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์เล็ก ค้าขายและบริการที่สามารถประเมินได้โดยใช้ระยะเวลา ไม่ถึงปี แต่การทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ใหญ่ ต้องใช้เวลาอย่างน้อย 1 ปี

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนักศึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ร่วมปรึกษา.....

หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมินโครงการ ของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

 (อาจารย์อัครักษ์ วีระอำพน)

กรรมการสอบ

 (อาจารย์ ดร.โสภณ วงศ์แก้ว)

(.....)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ

 (รองศาสตราจารย์ ดร. ทรงพร ทาเจริญศักดิ์)

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

...../...../.....

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บุคคล และกลุ่มต่างๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ อย่างค้ำจุน ทั้งในด้านวิชาการ และด้านการดำเนินงานวิจัยซึ่งได้แก่ อาจารย์อารักษ์ ชีระอำพน อาจารย์นันทศักดิ์และอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ อาจารย์ประครอง ส่งเสริม และอาจารย์จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการทุกท่านที่ให้คำแนะนำปรึกษาทางด้านวิชาการ ขอบคุณ ท่านนายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ประธานกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและสมาชิกในชุมชน ที่ให้ข้อมูลและให้ความอนุเคราะห์ตลอดจนอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ

ทำยนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การเลี้ยงดูอบรม และส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างดีตลอดมา จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

นายสำเรียง นาทุดชา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
หน้าอำนวยการ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	จ
สารบัญแผนภาพ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ภูมิหลังหรือหลักการและเหตุผล	1
2. วัตถุประสงค์ของการประเมิน โครงการ	2
3. กรอบความคิดทฤษฎี	2
4. วิธีดำเนินการ	4
5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมิน โครงการ	6
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง	7
1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้าน	7
2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544	9
3. การติดตามการสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	30
4. การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	31
5. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	32
6. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	34
7. หลักการประเมิน โครงการรูปแบบการประเมินแบบชีพฟ์โมเดล	35
8. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	39

เรื่อง	หน้า
9. หลักวิชาการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ	42
บทที่ 3 วิธีดำเนินการประเมินโครงการ	68
1. รูปแบบการประเมิน	68
2. กลุ่มเป้าหมาย	68
3. วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ประเมิน	69
4. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	70
5. การวิเคราะห์ข้อมูล	76
บทที่ 4 ผลการติดตามการประเมินโครงการ	77
1. ผลการประเมินบริบทชุมชน	77
2. ผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวม	86
3. ผลการประเมินมูลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้	104
4. ผลอื่น ๆ ที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	105
5. การบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์	106
บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	111
1. วัตถุประสงค์ของการประเมิน โครงการ	111
2. วิธีการดำเนินการ	111
3. ผลการดำเนินการ	112
4. อภิปรายผล	114
5. ข้อเสนอแนะ	116
บรรณานุกรม	118
ภาคผนวก ก	120
ภาคผนวก ข	176
ประวัติผู้วิจัย	181

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1. ความคิดพื้นฐาน การประเมินพื้นฐานของสต๊าฟเฟิลบีม	35
2. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประเมินและการตัดสินใจของสต๊าฟเฟิลบีม	37
3. แสดงวงจรการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม	49
4. รูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน	61
5. หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการธุรกิจชุมชน	63
6. ภาพกิจกรรมการจัดเวทีชาวบ้าน	179

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. ประมาณการอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยไตรมาสแรก ปี พ.ศ. 2545	79
2. แสดงจำนวนประชากรโดยเฉลี่ยตามอายุ	84
3. แสดงกลุ่มอาชีพภายในหมู่บ้านศิระชะ้าง	86
4. จำนวนสมาชิกกองทุนหมู่บ้านศิระชะ้างที่ได้รับอนุมัติเงินกู้	93
5. แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนโดยสรุป	96

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

วิกฤติเศรษฐกิจที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ขณะนี้ส่งผลกระทบต่อทุกชนชั้นในสังคม มีความยากลำบากในการครองชีพ มีปัญหาอาชญากรรมและปัญหาสังคมอื่น ๆ การแก้ปัญหาวิกฤติ และสังคม คือ ต้องเริ่มจากจุดแข็งในสังคมไทย โดยจำเป็นต้องใช้ทุนทางสังคม (Social Capital) ที่มีอยู่ในทุกภาค ระดมทุกองค์ประกอบในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ชุมชน หรือการรวมกลุ่มซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ รวมทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ใช้ยุทธศาสตร์ประสานการเรียนรู้ร่วมกันพลิกฟื้นแผ่นดิน

นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเพื่อต่อสู้กับปัญหาความยากจนของประชากรส่วนใหญ่ที่กำลังเผชิญอยู่ แนวคิดนี้เป็นกระบวนการเสริมสร้างเพื่อพึ่งพาตนเอง ในระดับฐานรากของประเทศ เป็นการสร้างจิตสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น โดยให้ชุมชนกำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง เชื่อมโยงความรู้ กระบวนการเรียนรู้ระหว่างชุมชน เป็นการกระจายอำนาจในท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน เพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ ลดรายจ่าย บรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน โดยให้ท้องถิ่นจัดระบบ และบริหารจัดการเงินกองทุนด้วยตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน ผู้การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับฐานรากของประเทศ และเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

บ้านศิระชะ้าง หมู่ 10 ตำบลพุดซา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้จัดตั้งกองทุนแล้วเสร็จ และได้รับอนุมัติให้จัดตั้งกองทุน พร้อมกับการจัดสรรโอนเงินเข้ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแล้ว เพื่อที่จะให้ทราบว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนี้ บรรลุวัตถุประสงค์มากน้อย เพียงใด จึงสมควรที่จะมีการประเมินเพื่อแสดงให้เห็นความสำเร็จ ตลอดจนข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงของท้องถิ่น และเพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถของนักศึกษาในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และเพื่อเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานทั่วไปทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนปัญหาและความต้องการของชุมชน อันจะส่งผลถึงความสำเร็จและยั่งยืนของกองทุนเงินล้านในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

2.1 เพื่อทราบว่ากระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านศีรษะช้างบรรลุปเป้าหมาย มากน้อยเพียงใด ในประเด็นต่อไปนี้

2.1.1 บ้านศีรษะช้างมีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ แก่สมาชิก

2.1.2 บ้านศีรษะช้างมีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน

2.1.3 บ้านศีรษะช้างมีกระบวนการพึ่งพาตนเองโดยการเรียนรู้ และคิดริเริ่มเพื่อ แก้ปัญหาของตนเอง มีการสร้างศักยภาพของตนเองและมีการสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง

2.1.4 เศรษฐกิจของบ้านศีรษะช้าง ได้รับการกระตุ้นและมีภูมิคุ้มกัน

2.1.5 ประชาชนในบ้านศีรษะช้างมีศักยภาพและความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ และสังคม

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านบวกและปัจจัยด้านลบที่ขัดขวางและส่งเสริมการบรรลุเป้าหมาย ของโครงการ

2.3 เพื่อศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กรเพื่อการเรียนรู้ และการเกิดความเชื่อมโยง ระหว่างกันภายในหมู่บ้านและตำบล

2.4 เพื่อศึกษาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในบ้านศีรษะช้าง และระดับความเข้มแข็งของชุมชนตามตัวชี้วัดซึ่งกำหนด โดยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ

2. กรอบความคิดทฤษฎี

ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ ผู้ประเมินขอเสนอแนวคิดและรูปแบบการประเมินที่สำคัญประกอบแนวคิดหลัก ดังนี้

ไทเลอร์ กล่าวถึงการประเมินไว้ว่า “การประเมิน คือ การเปรียบเทียบพฤติกรรมที่สังเกตได้ กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้” นั่นคือ เกณฑ์ที่ตัดสินความสำเร็จของโครงการ จะ พิจารณาจากผลสำเร็จเมื่อสิ้นสุดโครงการแล้ว โดยมุ่งเน้นที่ผลสรุป (Summative Evaluation) มากกว่าความก้าวหน้า (Formative Evaluation)

คอนบรอก กล่าวถึงการประเมิน คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้ข้อมูลนั้นเพื่อ ตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ นอกจากนี้ยังได้นำเสนอรูปแบบการประเมินที่ใช้ในการเรียนการสอนที่

กำหนดหลักการว่า การประเมินโครงการไม่ควรประเมินเฉพาะจุดมุ่งหมายของโครงการเท่านั้น แต่ควรมีการพิจารณาประเมินผลกระทบข้างเคียงด้วย

สกริฟเวน กล่าวถึงการประเมินไว้ว่า “การประเมินเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูลการตัดสินใจเลือกใช้เครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและการกำหนดตัวชี้วัดและเกณฑ์ในการประเมิน” สำหรับแนวคิดของสกริฟเวนนี้เป็นการนำแนวคิดของไทเลอร์มาผสมผสานกับแนวคิดของคอนบราคเข้าด้วยกัน คือ ยึดถึงเป้าหมายหลักของการประเมิน และสิ่งที่ไม่ใช่เป้าหมายหลักของการประเมิน โดยเป้าหมายหลักของการประเมินจะใช้เป้าหมายของโครงการเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาซึ่งจะดำเนินในระหว่างดำเนินการ (Formative Evaluation) และประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ส่วนการประเมินที่ไม่ยึดเป้าหมายเป็นหลัก เป็นการประเมินผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

สำหรับการประเมินกองทุนหมู่บ้านนี้ ผู้ประเมินได้นำรูปแบบแนวคิดการประเมินของ สตัฟเฟิล บีม มาใช้เป็นกรอบแนวคิดประเมิน หรือที่เรียกว่า การประเมินแบบซิพ (Cipp Model) ซึ่งมีกรอบแนวคิด ดังนี้ คือ

1.การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) ได้แก่ การประเมินบริบทต่าง ๆ ของหมู่บ้าน เช่น จำนวนประชากร สภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนสภาพทางด้านสาธารณูปโภค เป็นต้น เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2.การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) ได้แก่ การประเมินแผนดำเนินการ งบประมาณ จำนวนคน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น เช่น นโยบายของรัฐบาล กองทุนหมู่บ้าน กองทุนเงินล้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น เพื่อเป็นการพิจารณาความเหมาะสมและความพอเพียงของทรัพยากร

3.การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินในระหว่างดำเนินการ เช่น การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน การจัดเวทีประชาคม การคัดเลือกคณะกรรมการ การรับสมัครสมาชิก การพิจารณาปล่อยเงินกู้สมาชิก การคืนเงินกองทุน เป็นต้น เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องที่จะใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข ต่อไป

4.การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation) ได้แก่ ผลของการดำเนินโครงการ ตามนโยบายของรัฐบาล สมาชิกผู้กู้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สมาชิกสามารถคืนเงินได้ตามเวลาที่กำหนด เงินหนึ่งล้านบาทยังคงอยู่ มีผลกำไรหรือดอกเบี้ย เป็นต้น ซึ่งเป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ

4. วิธีการดำเนินการ

การดำเนินการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดขอบเขตของการประเมิน ในการประเมินครั้งนี้ได้ทำการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีบ้านศรีชะง่าง หมู่ที่ 10 ตำบลพุดซา อำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา เท่านั้น

ขั้นที่ 2 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการประเมินนี้ หมายความว่า กลุ่มทั้งหมดของสิ่งที่ต้องการศึกษา วิจัย ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่ง ได้แก่ ชาวบ้านศรีชะง่าง

กลุ่มตัวอย่าง หมายความว่า กลุ่มที่ถูกเลือกจากประชากรขึ้นมาเป็นตัวอย่างเพื่อใช้เป็นตัวแทนของประชากรในการศึกษา ซึ่งในที่นี้ ได้แก่ ประชาชน ระดับนโยบายประกอบด้วย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตลอดจนสมาชิกที่ไม่ใช่สมาชิกกองทุนหมู่บ้านศรีชะง่าง

ขั้นที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

แหล่งข้อมูลในการศึกษานี้ หมายถึง แหล่งที่เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่สามารถให้ข้อมูลตามตัวชี้วัดที่กำหนด โดยมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ซึ่งจำแนกเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) และข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantive Data) สามารถแบ่งตามแหล่งที่มา แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data Souce) เป็นแหล่งข้อมูลที่ผู้ประเมินสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้โดยตรงจากกลุ่มเป้าหมายด้วยตนเอง เช่น การสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน การจัดเวทีชาวบ้าน ตลอดจนการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และความต้องการใช้ข้อมูลของผู้ประเมิน

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นแหล่งข้อมูลที่ผู้ประเมินสามารถเลือกใช้แหล่งข้อมูลที่มีผู้เก็บรวบรวมไว้แล้ว มีความสะดวก รวดเร็ว และประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย เช่น เอกสารเกี่ยวกับการกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน กชช2 ค จปฐ. เอกสารบรรยายสรุปข้อมูลหมู่บ้าน แผนที่หมู่บ้าน เป็นต้น

ขั้นที่ 4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1.การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเผชิญหน้าระหว่างผู้ประเมินกับผู้ถูกประเมินที่เป็นรายบุคคล หรือ กลุ่ม บุคคล เพื่อสนทนา ในการประเด็นที่ผู้ประเมิน

ต้องการข้อมูลตามแบบบริบท (บร.) ต่าง ๆ ซึ่งมีการเลือกเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และเลือกผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

บร.1 แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชน หมู่บ้าน สัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้าน, คณะกรรมการหมู่บ้าน, พระภิกษุ, ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน

บร.2 แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน สัมภาษณ์ตามครัวเรือนโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 50 จากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

บร.3 แบบรายงาน ความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติ ที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุน สมาชิกกองทุน ผู้นำชุมชน สมาชิกกองทุน และประชาชนทั่วไปที่ไม่ใช่สมาชิกกองทุน

บร.4 แบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน สัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุน สมาชิกกองทุน และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารกองทุน

บร.9 แบบบันทึกการสัมภาษณ์

บร.11 แบบศึกษาเจาะลึกรายกรณี สัมภาษณ์สมาชิกที่กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน

2.การจัดประชุมเวทีชาวบ้าน เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งการจัดประชุมเวทีชาวบ้านมีทั้งระดับหมู่บ้านและทั้งระดับตำบล ตามกำหนดของแบบ บร. ต่าง ๆ ดังนี้

บร.5 จัดเวทีการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับหมู่บ้านและระดับตำบล

บร.6 จัดกลุ่มเสวนาสมาชิกกองทุนที่กู้เงิน ไปประกอบกิจกรรมทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล

บร.8 จัดทำแผนโครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์โดยบัณฑิตกองทุนหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านในตำบล ช่วยกันวิเคราะห์ตามแผนงานโครงการ

บร.12 จัดเวทีวิเคราะห์ทำแผนแม่บทชุมชนทั้งในระดับหมู่บ้านและตำบลโดยกระบวนการ AIC หรือ FSC ผู้เข้าร่วมประชุม คือ ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการในหมู่บ้านและตำบล

3.การสังเกต (Observation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

4.การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้มีการจัดเก็บแล้ว หรือเรียกว่า ข้อมูลมือสอง ได้แก่ กชช.2 ค จปฐ. ข้อมูลหมู่บ้าน เป็นต้น

ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data) นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์ให้เป็นระบบ ระเบียบ ง่ายต่อการเข้าใจ แปลความและสรุปความโดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนของการตรวจ

สอบความถูกต้องของข้อมูล การจำแนกประเภทของข้อมูล และนำมาดำเนินการวิเคราะห์ในรูปแบบของเชิงปริมาณและคุณภาพ

ขั้นที่ 6 การนำเสนอผลการวิจัย

บทที่ 1 นำเสนอหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของการดำเนินการ การอบรวมความคิดและทฤษฎี วิธีดำเนินการ รวมทั้งผลที่คาดว่าจะได้รับจากการดำเนินการ

บทที่ 2 นำเสนอนโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ แบบคำขอขึ้นทะเบียน การติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการ การพิจารณาเงินกู้

บทที่ 3 นำเสนอวิธีการดำเนินการประเมินโครงการรูปแบบและเครื่องมือการประเมิน แหล่งข้อมูลและตัวชี้วัดต่าง ๆ และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมทั้งการแจกแจงตัวแปร และลักษณะของค่าตัวแปร

บทที่ 4 นำเสนอผลการวิเคราะห์โครงการ

บทที่ 5 นำเสนอผลสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับการประเมินโครงการ

1. ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานและกระบวนการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของบ้านศิระชะ้าง
2. ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจ ปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคและสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน
3. ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของการบริหารพัฒนาเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน และแนวทางวัดความสำเร็จในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ระดับหมู่บ้านและชุมชน
4. บัณฑิตกองทุนหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกับชุมชน และมีส่วนในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
5. ผู้ทำสารนิพนธ์ได้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาที่เป็นวิทยาศาสตร์อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็นระบบได้

บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้ทำสารนิพนธ์ได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกรณีศึกษาบ้านศิระชะ้าง หมู่ที่ 10 ตำบลพุดซา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ทั้งที่เป็นนโยบาย หลักการ ระเบียบต่าง ๆ รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีการประเมินและหลักวิชาที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังนี้

1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติของรัฐบาล ซึ่งมีพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี และถือเป็นนโยบายที่สำคัญยิ่ง ในการต่อสู้กับปัญหาความยากจนของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่กำลังเผชิญอยู่ เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยรัฐจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกองทุนละ 1 ล้านบาท พร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง

บัดนี้รัฐบาลได้ดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวแล้วโดยได้ประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 และระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เห็นว่าระเบียบดังกล่าวมีความสำคัญสำหรับประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงได้จัดให้พิมพ์หนังสือฉบับนี้ขึ้นและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติต่อไป

1.2 หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

นโยบายดังกล่าวจะประสบความสำเร็จได้ ควรประกอบด้วยหลักสำคัญ 10 ประการ คือ

- 1) ความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2) การบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้าน

3) การปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดิน ตามแนวทางให้หมู่บ้านเป็น ศูนย์กลาง
ในการพัฒนา

4) การติดตามและประเมินผล โดยมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพของกองทุน

5) เสริมสร้างสำนักความเป็นชุมชนและท้องถิ่น

6) ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและ
ภูมิปัญญาของตนเอง

7) เกื้อหนุนประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้าน และชุมชน

8) เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ภาคราชการ เอกชน
และประชาสังคม

9) กระจายอำนาจให้ท้องถิ่น และพัฒนาอริปไตยพื้นฐาน

10) เสริมสร้าง “ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ” ของหมู่บ้านและชุมชน

1.3 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อ
พัฒนาอาชีพ สร้างงานสร้างหรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่ายและสร้างสัมพันธภาพที่ดีแก่ประชาชน

2) ส่งเสริมท้องถิ่นชุมชนให้มีขีดความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน

3) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้และคิดริเริ่มเพื่อ แก้ปัญหา
ของตนเอง มีการสร้างศักยภาพของตนเอง และมีการสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง

4) เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้าง
ภูมิคุ้มกันแก่ชุมชนท้องถิ่นและสังคมโดยรวม

5) ประชาชนในท้องถิ่นมีศักยภาพ และความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม

1.4 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีระเบียบที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชน
เมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544

2) ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้ง
และบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

3) ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้ง
และบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544

4) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชน
เมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544

5) ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2544

ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ผู้ทำสารนิพนธ์จะใช้แนวทางนโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติดังกล่าว เป็นหลักในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองด้วย

2.ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544

โดยที่รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วน ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เห็นควรมีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เพื่อให้มีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบในการวางแผนงานในการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อให้การดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วนดังกล่าวเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 11 (8) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี จึงวางระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

ข้อ 3 บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ มติคณะรัฐมนตรีและคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

“กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง” หมายความว่า กองทุนในระดับชาติ

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนหมู่บ้าน อีกทั้งชุมชนเมือง ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดให้เป็นหมู่บ้านตามระเบียบว่า

“หมู่บ้าน” หมายความว่า หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

“ชุมชนเมือง” หมายความว่า ชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา เทศบาลในเขตปกครองท้องที่พิเศษและชุมชนอื่น ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ 5 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามระเบียบนี้

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ประกอบไปด้วย 2 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ 6 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” โดยมีชื่อย่อว่า กทบ.ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่ นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นรองประธานคนที่หนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นรองประธานคนที่สอง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นรองประธานคนที่สาม ผู้อำนวยการสำนักงานประมาณ เลขานุการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวง อุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกิน 10 คน เป็นกรรมการ เลขานุการนายกรัฐมนตรี เป็นกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการอาจแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวนไม่เกิน 3 คน

ให้มีที่ปรึกษาคณะกรรมการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยคำแนะนำของคณะกรรมการ จำนวนอย่างน้อยสามคนแต่ไม่เกินเจ็ดคน

ข้อ 7 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปีและอาจได้รับการแต่งตั้งได้อีก

ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระหรือในกรณีที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มขึ้นในระหว่างที่กรรมการซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ในตำแหน่ง ให้ผู้ได้รับแต่งตั้งดำรงตำแหน่งแทนหรือเป็นกรรมการเพิ่มขึ้นอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งได้แต่งตั้งแล้ว

เมื่อครบกำหนดตามวาระตามวรรคหนึ่ง หากยังไม่มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

ข้อ 8 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจะพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก

- (3) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (4) คณะรัฐมนตรีมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง
- (5) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (6) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

ข้อ 9 การประชุมคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของ จำนวนคณะกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมคราวใด ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้รองประธานกรรมการผู้มีอาวุโสตามลำดับเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าไม่มีรองประธานกรรมการมาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ข้อ 10 คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) กำหนดนโยบาย การจัดตั้ง และแนวทางการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

(2) กำหนดแผนการจัดหาเงินทุน และแผนการจัดสรรให้แก่กองทุน

(3) จัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เสนอต่อ

คณะรัฐมนตรี

(4) กำหนดแผนงาน ออกระเบียบ ข้อบังคับ

(5) ออกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน จัดหา และจัด

สรรประโยชน์ของกองทุน

(6) ออกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและบริหารกองทุน

(7) แต่งตั้ง คณะอนุกรรมการ คณะทำงาน

(8) ออกระเบียบ คำสั่ง และประกาศอื่นๆ เพื่อปฏิบัติตามระเบียบนี้

(9) เพื่อประโยชน์ ในการบริหารงานของสำนักงาน อาจมีคำสั่งให้ข้าราชการหรือลูกจ้างของส่วนราชการ หรือคณะกรรมการอาจขอให้คณะรัฐมนตรีมีมติให้พนักงานหรือ ลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ไปช่วยปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานได้โดยถือว่าเป็นการปฏิบัติราชการหรือปฏิบัติงานตามปกติ โดยจะให้ไปช่วยปฏิบัติงานเต็มเวลา บางเวลา หรือนอกเวลาก็ได้ อีกทั้งอาจกำหนด ค่าตอบแทนให้แก่ผู้ไปช่วยปฏิบัติงานด้วยก็ได้

(10) การรายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งฐานะการเงินของ กองทุนให้คณะกรรมการทราบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

(11) ปฏิบัติหน้าที่อื่น หรือตามที่กฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของ คณะกรรมการ หรือคณะกรรมการมอบหมาย

ข้อ 11 การประชุมของอนุกรรมการให้นำข้อ 5 มาใช้กับการประชุมและวินิจฉัยชี้ขาดของที่ ประชุมอนุกรรมการ โดยอนุโลม

ข้อ 12 ให้คณะกรรมการ ที่ปรึกษา และคณะอนุกรรมการ ที่ได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบนี้ ได้เข้าประชุมค่าตอบแทนตามอัตราที่กำหนด ในพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุม และค่าตอบแทนที่ ปรึกษา ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง พ.ศ. 2523 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยเบิกจ่ายจากสำนักเลขาธิการ นายกรัฐมนตรี

หมวดที่ 2 สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ 13 ให้มีสำนักงาน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติในสำนัก เลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ข้อ 14 สำนักงานมีอำนาจ หน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ
- (2) ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ ที่ปรึกษาคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ
- (3) ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของ คณะ กรรมการและของกองทุน
- (4) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้ง นโยบายและแนวทางการบริหาร กองทุน
- (5) ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อ เตรียมความพร้อมในการจัดตั้งกองทุน และแนวทางการบริหารกองทุน
- (7) จัดให้มี หรือสนับสนุนให้มีการประชุมชี้แจงและฝึกอบรมบุคลากร ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุน
- (8) พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการในการพิจารณาแผนการบริหาร และ จัดการ กองทุน
- (9) ให้การสนับสนุน ปรึกษาหารือ และข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการเกี่ยวกับ นโยบาย

(10) คำเนินการหรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่น ๆ การดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง และ รายงานผลต่อคณะกรรมการดำเนินการในส่วนการบริหารกองทุน

(11) รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ

(12) คำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 (ฉบับที่ 2)

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงแก้ไขระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 11 (8) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี จึงวางระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี” ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกความในวรรคสองของข้อ 6 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และให้ใช้ความดังต่อไปนี้แทน

“คณะกรรมการอาจแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวนไม่เกิน 4 คน”

ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

โดยที่รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริการจัดการเงินกองทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

เพื่อให้การดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วนดังกล่าวเป็นไปอย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา อาศัยอำนาจตามความในข้อ 10 (8) แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงออกระเบียบไว้ ดังนี้

หมวดที่ 1 ข้อความทั่วไป

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

ข้อ 3 ในระเบียบนี้

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดให้เป็นหมู่บ้านตามระเบียบนี้

“หมู่บ้าน” หมายความว่า หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

“ชุมชนเมือง” หมายความว่า ชุมชนซึ่งตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา เทศบาล ในเขตปกครองท้องที่พิเศษและชุมชนอื่น ทั้งนี้การจะกำหนดว่าชุมชนใดเป็นชุมชนเมือง ให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ

“คณะอนุกรรมการสนับสนุน” หมายความว่า คณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

“คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด” หมายความว่า คณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัดหรือกรุงเทพมหานคร

“คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ” หมายความว่า คณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอหรือเขต

“คณะกรรมการกองทุน” หมายความว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหรือคณะกรรมการกองทุนชุมชนเมืองต่าง ๆ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด

“กรรมการกองทุน” หมายความว่า กรรมการในคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหรือกรรมการในคณะกรรมการกองทุนชุมชนเมือง

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ

“ธนาคาร” หมายความว่า ธนาคารที่คณะกรรมการกำหนดให้บริหารจัดการกองทุน

“ครัวเรือน” หมายความว่า ครอบครัวตามทะเบียนบ้าน อันประกอบด้วยบิดา มารดา สามี ภรรยา บุตร ญาติพี่น้อง เป็นต้น อยู่รวมกัน

“หัวหน้าครัวเรือน” หมายความว่า ผู้มีชื่อเป็นเจ้าบ้านตามทะเบียนบ้าน

“ผู้แทนครัวเรือน” หมายความว่า หัวหน้าครัวเรือนหรือบุคคลในครัวเรือน ซึ่งหัวหน้าครัวเรือนมอบหมายเป็นหนังสือให้เป็นผู้แทนครัวเรือน

“หุ้น” หมายความว่า การออมทรัพย์ในรูปแบบหนึ่ง โดยมูลค่าของหุ้นให้เป็นไปตามที่กองทุนกำหนด

“เงินฝากสัจจะ” หมายความว่า เงินรับฝากประเภทต่าง ๆ นอกเหนือจากเงินออม ตามที่กองทุนกำหนด

“สมาชิก” หมายความว่า สมาชิกของกองทุน

“ที่ประชุมสมาชิก” หมายความว่า ที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปีหรือที่ประชุมใหญ่วิสามัญข้อ 4 ให้ประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติรักษาการตามระเบียบนี้

หมวดที่ 2 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ข้อ 5 ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ คือ

- (1) เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนท้องถิ่น
- (2) ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง

(3) เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน

(4) เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชนและประชาสังคม

(5) กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

ข้อ 6 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ ดังนี้

(1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน

(2) ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง

(3) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

(4) กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

(5) เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

ข้อ 7 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้

- (1) เงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้
- (2) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้
- (3) เงินกู้ยืม
- (4) ดอกผลหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากกองทุน
- (5) เงินหรือทรัพย์สินอื่นๆ ที่กองทุนได้รับโดยไม่มีเงื่อนไขผูกพันหรือภาระติดพันอื่นใด

ข้อ 8 ให้คณะกรรมการเปิดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ “กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” กับธนาคาร เพื่อสำรองจ่ายและเตรียมจัดสรรให้แก่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ให้ธนาคารโอนเงินจาก “บัญชีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” เข้าบัญชีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามคำสั่งจ่ายของคณะกรรมการ

ข้อ 9 ให้คณะกรรมการจัดสรรเงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ไปยังบัญชีกองทุนหมู่บ้านและบัญชีกองทุนชุมชนเมืองตามหมวด 9 แห่งระเบียบนี้ บัญชีละหนึ่งล้านบาทภายในระยะเวลาสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งเป็นหนังสือจากคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด

ในกรณีที่คณะกรรมการไม่สามารถจัดสรรเงินให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่กำหนดตามวรรคหนึ่ง ให้ขยายเวลาต่อได้อีกไม่เกินสิบห้าวัน

ข้อ 10 ในการอนุมัติให้คณะกรรมการกองทุนเริ่มเข้าบริหารจัดการและเบิกจ่ายเงินจากบัญชีกองทุนหมู่บ้านหรือบัญชีกองทุนชุมชนเมือง ให้คณะกรรมการพิจารณาในหลักการ ดังนี้

(1) ความพร้อม ความสนใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง รวมทั้งการแสดงออกอย่างชัดเจนซึ่งความพร้อมในการเข้าร่วมบริหารจัดการกองทุน และการควบคุมดูแลตนเองในการใช้ประโยชน์จากกองทุนของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(2) ความพร้อมของคณะกรรมการกองทุนที่เป็นความพร้อมของบุคคล ด้านความรู้ และประสบการณ์ในการบริหารจัดการกองทุนสังคมของหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน กองทุนอาชีพ และกองทุนสวัสดิการ และความพร้อมในการเข้าบริหารจัดการกองทุน

(3) บริหารจัดการกองทุนที่สอดคล้องและเกื้อกูลกันในส่วนเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติและกองทุนทางสังคมหรือกองทุนที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้น

(4) การมีระบบการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุน โดยสมาชิก และมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพการดำเนินกิจกรรมของกองทุนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพึ่งพาตนเอง เพื่อความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพสูงสุด

ภายใต้บังคับแห่งข้อ 11 และบทบัญญัติในหมวด 8 แห่งระเบียบนี้ เมื่อคณะกรรมการได้อนุมัติให้คณะกรรมการกองทุนเริ่มเข้าบริหารจัดการและเบิกจ่ายเงินจากบัญชีกองทุนหมู่บ้านหรือบัญชีกองทุนชุมชนเมืองแล้ว คณะกรรมการย่อมหมดอำนาจในการบริหารจัดการเงิน กองทุน และจะเข้าแทรกแซงการบริหารจัดการเงินกองทุนของคณะกรรมการกองทุนมิได้

ข้อ 11 คณะกรรมการมีอำนาจระงับการจ่ายเงินจากบัญชีกองทุนหรือให้กองทุนชดใช้หรือให้ส่งคืนเงินในกรณีที่กองทุนเบิกจ่ายไปแล้ว อันเนื่องจากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า คณะกรรมการกองทุนไม่ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อบังคับที่คณะกรรมการกำหนด หรือกระทำการอันอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อกองทุน

หมวดที่ 3 คณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ข้อ 12 ให้มีคณะอนุกรรมการสนับสนุน ประกอบด้วย ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นรองประธานคนหนึ่ง เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน เป็นรองประธานคนที่สอง ผู้อำนวยการสำนักงานประมาณ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ปลัดกระทรวงสาธารณสุข อธิบดีกรมการปกครอง อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร อธิบดีกรมบัญชีกลาง อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรประชาชนจำนวนห้าคน และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นจำนวนห้าคน ซึ่งแต่งตั้งโดยประธานกรรมการ เป็นอนุกรรมการ ผู้แทนจากสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ และผู้แทนจากสำนักงาน เป็นอนุกรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ

ข้อ 13 คณะอนุกรรมการสนับสนุนมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(1) กำหนดแผนปฏิบัติการบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนของส่วนราชการ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เป็นไปตามแนวทางให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา

(2) สนับสนุนและพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ในการทำหน้าที่ให้การสนับสนุนด้านวิชาการและการจัดการแก้กองทุนอย่างมีประสิทธิภาพ

(3) บูรณาการแผนงาน โครงการ กิจกรรม และงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินการของกองทุน

(4) ปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุนตามแผนงาน โครงการของรัฐซึ่งมีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกับกองทุน เพื่อเอื้ออำนวยให้กลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน สามารถรวม กองทุนเข้ากับกองทุนได้ตามวัตถุประสงค์

(5) แต่งตั้งคณะทำงาน เพื่อช่วยดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสนับสนุน

(6) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

หมวดที่ 4 คณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด

ข้อ 14 ให้มีคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธาน ปลัดจังหวัด เป็นรองประธาน ผู้แทนคณะกรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งจากประธานกรรมการ และผู้แทนหน่วยงานระดับจังหวัด ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ธนาคาร ออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาธารณสุขจังหวัด เจริญพัฒนาชนบทจังหวัด ประชาสัมพันธ์จังหวัด หัวหน้าสำนักงานจังหวัด ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรประชาชนจำนวนห้าคน และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นจำนวนห้าคน ซึ่งแต่งตั้งโดยประธานกรรมการเป็นอนุกรรมการ และพัฒนาการจังหวัด เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดอาจจะตั้งศูนย์ประสานงานคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด เพื่อทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ

สำหรับกรุงเทพมหานคร ให้คณะกรรมการดังกล่าวตามวรรคแรก ประกอบด้วย ปลัดกรุงเทพมหานคร เป็นประธาน ผู้แทนการเคหะแห่งชาติ ผู้แทนคณะกรรมการซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากประธานกรรมการ ผู้แทนหน่วยงานระดับจังหวัด ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กรมประชาสัมพันธ์ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ผู้ทรงคุณวุฒิจาก

องค์กรประชาชนจำนวนห้าคน และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นจำนวนห้าคนเป็นอนุกรรมการ ผู้อำนวยการ
สำนักพัฒนาชุมชน เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

ข้อ 15 ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(1) รับขึ้นทะเบียนกองทุนตามระเบียบและวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด
(2) ให้ความเห็นผลการประเมินความพร้อมของกองทุน ซึ่งผ่านการประเมินของคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอร่วมกับชุมชนตามระเบียบหรือวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด

(3) สนับสนุนให้เกิดการเตรียมพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง

(4) ติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของกองทุนในจังหวัด ให้เป็นไปตามระเบียบหรือวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและบรรลุตามเป้าหมายและ วัตถุประสงค์

(5) ประสานความร่วมมือเพื่อสนับสนุนด้านวิชาการและการจัดการให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของกองทุนในจังหวัด

(6) จัดทำระบบข้อมูลเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนต่าง ๆ ในจังหวัดเพื่อเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนและส่วนที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทราบ

(7) รายงานผลการดำเนินงานของกองทุนในจังหวัดให้คณะกรรมการทราบตามระเบียบหรือวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด

(8) แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด

(9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการสนับสนุนมอบหมาย

ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ ประกอบด้วย นายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขต เป็นประธานแล้วแต่กรณี ปลัดเทศบาล หรือ ปลัดเมืองพัทยาแล้วแต่กรณี ปลัดอำเภอฝ่ายปกครองและพัฒนาหรือผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตแล้วแต่กรณี ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรประชาชนและอื่น ๆ จำนวนไม่น้อยกว่าเจ็ดคนแต่ไม่เกินเก้าคน เป็นอนุกรรมการ และพัฒนาการอำเภอหรือหัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนเขตแล้วแต่กรณี เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอมีหน้าที่ประเมินความพร้อมสนับสนุนการเตรียมความพร้อม สร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้านและชุมชนเมือง สนับสนุนและติดตามการดำเนินกิจกรรมของกองทุน และปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดมอบหมาย

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกลไกของท้องถิ่นในการดำเนินการพัฒนา การเรียนรู้ร่วมกันในการบริหารการจัดการกองทุนด้วยความสมัครใจ ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด

แต่งตั้งคณะทำงานเครือข่ายชุมชนระดับอำเภอซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรประชาชน เครือข่ายชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำธรรมชาติในท้องถิ่นที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์ ด้าน พัฒนากองทุนหรือพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ในจำนวนตามความเหมาะสมของพื้นที่ โดยให้มีบทบาท ในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ

หมวดที่ 5 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ข้อ 16 ให้กองทุนแต่ละกองทุนมีคณะกรรมการกองทุน จำนวนสิบห้าคน ประกอบด้วย กรรมการซึ่งมาจากการคัดเลือกกันเองโดยสมาชิกซึ่งกรรมการดังกล่าวเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ และมีความรับผิดชอบ ที่จะบริหารจัดการกองทุนซึ่งเป็นที่ยอมรับของ ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง และต้องมีคุณสมบัติตามข้อ 17

หลักเกณฑ์และวิธีการในการคัดเลือกกรรมการกองทุนนั้น ให้คณะกรรมการกองทุนออก ข้อบังคับกองทุนตามมติของที่ประชุมสมาชิก

ข้อ 17 กรรมการกองทุนต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังนี้

- (1) เป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยในหมู่บ้านติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปี ก่อนวันที่ได้รับเลือกเป็นกรรมการกองทุน
- (2) เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ โดยมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์
- (3) ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ เสียสละมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด และไม่มีประวัติเสียหายด้านการเงินตลอดจนยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
- (4) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (5) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้รับโดยประมาท
- (6) ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิด แคร่หรือการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษ ในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ยกเว้นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์และความผิดฐานบุกรุก
- (7) ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรง แก่ทางราชการองค์กรหรือหน่วยงานที่สังกัด
- (8) ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่เสียสิทธิตามมาตรา 68 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2430

(9) ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนตามข้อ 20 (3) และ (4)

ข้อ 18 คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(1) บริหารจัดการกองทุน รวมทั้งตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุน เพื่อสอดคล้องและเกื้อกูลกับกองทุนอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน

(2) ออกระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์หรือวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุนที่ไม่ขัดแย้งกับระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดและต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก

(3) รับสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก ทั้งที่เป็นกลุ่ม องค์กรชุมชน หรือปัจเจกบุคคลในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(4) สำรวจและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพอุตสาหกรรมครัวเรือนและวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่หมู่บ้านหรือชุมชนเมืองนั้น ตลอดจนสำรวจและจัดทำข้อมูลดังกล่าวของกองทุนอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(5) พิจารณาการให้กู้เงินตามระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

(6) ทำนิติกรรมสัญญา หรือดำเนินการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับภาระผูกพันของกองทุน

(7) จัดหรือเรียกประชุมสมาชิกตามที่กำหนดหรือได้ตกลงกัน หรือตามที่สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของสมาชิกทั้งหมดลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอ และจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่รับคำร้อง

(8) จัดทำบัญชีและส่งมอบเงินที่ได้รับจากการจัดสรร ดอกผล ผลตอบแทน หรือรายได้ที่เกิดขึ้นจากเงินที่ได้รับจากการจัดสรรจากคณะกรรมการคืนให้แก่กองทุนให้ครบเต็มจำนวนที่ได้รับอนุมัติให้เบิกจ่าย ในกรณีที่คณะกรรมการมีหนังสือหรือคำสั่งเป็นที่สุด เนื่องจากคณะกรรมการกองทุนไม่ปฏิบัติตามหรือบริหารจัดการกองทุนให้เป็นไปตามระเบียบหรือข้อบังคับ ที่กองทุนกำหนด

(9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการกำหนดหรือมอบหมาย

ข้อ 19 กรรมการกองทุนมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสองปี

ในกรณีที่กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ให้คณะกรรมการกองทุนประกอบด้วยกรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ และให้คณะกรรมการกองทุนจัดให้มีการคัดเลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งแทนกรรมการกองทุนซึ่งพ้นตำแหน่งตามวาระตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อ 16 ภายในระยะเวลาสามสิบวัน

กรรมการกองทุนซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระอาจได้รับคัดเลือกอีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันมิได้

ข้อ 20 นอกจากพ้นจากตำแหน่งตามวาระแล้ว กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) คณะกรรมการกองทุนมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่
- (4) ที่ประชุมสมาชิกมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด
- (5) มีลักษณะต้องห้ามตามข้อ 17 (4) (5) (6) และ (7)
- (6) คณะกรรมการให้ออก เนื่องจากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าขาดคุณสมบัติ และมีลักษณะต้องห้ามตามข้อ 17

ในกรณีที่กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ คณะกรรมการกองทุนอาจแต่งตั้งบุคคลจากสมาชิกเข้าดำรงตำแหน่งกรรมการกองทุนแทนก็ได้ และให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

ให้นำบทบัญญัติในข้อ 19 วรรคสามมาใช้บังคับกับกรรมการกองทุนซึ่งพ้นจากตำแหน่งตาม (2) และ (3)

ข้อ 21 ให้คณะกรรมการกองทุนเลือกกรรมการด้วยกันเป็นประธานกรรมการกองทุน รองประธานกองทุน เภรัญญิกกองทุน และเลขานุการกองทุน

ข้อ 22 การประชุมคณะกรรมการกองทุนต้องมีกรรมการมาประชุมเกินกึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ในขณะนั้น จึงจะเป็นองค์ประชุม

ถ้าประธานกรรมการกองทุนไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการกองทุนทำหน้าที่ประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการกองทุนและรองประธานกรรมการกองทุนไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

กรรมการกองทุนผู้ใดมีส่วนได้ส่วนเสียเป็นส่วนตัวในเรื่องใด ห้ามมิให้เข้าร่วมประชุมในเรื่องนั้น

หมวดที่ 6 กองทุนและสมาชิกกองทุน

ข้อ 23 กองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง อาจประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้

- (1) เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ

- (2) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้โดยปราศจากภาระผูกพัน
- (3) เงินกู้ยืม
- (4) ดอกผลหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกองทุน
- (5) เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก
- (6) เงินค่าหุ้น
- (7) เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก
- (8) เงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

ข้อ 24 สมาชิกกองทุน ประกอบด้วยบุคคลธรรมดาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้นและมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อบังคับของกองทุน

การรับสมัครสมาชิกและการขาดจากสมาชิกภาพของสมาชิก ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขและวิธีการที่กองทุนกำหนด ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความต้องการและการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองเป็นหลัก

ข้อ 25 คณะกรรมการกองทุนสามารถกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุน ให้สมาชิกถือหุ้นของกองทุนหรือมีเงินฝากสัจจะไว้ที่กองทุน

ในการชำระค่าหุ้น สมาชิกอาจชำระเป็นเงินทรัพย์สิน หรือแรงงานตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

ข้อ 26 ให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีผู้ถือหุ้นอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งภายในกำหนดระยะเวลาสิบห้าวัน นับจากวันที่กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งตามวาระ เพื่อพิจารณาผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนและรับรองคณะกรรมการกองทุนที่ได้รับเลือกใหม่

วิธีการในการเรียกประชุมให้เป็นไปตามที่กองทุนกำหนด โดยคำนึงถึงจารีตประเพณีของแต่ละหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

ข้อ 27 นอกจากการประชุมใหญ่สามัญประจำปีแล้ว คณะกรรมการกองทุน อาจเรียกประชุมวิสามัญเมื่อใดก็ได้ เมื่อมีเหตุที่ต้องขอมติหรือขอความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกตามระเบียบนี้ หรือเมื่อคณะกรรมการกองทุนจะเห็นสมควร

นอกจากกรณีตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายในระยะเวลาสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้รับการร้องขอเป็นหนังสือจากสมาชิกซึ่งเข้าชื่อกันมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

ข้อ 28 ในการประชุมสมาชิกต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

สมาชิกจะมอบอำนาจเป็นหนังสือให้บุคคลอื่นมาประชุมแทนตนก็ได้ แต่ผู้รับมอบอำนาจนั้นจะรับมอบอำนาจจากสมาชิกเกินกว่าหนึ่งรายมิได้

การประชุมคราวใดมีสมาชิมาประชุมไม่ครบองค์ประชุม ให้นัดประชุมอีกครั้งหนึ่งภายในสิบห้าวันนับแต่วันนัดประชุมครั้งแรก ในการประชุมครั้งหลังถ้ามิใช่เป็นการประชุมใหญ่สามัญประจำปี เมื่อมีสมาชิมาประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดก็ให้ถือเป็นองค์ประชุม

ข้อ 29 สมาชิกคนหนึ่งให้มีเสียงในการออกเสียงลงคะแนน

ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาดการวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก

หมวดที่ 7 การกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ข้อ 30 สมาชิกตามข้อ 18 (3) ที่ประสงค์จะขอกู้เงินจากกองทุนต้องจัดทำคำขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน โดยให้ยื่นคำขอกู้ดังกล่าวต่อคณะกรรมการกองทุนให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาเงินกู้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

ข้อ 31 คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกินจำนวนสองหมื่นบาท

ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่งให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกินจำนวนห้าหมื่นบาท

การอนุมัติเงินกู้ถูกเงิน ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมและจำเป็น

ข้อ 32 ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติอนุมัติเงินกู้ยืมตามคำขอทั้งหมดหรือ บางส่วนให้บันทึกความเห็นในแบบคำขอกู้ยืมเงิน พร้อมทั้งส่งสำเนาแบบคำขอกู้ยืมเงิน ตลอดจนเงื่อนไขและรายละเอียดในการอนุมัติเงินกู้ แจ้งให้ผู้กู้และธนาคารรับทราบโดยเร็ว

ให้คณะกรรมการกองทุนแต่งตั้งผู้แทนกรรมการกองทุนอย่างน้อยสองคน เป็นผู้แทนคณะกรรมการกองทุนในการทำสัญญากู้ยืมเงินกับผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้

ให้ผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ เปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคาร และแจ้งหมายเลขบัญชีออมทรัพย์ให้คณะกรรมการกองทุนรับทราบโดยเร็ว

การโอนเงินเข้าบัญชีผู้กู้ตามวรรคสอง ธนาคารจะเป็นผู้ทำหน้าที่โอนเงินเข้าในบัญชีผู้กู้ผ่านการพิจารณาอนุมัติจากคณะกรรมการกองทุน ตามคำสั่งและเงื่อนไขของคณะกรรมการกองทุน

ข้อ 33 คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ ไม่ว่าจะส่วนบุคคล หรือ ทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

ข้อ 34 ให้คณะกรรมการกองทุนกำหนดอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนเงินฝากและเงินกู้เป็นอัตราที่แน่นอนตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก โดยคำนึงถึงจากรีดประเพณี และสภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นหลัก และปิดประกาศอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนดังกล่าวอย่างเปิดเผย

ข้อ 35 การกำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย การชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนให้ผู้กู้ชำระให้แล้วเสร็จสิ้นภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี นับแต่วันที่ทำสัญญา

การชำระคืนเงินกู้หรือเงินลงทุนทุกประเภท ผู้กู้หรือผู้ที่นำเงินไปลงทุนจะต้องนำเงินไปส่งคืน ณ ธนาคาร และนำหลักฐานการส่งชำระคืนเงินกู้หรือเงินลงทุนไปมอบให้คณะกรรมการกองทุน เพื่อเป็นหลักฐานในการจัดทำบัญชีหรือดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง

ข้อ 36 ในกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญาไม่ชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญาผู้ข่มเงิน ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับตามจำนวนที่ระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนดไว้อย่างแน่นอนสำหรับจำนวนที่ขาดหรือค้างชำระ เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้

คณะกรรมการกองทุนอาจพิจารณายกเลิกหรือปรับลดเบี้ยปรับให้แก่ผู้กู้อย่างหนึ่งรายใดก็ได้เมื่อมีเหตุผลอันสมควร และด้วยความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกด้วยเสียงเกินกึ่งหนึ่ง หรือดำเนินการอื่น ๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

ข้อ 37 ในกรณีที่ผู้กู้มิได้เริ่มดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการขอกู้ข่มเงินหรือเมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้กู้เงินไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์โดยปราศจากเหตุผลอันสมควรให้คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจยกเลิกสัญญาและเรียกคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนที่ค้างชำระคืนเต็มจำนวนได้โดยทันที

ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อลงมติให้ผู้กู้ซึ่งนำเงินกู้ไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในคำขอกู้ข่มเงินพ้นจากสมาชิกภาพในระยะเวลาสามสิบวันหลังจากวันยกเลิกสัญญา

สมาชิกซึ่งที่ประชุมสมาชิกมีมติให้พ้นจากสมาชิกภาพตามวรรคสอง ห้ามมิให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนเป็นระยะเวลาสองปี

หมวดที่ 8 การทำบัญชีและการตรวจสอบ

ข้อ 38 ให้คณะกรรมการกองทุนจัดทำบัญชีของกองทุนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง และแจ้งให้สมาชิกทราบ รวมทั้งให้จัดทำสรุปผลการดำเนินงานประจำปีรายงานต่อคณะกรรมการอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

คณะกรรมการกองทุนต้องจัดให้มีระบบการตรวจสอบภายในเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเงิน การบัญชี และการพัสดุ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบของสมาชิกเป็นหลัก

คณะกรรมการอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลที่เห็นสมควรเป็นผู้ตรวจสอบกองทุน เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการกองทุนและการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนได้ตามที่เห็นสมควร ในกรณีนี้ให้คณะกรรมการกองทุนมีหน้าที่อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบกองทุน

ข้อ 39 ให้คณะกรรมการกองทุนจัดทำรายงานการเงินตามแบบที่คณะกรรมการกำหนด และส่งให้ผู้ตรวจสอบบัญชีที่คณะกรรมการกำหนดภายในระยะเวลาสามสิบวัน นับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของทุกปี

ให้คณะกรรมการกองทุนแต่งตั้งผู้ตรวจสอบบัญชีกองทุน เพื่อทำหน้าที่ประเมินผลการใช้จ่ายเงินและทรัพย์สินของกองทุน โดยให้แสดงความคิดเห็นเป็นข้อวิเคราะห์ว่าการใช้จ่าย ดังกล่าวเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ประหยัดและได้ผลตามเป้าหมายเพียงใดและให้ทำบันทึก รายงานผลการสอบบัญชีต่อคณะกรรมการกองทุนพร้อมทั้งจัดพิมพ์เผยแพร่ต่อสมาชิกและ สาธารณชน

ข้อ 40 การจัดสรรกำไรสุทธิ เมื่อสิ้นปีทางบัญชีหากปรากฏว่าปีใดมีกำไรสุทธิคณะกรรมการกองทุนสามารถนำกำไรสุทธิมาจัดสรรตามระเบียบและหลักเกณฑ์ที่กองทุนกำหนด

หมวดที่ 9 บทเฉพาะกาล

ข้อ 41 ในวาระเริ่มแรกในส่วนของหมู่บ้าน ให้ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านครัวเรือนละหนึ่งคน เพื่อเปิดเวทีชาวบ้านในการดำเนินการเลือกคณะกรรมการ กองทุนจากผู้ที่มีคุณสมบัติตามข้อ 17 โดยมีคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ เป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำตลอดจนสนับสนุนให้การเลือกสรรดำเนินไปด้วยความโปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรม

การประชุมตามวรรคหนึ่ง ผู้มาประชุมจะต้องมีหัวหน้าครัวเรือนจำนวนไม่น้อยกว่าสามในสี่ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน ทั้งนี้ หัวหน้าครัวเรือนอาจมอบหมายให้ผู้แทนครัวเรือนเข้าประชุมแทนได้

เมื่อที่ประชุมกำหนดวิธีการเลือกแล้วเสร็จ ให้ผู้ใหญ่บ้านและประชาคมหมู่บ้านตลอดจน คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอสนับสนุนให้การเลือกคณะกรรมการกองทุนเป็นไปตาม มติของเวทีชาวบ้าน

ในส่วนของชุมชนเมืองให้ประธานคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอเป็นผู้ทำหน้าที่ แทนผู้ใหญ่บ้านตามวรรคแรก

ข้อ 42 เมื่อครบกำหนดระยะเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่กรรมการกองทุนตามข้อ 41 เข้าดำรง ตำแหน่งให้กรรมการกองทุนจับสลากออกงานวotingหนึ่งของคณะกรรมการกองทุนทั้งหมด

ให้บทบัญญัติในข้อ 19 วรรคสองและวรรคสาม มาใช้บังคับกับกรณีตามวรรคหนึ่งโดย อนุโลม

ข้อ 43 คณะกรรมการกองทุนตามข้อ 41 ต้องดำเนินการยื่นขอขึ้นทะเบียนจัดตั้ง กองทุน ต่อคณะกรรมการหรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการและเปิดบัญชีเงินฝากของกระ กรรมการกองทุนให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันหลังจากได้รับเลือก

ข้อ 44 ให้คณะกรรมการกองทุนตามข้อ 41 เปิดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ภายใต้ชื่อบัญชี “กองทุนหมู่บ้าน (ชื่อบ้าน..... หมู่ที่..... ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต..... จังหวัด.....)” ไว้กับธนาคาร เพื่อรับ โอนเงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ

ข้อ 45 ภายในหนึ่งปีนับตั้งแต่วันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ ให้คณะกรรมการประเมินผลการ ดำเนินการตามระเบียบนี้ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป

ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วย การจัดตั้งและ บริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544

ได้มีการแก้ไขปรับปรุงระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่า ด้วยการจัดตั้ง และบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544 ลงวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ.2544 ดังนี้คือ

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงแก้ไขระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 ให้เหมาะ สมยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในข้อ 10 (8) แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ จึงออกระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วย การจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกความในข้อ 16 วรรคหนึ่ง แห่งระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วย การจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 และให้ใช้ข้อความดังต่อไปนี้แทน

“ให้กองทุนแต่ละกองทุนมีคณะกรรมการกองทุน จำนวนไม่น้อยกว่าเก้าคนแต่ไม่เกินสิบห้าคน ประกอบด้วย กรรมการทั้งชายและหญิง ในสัดส่วนเท่าเทียมกัน ซึ่งมาจากการคัดเลือกกันเอง โดยสมาชิกซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์และมีความรับผิดชอบที่จะบริหารจัดการกองทุน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง และต้องมีคุณสมบัติตามข้อ 17”

ข้อ 4 ให้ยกเลิกความในข้อ 41 วรรคหนึ่ง แห่งระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วย การจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 และให้ใช้ข้อความดังต่อไปนี้แทน

“ในวาระแรกเริ่ม ในส่วนของหมู่บ้านให้ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านครัวเรือนละ หนึ่งคน เพื่อเปิดเวทีชาวบ้านในการชี้แจงทำความเข้าใจ เตรียมความพร้อม และดำเนินการเลือกคณะกรรมการกองทุน จากผู้ที่มีคุณสมบัติตามข้อ 17 โดยมีคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนสนับสนุนให้การเลือกสรรดำเนินไปด้วยความโปร่งใส บริสุทธิ์ และยุติธรรม

ต่อมา ได้มีการแก้ไขปรับปรุงระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2544 ลงวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ.2544 ดังนี้

ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2544

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงแก้ไขระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในข้อ 10 (8) แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงออกระเบียบไว้ ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2544”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกบทนิยาม คำว่า “กองทุน” ในข้อ 3 ของระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2544 ให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนชุมชนแล้วแต่กรณีตามระเบียบนี้

ข้อ 4 ให้ยกเลิกบทนิยาม คำว่า “ผู้แทนครัวเรือน” ในข้อ 3 ของระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

ข้อ 5 ให้ยกเลิกความในข้อ 3 ของระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2544 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ข้อ 3 ให้กองทุนแต่ละกองทุนมีคณะกรรมการกองทุนจำนวนไม่น้อยกว่าเก้าคน แต่ไม่เกินสิบห้าคน ซึ่งมาจากการคัดเลือกกันเองโดยสมาชิก จากบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและมีความรับผิดชอบที่จะบริหารจัดการกองทุน เป็นที่ยอมรับของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง และต้องมีคุณสมบัติตามข้อ 17

การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนนั้น ควรคำนึงถึงจำนวนกรรมการชายและหญิงในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

หลักเกณฑ์และวิธีการในการคัดเลือกกรรมการกองทุนนั้น ให้คณะกรรมการกองทุนออกระเบียบข้อบังคับกองทุนตามมติของที่ประชุมสมาชิก โดยให้คำนึงถึงหลักศาสนา วัฒนธรรม และจารีตประเพณีของแต่ละหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง”

ข้อ 6 ให้เพิ่มเติมความต่อไปนี้เป็นข้อ 18 ทวิ

“ข้อ 18 ทวิ ในกรณีกองทุนใดไม่สามารถปฏิบัติตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เนื่องจากโดยสภาพข้อเท็จจริงสุดวิสัยที่จะดำเนินการได้ ให้คณะกรรมการกองทุนรายงานปัญหาและเสนอระเบียบปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาต่อคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดเพื่อพิจารณา

กรณีทีคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดมีมติเห็นชอบกับระเบียบปฏิบัติที่คณะกรรมการกองทุนเสนอตามวรรคแรกให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดเสนอต่อคณะกรรมการเพื่อให้ความเห็นชอบและใช้เป็นระเบียบปฏิบัติสำหรับกองทุนนั้นเป็นรายการนี้

ในกรณีที่คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดมีมติไม่เห็นชอบกับระเบียบปฏิบัติที่คณะกรรมการกองทุนเสนอตามวรรคแรก ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดเรียกประชุมคณะกรรมการกองทุนนั้นภายในระยะเวลาสามสิบวัน เพื่อแจ้งผลการพิจารณาและร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการแก้ไขปัญหาให้เสร็จสิ้นภายในเวลาหกสิบวันนับแต่วันประชุมนัดแรก

ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดรายงานผลการประชุมตามวรรคสามให้คณะกรรมการพิจารณาภายในระยะเวลาเจ็ดวันนับแต่วันที่ครบเวลาตามวรรคสาม และให้คำสั่งหรือคำวินิจฉัย ชี้ขาดของคณะกรรมการถือเป็นที่สุด”

ข้อ 7 ให้เพิ่มเติมความต่อไปนี้ เป็น ข้อ 27 ทวิ

“ข้อ 27 ทวิ ในระยะเริ่มแรก หากประธานกรรมการยังมีได้แต่งตั้งผู้แทนคณะกรรมการหรือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดตามข้อ 14 ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดสามารถดำเนินการประชุมได้โดยให้ถือว่าครบองค์ประชุมตลอดจนมีอำนาจหน้าที่ตามข้อ 15 ได้”

3. การติดตาม การสังเกต การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การติดตาม การสังเกต การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีความสำคัญในการประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่าง ๆ เนื่องจากกระบวนการเลือกคณะกรรมการกองทุนจะต้องเป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) ลงวันที่ 16 มิถุนายน 2544 และ (ฉบับที่ 3) ลงวันที่ 28 สิงหาคม 2544 ซึ่งมีสาระสำคัญคือ

1. ให้ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้าน ครัวเรือนละหนึ่งคน เพื่อเปิดเวทีชาวบ้านในการชี้แจงทำความเข้าใจและเตรียมความพร้อม

2. การเลือกคณะกรรมการกองทุนให้เป็นไปตามมติที่ประชุม ทั้งนี้คณะกรรมการ กองทุนจะต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่าเก้าคน แต่ไม่เกินสิบห้าคน โดยเป็นกรรมการชายและหญิงในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

3. หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกให้คำนึงถึงหลักศาสนา วัฒนธรรม และจารีตประเพณีของแต่ละหมู่บ้านและชุมชนเมือง

สำหรับคุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน จะต้องเป็นตาม ข้อ 17 ของระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มิชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยในหมู่บ้านติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปี ก่อนวันที่ได้รับเลือกเป็นกรรมการกองทุน
2. เป็นผู้บรรลุนิติภาวะโดยมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์
3. ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ เสียสละมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด และไม่มีประวัติเสียหายด้านการเงินตลอดจนยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
4. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
5. ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้รับโดยประมาท
6. ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิด แกร่การกำหนดโทษหรือรอการ ลงโทษในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ยกเว้นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์และความผิดฐานบุกรุก
7. ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ทางราชการองค์กรหรือหน่วยงานที่สังกัด
8. ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่เสียสิทธิตามมาตรา 68 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2430
9. ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนตามข้อ 20 (3) และ (4)

4. การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ประเมินความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามสภาพความเป็นจริง สำหรับหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะต้องมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. หมู่บ้าน/ชุมชน มีความพร้อมเบื้องต้นในด้านเศรษฐกิจ การผลิตขั้นพื้นฐาน การแปรรูปผลผลิต วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต และการจำหน่ายผลผลิต

2. มีการเลือกสรรคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และได้คณะกรรมการกองทุนที่มีคุณสมบัติตามระเบียบข้อบังคับ ข้อที่ 17 ทั้งนี้คณะกรรมการทุกคนมีความรู้ มีความสามารถ มีประสบการณ์ในการบริหารเงินกองทุนอื่น ๆ ของหมู่บ้านมาบ้าง

3. มีการจัดทำระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุน อาทิเช่น การรับสมาชิก การกู้ยืมเงิน การชำระเงินกู้ การทำบัญชี การเปิดบัญชีเงินฝากกับธนาคารออมสิน เป็นต้น

4. ชาวบ้านมีความพร้อมในการบริหารจัดการกองทุน โดยมีประสบการณ์ในการดำเนินงานกองทุนอื่น ๆ ของหมู่บ้าน เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มผู้ใช้น้ำ เป็นต้น ทำให้ทราบถึงปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหา การประกันความเสี่ยงภัยในการให้กู้ การติดตามเงินกู้รวมทั้งมีแนวคิดในการจัดสวัสดิการให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านเป็นอย่างดี

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ได้กำหนดแบบ กทบ.2 เพื่อใช้เป็นแบบประเมินความพร้อมในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ ทำหน้าที่ประเมินความพร้อมของหมู่บ้านในการรับขึ้นทะเบียน

5. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

รัฐบาลมีนโยบายในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้าน เพื่อใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีความสามารถในการจัดการระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง โดยในครั้งนี้รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้ทางหมู่บ้านมาทำการบริหารและจัดการ จำนวน 1 ล้านบาท

เพื่อให้การบริหารกองทุนหมู่บ้านมีระบบ หมู่ที่ 10 ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมและสร้างนิสัยการออม เสียสละ เอื้ออาทร และเป็นไปด้วยความคล่องตัว มีประสิทธิภาพ รวมทั้งเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกโดยรวมจึงเห็นสมควรกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านมีระบบ หมู่ที่ 10 ไว้ดังนี้

ระเบียบนี้เรียกว่า “กรรมการกองทุนหมู่บ้านมีระบบ”

1. ที่ตั้ง ณ บ้านเลขที่ 38 หมู่ที่ 10 บ้านมีระบบ ต.พุดซา อ.เมือง จังหวัดนครราชสีมา

2. วัตถุประสงค์

2.1 เป็นแหล่งกองทุนหมุนเวียนให้แก่สมาชิก

2.2 เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์โดยการถือหุ้น การฝากสัจจะ และเงินรับฝาก

2.3 เพื่อให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก

2.4 เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของสมาชิกให้มีความซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่มัวเมา เกิดความสามัคคี

3.แหล่งที่มาของกองทุน

- 3.1 เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ
- 3.2 เงินค่าหุ้น
- 3.3 เงินค่าธรรมเนียมแรกเข้า
- 3.4 เงินสัจจะ และเงินรับฝาก
- 3.5 เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก
- 3.6 เงินหรือทรัพย์สินอื่นๆที่กองทุนได้รับ โดยไม่มีเงื่อนไขผูกพันหรือภาระติดพันอื่นใด
- 3.7 เงินที่เกิดจากดอกเบี้ย หรือประโยชน์ใดๆ ที่เกิดขึ้นจากเงินกองทุน

4. คุณสมบัติของสมาชิก

- 4.1 ต้องเป็นผู้พำนักอยู่ในบ้านตึกระชั้น ในระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือน ก่อนการจัดตั้งกองทุน
- 4.2 เป็นผู้มีนิสัยอันดีงาม มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นชอบด้วยหลักการของกองทุน และสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกองทุนหมู่บ้าน
- 4.3 เป็นผู้พร้อมจะปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน
- 4.4 เป็นผู้ที่คณะกรรมการกองทุน ได้มีมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิก
- 4.5 เป็นผู้ที่อดทนเสียสละและเห็นแก่ประโยชน์ของกองทุนเป็นสำคัญ
- 4.6 ต้องเป็นผู้ที่มีเงินฝากสัจจะและถือหุ้นอย่างน้อย 1 หุ้น แต่ต้องไม่เกิน 1 ใน 5 ของจำนวนหุ้นทั้งหมด

5. การสมัครเข้าเป็นสมาชิก

- 5.1 ยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกกองทุนได้ที่คณะกรรมการกองทุน
- 5.2 ผู้ที่มีคุณสมบัติตามข้อ 6 สามารถยื่นความจำนงหรือสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนได้เดือนละ 1 ครั้ง โดยสามารถสมัครเป็นสมาชิกได้ทั้งในลักษณะปัจเจกบุคคลและกลุ่ม หรือองค์กรชุมชนแล้วแต่ความสมัครใจของผู้สมัครสมาชิก
- 5.3 คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้พิจารณาว่าจะรับบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นสมาชิกโดยชอบธรรม
- 5.4 แจ้งสมาชิกให้ชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้า ค่าหุ้น และเงินฝากสัจจะภายใน 5 วัน นับจากวันที่ได้รับแจ้งให้เข้าเป็นสมาชิก

6. การพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก

- 6.1 ตาย

- 6.2 ลาออก และได้รับอนุมัติให้ลาออกจากคณะกรรมการกองทุน
- 6.3 วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน หรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ
- 6.4 ที่ประชุมใหญ่สมาชิกมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียง 2 ใน 3 ของผู้เข้าร่วมประชุม
- 6.5 จงใจฝ่าฝืนระเบียบกองทุนหรือแสดงตนเป็นปรปักษ์หรือไม่ให้ความช่วยเหลือหรือร่วมมือกับกองทุนไม่ว่าด้วยประการใดๆ
- 6.6 จงใจปิดบังความจริงอันควรแจ้งให้ทราบในใบสมัครเป็นสมาชิก
- 6.7 นำทรัพย์สินของกองทุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ได้ระบุไว้
- 6.8 มีลักษณะหรือคุณสมบัติไม่ตรงกับข้อ 6

6. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การพิจารณาเงินกู้ให้กับผู้กู้นั้น คณะกรรมการจะต้องดำเนินการตามหมวด 7 ว่าด้วยการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. สมาชิกตามข้อ 5 ที่ประสงค์จะขอกู้เงินจากกองทุนต้องจัดทำคำขอกู้ โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน โดยให้ยื่นคำขอกู้ต่อคณะกรรมการกองทุนให้ คณะกรรมการพิจารณาเงินกู้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

2. คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกินจำนวนสองหมื่นบาท ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่งให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิก เพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกินจำนวนห้าหมื่นบาท การอนุมัติเงินกู้ฉุกเฉินให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมและจำเป็น

3. ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติอนุมัติเงินกู้ยืม ตามคำขอทั้งหมดหรือบางส่วนให้ บันทึกลงความเห็นในแบบคำขอกู้ยืมเงินตลอดจน เงื่อนไขและรายละเอียดในการอนุมัติเงินกู้แจ้งให้ผู้ขอกู้และธนาคารรับทราบโดยเร็ว

4. คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลและทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กองทุนกำหนด

5. ให้คณะกรรมการกองทุนกำหนดอัตราดอกเบี้ย หรือค่าตอบแทนเงินฝากและเงินกู้เป็นอัตราที่แน่นอน ตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกโดยคำนึงถึงจารีตประเพณีและสภาพเศรษฐกิจ และสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นหลัก และปิดประกาศอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนดังกล่าวอย่างเปิดเผย

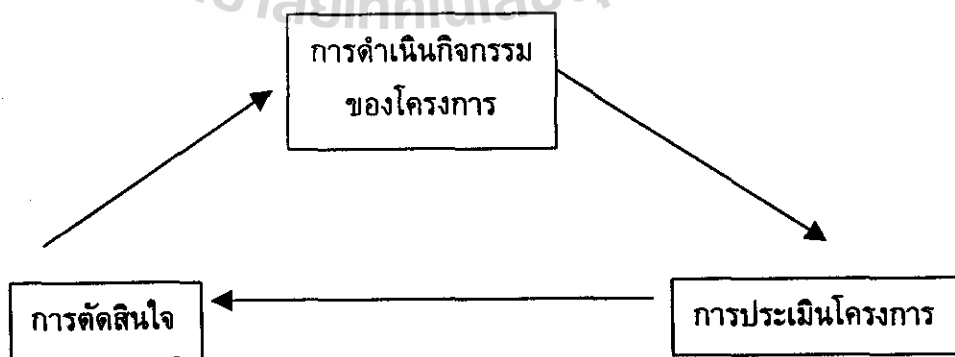
6. การกำหนดระยะเวลาคืนชำระคืนเงินกู้ ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาถึงความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย การชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย หรือค่าตอบแทนให้ผู้ชำระให้แล้วเสร็จสิ้น ภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่ทำสัญญาการชำระคืนเงินกู้หรือเงินทุนทุกประเภท ผู้กู้หรือผู้ที่นำเงินไปลงทุนไปมอบให้กับคณะกรรมการกองทุน เพื่อเป็นหลักฐานในการจัดทำบัญชีหรือดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง

7. ในกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญาไม่ชำระเงินต้นคืนพร้อมดอกเบี้ยและค่าตอบแทน ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้อย่างแน่นอน สำหรับจำนวนที่ขาดหรือค้างชำระ เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้

8. ในกรณีที่ผู้กู้มิได้เริ่มดำเนินการ ตามวัตถุประสงค์ในการขอกู้ยืมเงินหรือเมื่อหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้กู้นำเงินไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร ให้คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจยกเลิกสัญญาและเรียกคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ย หรือค่าตอบแทนที่ค้างชำระคืนเต็มจำนวนได้โดยทันที ซึ่งที่ประชุมสมาชิกมีมติให้พ้นจากสมาชิกภาพ ตามวรรคสองห้ามมิให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนเป็นระยะเวลา 2 ปี

7. หลักการประเมินโครงการรูปแบบการประเมินแบบชีพพีโอมเดล

1) แนวคิดและรูปแบบการประเมินชีพของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) สตัฟเฟิลบีม กล่าวว่า “การประเมินเป็นกระบวนการของการระบุหรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการรวมทั้งการดำเนินการเก็บรวบรวม ข้อมูลและนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ” โดยมีแนวความคิดพื้นฐาน คือ

ภาพที่ 1 แนวคิดพื้นฐานการประเมินพื้นฐานของ สตัฟเฟิลบีม

สตףเฟิลบีม ได้จำแนกขั้นตอนการประเมินเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนด หรือระบุข้อมูลที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์และจัดการสารสนเทศเพื่อนำเสนอผู้บริหาร

และสตףเฟิลบีม ได้กำหนดประเด็นที่ประเมินออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งเป็นที่มาของการกำหนดชื่อของรูปแบบการประเมินแบบซีป (CIPP Model) ที่มาจากอักษรภาษาอังกฤษตัวแรกของประเด็นที่จะประเมิน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation :C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมิน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร อาทิ จำนวนคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการของการดำเนินการโครงการ

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมิน เพื่อหา ข้อบกพร่องของการดำเนินการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุงให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน

4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อ เปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

นอกจากนี้ได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมิน ดังนี้

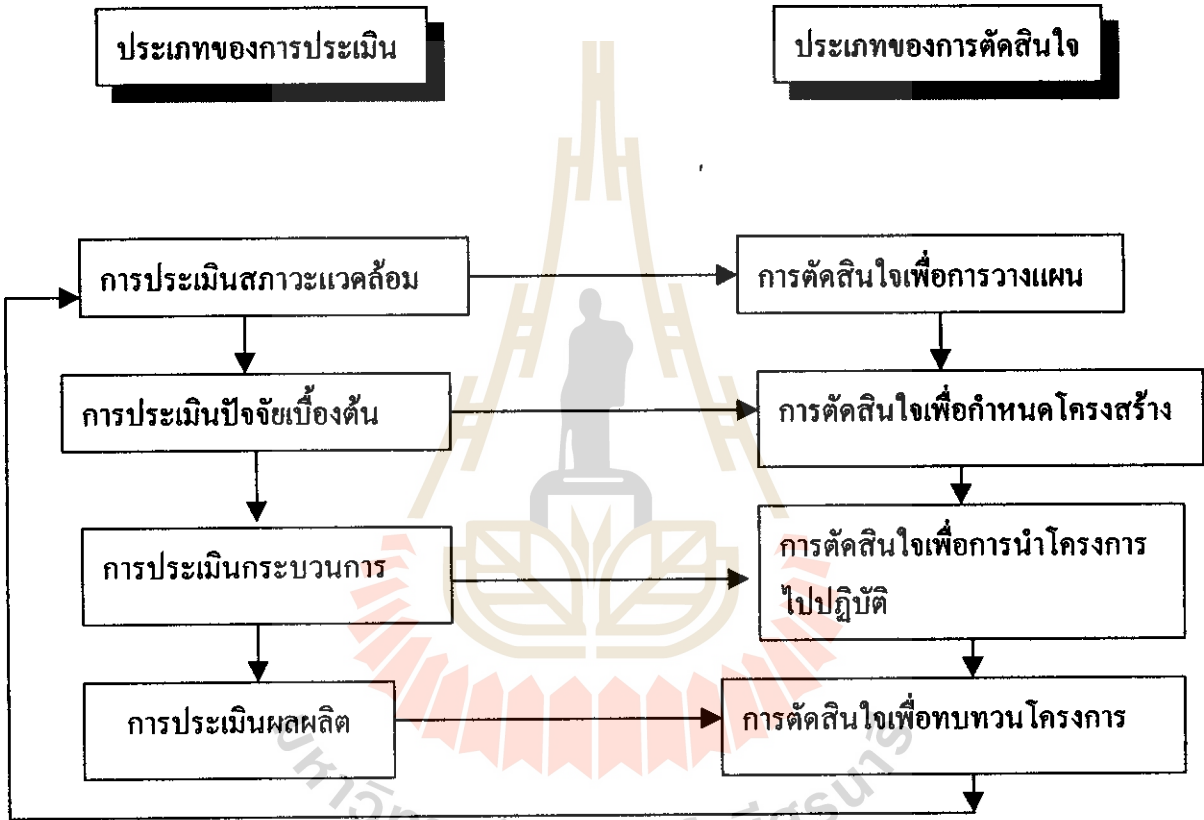
การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planing Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้นำไปใช้โดยการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินการ

การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยเบื้องต้น ที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงาน และขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ

การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาการยุติ ล้มเลิก หรือปรับขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

และสตัฟเฟิลบีมได้นำเสนอแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจและประเภทของการประเมินกับการตัดสินใจ ดังแผนภูมิที่ 2

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประเมินและการตัดสินใจของสตัฟเฟิลบีม

ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ ผู้ทำสารนิพนธ์จะใช้กรอบความคิดทฤษฎีในการประเมิน โดยใช้รูปแบบของการประเมินแบบ ชิฟฟ์โมเดล ดัง ได้กล่าวแล้ว

2) แนวคิดและรูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler's Rationale and Model of Evaluation) ไทเลอร์ ได้กล่าวถึงการประเมินว่า “การประเมิน คือ การเปรียบเทียบพฤติกรรมที่สังเกตได้กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้” โดยมุ่งเน้นที่การประเมินทางการศึกษา

1. หลักการของแนวคิดของไทเลอร์แบบดั้งเดิม จำแนกเป็น 4 ประการ คือ
 - 1.1 กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน มีความเฉพาะเจาะจง
 - 1.2 กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์

1.4 ประเมินผลว่าผู้เรียนมีความสำเร็จมากหรือน้อยเพียงใด

2. กรอบแนวความคิดของการประเมินในยุคใหม่ของไทเลอร์ จำแนกออกเป็น

6 ส่วน คือ

- 2.1 การประเมินจุดประสงค์
- 2.2 การประเมินผลการเรียนรู้
- 2.3 การประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ
- 2.4 การประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ
- 2.5 การประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา
- 2.6 การติดตามผลการประเมินผลกระทบ

ไทเลอร์ ได้สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมิน โครงการว่าเกณฑ์ที่ตัดสินความสำเร็จของโครงการควรจะพิจารณาความสำเร็จของส่วนรวมและมุ่งเน้นที่การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) มากกว่าการประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation)

3) แนวคิดและรูปแบบการประเมินของครอนบาค (Cronbach's Concepts and Model)

การประเมินตามแนวความคิดของครอนบาค คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการใช้ข้อมูลนั้นเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษา โดยได้นำเสนอวิธีการประเมินที่ใช้นอกจากการทดสอบ 4 แนวทาง คือ

1. การศึกษากระบวนการ (Process Studies) เป็นการศึกษาสภาพที่เกิดขึ้นในห้องเรียนที่สามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลเพื่อปรับปรุงรายวิชา
2. การวัดศักยภาพของผู้เรียน (Proficiency Measurement) เป็นการพิจารณา ศักยภาพของผู้เรียนตลอดเวลาที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากกว่าเมื่อสิ้นสุดกิจกรรม
3. การวัดเจตคติ (Attitude Measurement) เป็นการเน้นความสำคัญของเจตคติของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอน ที่มีแนวทางการวัดผลได้อย่างหลากหลายวิธี อาทิ การตอบแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ หรือการสังเกต เป็นต้น
4. การติดตามผล (Follow up Studies) เป็นการติดตามผลการทำงาน หรือการให้ผู้เรียนได้ประเมินข้อดี - ข้อจำกัดของรายวิชาว่าควรมีการปรับปรุงแก้ไข เพิ่มเติมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างไร

นอกจากนี้ ครอนบาค ยังได้นำเสนอรูปแบบการประเมินที่ใช้ในการเรียนการสอน "Cronbach's Goal & Side Effect Attainment Model" ที่กำหนดหลักการว่า การประเมินโครงการด้านการเรียนการสอนไม่ควรประเมินเฉพาะจุดมุ่งหมายของโครงการเท่านั้น แต่ควรจะมีการพิจารณาประเมินผลกระทบข้างเคียงที่เกิดจากโครงการด้วย

8. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นโครงการที่มุ่งสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติกองทุนแล้วเสร็จ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ความเข้มแข็งด้านสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการจัดสรรทุนการศึกษาแก่บัณฑิตให้เข้าศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมินโครงการ โดยกำหนดให้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงในพื้นที่หมู่บ้าน และชุมชนเมือง ให้เป็นกิจกรรมหลักของการศึกษา โดยเนื้อหาหลักสูตรจะมุ่งเน้นเกี่ยวกับการบริหารการจัดการการเงิน การบัญชี การจัดทำโครงการ การวิเคราะห์โครงการ การวิจัยและการประเมินผลโครงการ การออกแบบผลิตภัณฑ์และการตลาด รวมถึงการเรียนรู้ชุมชนการประเมินผลและพัฒนาชุมชนที่ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยกระบวนการของการศึกษาบัณฑิต เพื่อเข้าไปช่วยเหลือส่งเสริมการพัฒนาและติดตามประเมินผลวิจัย นโยบายหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อเสริมรายได้ สร้างโอกาสสำหรับบัณฑิตที่ว่างงาน 74,881 คน โดยเฉพาะบัณฑิตที่อยู่ในหมู่บ้านชนบท
3. เพื่อสร้างศักยภาพและการยกระดับการศึกษาบัณฑิตให้มีทักษะในการบริหารจัดการ เป็นการพัฒนาศักยภาพและทักษะของบัณฑิตให้มีทักษะในการบริหารจัดการ
4. เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมทั้งข้อมูล ของหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

เป้าหมาย

1. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำนวน 74,881 กองทุน
2. ให้บัณฑิตยกระดับฐานะการศึกษา และมีศักยภาพด้านการบริหารโครงการ จำนวน 74,881 คน
3. มีรายงานผลความก้าวหน้า นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่องและรายงานผลการวิจัยกองทุนรวมทั้งสิ้น 74,881 กองทุน

แผนการดำเนินการ

1. ประชาสัมพันธ์โครงการและรับสมัครนักศึกษาเข้าศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและประเมินโครงการ ระยะเวลา 10 เดือน (ธันวาคม 2544 – กันยายน 2545)

2. จัดทำหลักสูตร “การศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและประเมินโครงการ โดยสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ร่วมกับบุคลากรกระทรวงศึกษาธิการ โดยมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคร่วมเตรียมการ ดังนี้

เป็นหลักสูตรเชิงสหวิทยาการและบูรณาการ “Interdisciplinary and Integrated”

เน้นการเรียนการสอนเชิงวิจัยและศึกษาปัญหา

เน้นการศึกษาภาคทฤษฎี ร้อยละ 20 และปฏิบัติ ร้อยละ 80 โดยเน้นการปฏิบัติภาคสนาม

จำนวนหน่วยกิต ตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 27 หน่วยกิต ประกอบด้วย หมวดวิชาสัมพันธ์ 6 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะด้าน 21 หน่วยกิต

จัดทำคู่มือปฏิบัติงานของนักศึกษาที่ได้รับทุนการศึกษา และมีอาจารย์สอนเสริมเดือนละ 2 วัน

3. การจัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการดำเนินการในส่วนกลาง และคณะกรรมการระดับจังหวัดเพื่อทำหน้าที่ประสานและดำเนินงานให้คณะกรรมการให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยมีวิธีการดังนี้

ประชุมสัมมนาคณะกรรมการส่วนกลางและอนุกรรมการระดับจังหวัดเพื่อรับทราบรายละเอียดของโครงการ

กำหนดคณาจารย์ผู้สอนและคณาจารย์นิเทศก์ ทำความเข้าใจหลักสูตรร่วมกัน

คัดเลือกนักศึกษาที่จะได้รับทุนการศึกษาตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

นักศึกษาผู้รับทุนต้องรายงานผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการปฏิบัติงานครบ 15 วัน รายเดือน รายไตรมาส เพื่อนำปัญหามาปรับปรุงแก้ไขและรวบรวมเป็นรายงานเสนอต่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

การบริหารจัดการและการติดตามประเมินผล

1. ดัชนีวัดความสำเร็จของโครงการ

- จำนวนเงินกองทุน 1 ล้านบาทยังคงอยู่

- บัณฑิตที่ว่างงานมีรายได้
- บัณฑิตสำเร็จการศึกษาหลักสูตรการศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมินโครงการ
- จำนวนการรายงานผลความก้าวหน้าและผลการวิจัยของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2. กลไกการติดตามประเมินผล

- มีคณาจารย์ติดตามประเมินผลและส่งเสริม โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นระยะๆ
- มีการประชุมสัมมนา 3 เดือน ของคณะกรรมการส่วนกลาง และคณะกรรมการระดับจังหวัด เพื่อนำปัญหาต่างๆ มาปรับปรุงแก้ไขและเสนอต่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

3. ผลประโยชน์ของโครงการ

- บัณฑิตที่ว่างงานได้รับเงินจากงบประมาณทั้งหมดของโครงการซึ่งเป็นการกระจายรายได้ไปทั่วประเทศ และเชื่อมโยงไปสู่ภาคธุรกิจการค้า บริหาร และภาคประชาชน
- ผู้สำเร็จการศึกษามีได้รับประกาศนียบัตรบัณฑิตหลักสูตรการจัดการและการประเมินโครงการซึ่งสามารถนำประกาศนียบัตร ไปใช้เป็นหน่วยกิตสมทบในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท
- กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีการบริหารจัดการกองทุนที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ระยะเวลาในการดำเนินโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและประเมินโครงการ จำนวน 74,881 คน เพื่อเข้ารับการฝึกอบรมและปฏิบัติงาน ระยะเวลา 10 เดือน (ธันวาคม 2544 – กันยายน 2545)
2. บัณฑิตจะปฏิบัติงานในพื้นที่ที่รับผิดชอบ 5 วัน ต่อสัปดาห์และจะต้องอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านที่รับผิดชอบอย่างน้อยวันละ 6 ชั่วโมงเป็นอย่างต่ำ และมีการเรียนเพิ่มเติมในห้องเรียน
3. บัณฑิตจะได้รับทุนการศึกษาเป็นรายเดือน เดือนละ 6,360 บาท ระยะเวลา 10 เดือน และต้องจ่ายค่าเรียนเดือนละ 600 บาท โดยสถาบันการศึกษาในพื้นที่ที่จะเป็นผู้จ่ายทุนการศึกษาให้นักศึกษาในแต่ละเดือน

บทบาทหน้าที่ของนักศึกษา

1. ศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการจัดการและประเมินโครงการ
2. ประเมินโครงการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 1 กองทุน
3. ส่งเสริมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 1 กองทุนให้มีประสิทธิภาพ

เป้าหมายการส่งเสริมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

คือการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีประสิทธิภาพ ผู้กู้เงินจากกองทุนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ และชุมชนเกิดความเข้มแข็ง โดยมีกลุ่มองค์กรเพิ่มขึ้นมีเครือข่ายการเรียนรู้ สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

9. หลักวิชาที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

9.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของโครงการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วมต้องเป็นไปในรูปที่ผู้รับการพัฒนา เข้ามามีส่วนกระทำให้เกิดการพัฒนา มิใช่เป็นผู้รับการพัฒนาตลอดไป ทั้งนี้เป็นการเกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาที่แท้จริงและถาวร

การมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่ใช่หมายความว่าเพียงการดึงประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมตามผู้นำท้องถิ่นคิดหรือจัดทำขึ้น เพราะแท้จริงแล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนต่าง ๆ มีกิจกรรมและวิถีดำเนินงานของคนอยู่แล้ว ประชาชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาหมู่บ้านของตนได้ แต่ผู้บริหารการพัฒนา มักไม่สนใจสิ่งที่มีอยู่แล้ว โดยพยายามสร้างสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาเพื่อให้ได้ชื่อว่าเป็นความคิดหรือโครงการของตน

ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่น อันเป็นกระบวนการขั้นต้นของการวางแผนในการพัฒนา ท้องถิ่นที่เป็นที่อยู่อาศัยในการดำรงชีวิตของตน นอกจากนั้นหลังจากที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์และแผนงานรวมกันและปฏิบัติตามแผนงานของโครงการดังกล่าวร่วมกันแล้ว ยังมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการบริการรวมทั้งมีส่วนร่วม ในการควบคุมประเมินผลโครงการ ต่าง ๆ ของ ท้องถิ่นซึ่งอาจเป็นไปโดยตรง คือได้เข้ามีส่วนร่วมด้วยตนเอง

การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation)

1. การมีส่วนร่วมในด้านความคิด และกิจกรรมที่เป็นผลลัพธ์จากความคิด (Concept & Operation Participation)
2. กลยุทธ์การพัฒนาชุมชนเชิงรัฐศาสตร์ (Strategic Communal - Political Development)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการของการพัฒนา ตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ

ปาติชาติ วลัยเสถียร (2542 : 138-139) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม 2 ลักษณะคือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาดังแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 2.1 การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือชุมชน พัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และ โครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

- 2.2 การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหาร มีอำนาจต่อการจัดการทรัพยากรอยู่ในมาตรฐานเดียวกันโดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527 : 183-185) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

การมีส่วนร่วมประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ คือ

1. การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ เป็นการข้องเกี่ยวทั้งตัว ไม่ใช่เฉพาะเพียงแต่เกี่ยวข้องด้านกำลังกาย หรือทักษะ กล่าวคือ ผู้มีส่วนร่วมจะมีส่วนเกี่ยวข้องทางจิต ไม่เพียงแต่เฉพาะด้านการทำงาน

2. การกระทำทำให้ เมื่อผู้มีส่วนร่วมได้บังเกิดความเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจและอารมณ์ ก็เท่ากับเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม การมีส่วนร่วมจึงเป็นความสัมพันธ์ทางอารมณ์และจิตใจแบบ “บุคลิกวิถี” คือมีการ ติดต่อสื่อสารทั้งไปและกลับระหว่างบุคคลนั้นและกลุ่ม

3. การร่วมรับผิดชอบ ผู้มีส่วนร่วมจะเกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มนั้น เพราะการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่ม และต้องการเห็นผลสำเร็จของการทำงานนั้นด้วย จึงเกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบ

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า

การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ

Participation = Cooperation + Coordination + Responsibility

การมีส่วนร่วม จึงอาจหมายถึง การทำงานร่วมกับกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความตั้งใจ (ความร่วมมือร่วมใจ) โดยกระทำการงานดังกล่าวในห้วงเวลา และลำดับเหตุการณ์ที่ทรงประสิทธิภาพ คือ ถูกจังหวะและเหมาะสม (การประสานงาน) กับทั้งกระทำการงานดังกล่าวด้วยความรู้สึกผูกพันให้ประจักษ์ว่า เชื้อถือไว้ใจได้ (ความรับผิดชอบ)

เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม

1. ประชาชนมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม (Freedom to participate)
2. ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม (Ability to participate)
3. ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม (Willingness to participate)

สรุป ความหมายของการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทั้งด้านจิตใจและอารมณ์ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในลักษณะที่เป็นกระบวนการและการวางแผนของการพัฒนาท้องถิ่น โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ และยังมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการบริหาร รวมทั้งมีส่วนในการควบคุมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์กลุ่ม ด้วยความร่วมมือร่วมใจ

แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การพัฒนาสังคมที่ทำกันอยู่ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเป็นเวลาอันยาวนาน ก่อให้เกิดบทเรียนที่สำคัญสำหรับนักพัฒนาว่า ความพยายามในการแก้ไขปัญหาและเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยการหยิบยื่นความปรารถนาดี เมตตาจิต และทรัพยากรอื่นใดจากคนภายนอกชุมชนเพียงลำพังนั้นไม่เคยประสบความสำเร็จที่ยั่งยืนถาวรได้เลย แต่ในทางตรงกันข้ามการพัฒนาใน แนวทาง ดังกล่าวกลับไม่ได้ทำให้ประชาชนในชุมชนได้รับประโยชน์เท่าที่ควร แต่ทำให้ชุมชนที่ได้รับการพัฒนา

การหยิบยื่นความปรารถนาดี เมตตาจิต และทรัพยากรอื่นใดจากคนภายนอกชุมชนเพียงลำพังนั้น ไม่เคยประสบความสำเร็จที่ยั่งยืนถาวรได้เลย แต่ในทางตรงกันข้ามการพัฒนาใน แนวทาง ดังกล่าว กลับไม่ได้ทำให้ประชาชนในชุมชนได้รับประโยชน์เท่าที่ควร แต่ทำให้ชุมชนที่ได้รับการพัฒนา กลับต้องพึ่งพาคน และทรัพยากรภายนอกชุมชนมากขึ้น และบ่อยครั้งที่การพัฒนาก่อให้เกิดปัญหา สังคมคิดตามมานานับประการ ทั้งที่มีการวางแผนในการให้ความ ช่วยเหลือตาม โครงการต่าง ๆ เป็นอย่างดี เช่น ส่งผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาต่าง ๆ อย่างแท้จริงเข้าไปศึกษา ปัญหา ศึกษาชุมชน และเสนอแนวความคิดที่สอดคล้องโดยจัดสรรเงินช่วยเหลือแบบให้เปล่าจำนวน มหาศาล แต่ผลกลับ ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

นักวิชาการด้านการพัฒนาจำนวนมากให้ความเห็นว่า การพัฒนาในแนวเก่าที่มุ่งให้ความ ช่วยเหลือทั้งด้านบุคลากร วิชาการ และทรัพยากรจากภายนอกเข้าไปเพียงฝ่ายเดียวนั้น ไม่เพียงพอที่จะแก้ไขปัญหของชุมชนให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาได้ เพราะการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา ชุมชนจะบังเกิดผลเมื่อมีการเรียนรู้ร่วมกันจากการกระทำของทั้งนักพัฒนาและประชาชนที่อยู่ในชุมชน นั้น ๆ โดยมีประชาชนเป็นผู้กระทำ ในการพัฒนามิใช่เป้าหมายหรือผู้ถูกกระทำนั้น กระบวนการดังกล่าว การเรียนรู้กันผ่านการดำเนินงานพัฒนาจะก่อให้เกิด “ปัญญา” และ “พลัง” ในการก้าว ผ่านความยากลำบากในการแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างมั่นคง ในการพัฒนายุคปัจจุบันจึง ได้มีการกล่าวถึงการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น จนกลายเป็น กระแสหลักของการพัฒนาสังคมของทุกประเทศ

รูปแบบของการมีส่วนร่วม

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านการองค์กรจัดตั้งของประชาชน เช่น การรวมกลุ่มเยาวชนกลุ่มต่าง ๆ
2. การมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น กรรมการของกลุ่ม หรือชุมชนกรรมการกลุ่มเลี้ยงไหม กรรมการหมู่บ้าน
3. การมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าไปมีส่วนร่วม โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช้ผู้แทนของประชาชน เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ทุกเวลา

รูปแบบการมีส่วนร่วม ในอีกรูปแบบหนึ่ง

- 1) การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน ฝ่ายหนึ่งรู้สึกค้อยอำนาจกว่าหรือมีทรัพยากรหรือความรู้ ค้อยกว่า เป็นต้น

3) การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดปัญหา ความต้องการ การตัดสินใจในแนวทางการแก้ปัญหา และความเท่าเทียมกันของทุกฝ่าย

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

1. การเตรียมการ

- การให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อปลุกกระตุ้นให้เห็นสภาพปัญหาที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ตลอดจนความรู้และความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับประเด็นปัญหาเหล่านั้น
- การรู้จักใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญจากแหล่งต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาได้รวดเร็วและการตัดสินใจแก้ปัญหาได้ดี
- การลงมือปฏิบัติงาน จะต้องสามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ระดับของการมีส่วนร่วม

- เป็นสมาชิก
- เป็นสมาชิกที่เข้าร่วมการประชุม
- เป็นสมาชิกที่บริจาคเงินช่วยเหลือ
- เป็นกรรมการ
- เป็นประธานกรรมการ

3. แบบอย่างของผู้มีส่วนร่วม

- เป็นผู้กระทำการ คือ มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรม
- เป็นผู้รับผลการกระทำ คือ ได้รับผลจากกิจกรรมโดยตรง
- เป็นสาธารณชนทั่วไป คือ ประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงแต่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

4. การระดมให้มีส่วนร่วม

อกิน รพีพัฒน์ (2539 : 49) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การพิจารณาปัญหาและจัดลำดับ

สำคัญของปัญหา

ขั้นที่ 2 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา

ขั้นที่ 3 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาและพิจารณาแนวทางวิธีการในการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 4 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา

ขั้นที่ 5 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมการพัฒนา

รายงานการศึกษาของสมาคมมิตรชนบท (เฉียบ ไทยยัง 2529) เรื่อง “ประสบการณ์การเรียนรู้จากชาวบ้าน : กระบวนการและขั้นตอนการมีส่วนร่วมในชุมชน” ได้เสนอแนะขั้นตอนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน เรียกว่า 6 ร่วม ดังนี้

1. ขั้นการร่วมอยู่ร่วมกินและรับรู้ปัญหา เป็นขั้นตอนที่นักวิจัยต้องทำตนเองให้ผสมกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกับชาวบ้าน เพราะโดยข้อเท็จจริงนักพัฒนาและนักวิจัยเป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งเป็นคนต่างถิ่นมีการศึกษาสูงกว่าชาวบ้าน ความแปลกแยกและความแปลกหน้าระหว่างชาวบ้านและนักพัฒนาจึงยังคงดำรงอยู่ นักพัฒนาจึงต้องพัฒนาตนเองให้เป็นเนื้อเดียวกับชาวบ้านก่อน นักพัฒนาจึงสามารถเรียนรู้และเก็บข้อมูลเชิงลึกจากชาวบ้านได้ นั่นหมายถึงเมื่อชาวบ้านมองเห็นว่านักพัฒนาเป็นกลุ่มเดียวกับเขา การร่วมอยู่ร่วมกินและรับรู้ปัญหา จึงเป็นวิธีแรกที่นักพัฒนาและนักวิจัยชุมชนต้องเรียนรู้และปรับตัว

2. ขั้นร่วมทำงานเป็นหนึ่งเดียวกับชุมชน โดยปกติการที่ชาวบ้านจะมองเห็นนักพัฒนาเป็นกลุ่มเดียวกับเขาเป็นเรื่องค่อนข้างยาก เพราะนักพัฒนามีคุณสมบัติแตกต่างจากชาวบ้าน ดังกล่าวมาแล้ว สิ่งที่จะช่วยให้นักพัฒนาเป็นกลุ่มเดียวกันได้จึงต้องร่วมทำงานกับชาวบ้าน นักพัฒนาทำตัวให้เป็นกลุ่มเดียวกับชาวบ้านได้ ต้องร่วมทำงานให้เหมือนกับที่เขาทำในชีวิตประจำวัน ความแปลกแยกและความแตกต่างจึงกลายเป็นความประสมกลมกลืน ความไว้นเนื้อเชื่อใจจึงเกิดขึ้น

3. ขั้นร่วมคิดร่วมศึกษาปัญหาชุมชน วัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมที่ทำให้เกียรติผู้ใหญ่และผู้รู้ในกรณีที่นักพัฒนาหรือนักวิจัยซึ่งมีคุณสมบัติของผู้มีการศึกษาสูงเป็นผู้รู้กว่าชาวบ้านจะคิดว่าเป็นผู้ที่แก้ปัญหาค้นคว้าได้ จึงยอมรับฟังความคิดเห็นมากกว่าที่จะเป็นผู้ร่วมแสดงความคิดเห็นที่ได้จากนักพัฒนาซึ่งเป็นของนักพัฒนาและนักวิจัยชุมชน มิใช่เป็นปัญหาของชุมชน ดังนั้นการที่นักพัฒนาจะเรียนรู้และได้ปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง นักพัฒนาต้องทำตัวให้เป็น กลุ่มเดียวกับชุมชนก่อน อย่างไรก็ตาม トラบโคที่ชาวบ้านยังคิดว่านักพัฒนาเป็นผู้รู้มากกว่า ชาวบ้านจะไม่ยอมคิดร่วมกับนักพัฒนาแต่จะให้นักพัฒนาเป็นผู้คิด ผลที่ได้จากความคิดในการแก้ไขปัญหาจึงเป็นผลที่เกิดจากนักพัฒนา ผลสุดท้ายปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนยังคงดำรงอยู่ ดังนั้น กระบวนการร่วมคิดและร่วมศึกษาปัญหาชุมชนจึงเป็นวิธีการที่จะได้ปัญหาและข้อมูลที่แท้จริงของชุมชน นำไปสู่การร่วมแก้ไขปัญหาที่ตรงประเด็นในขั้นต่อไป

4. ขั้นร่วมกันพัฒนาแก้ไขปัญหาชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเป็นขั้นตอนการลงมือปฏิบัติระหว่างนักพัฒนากับชาวบ้าน การที่นักพัฒนาทำตัวให้เป็นกลุ่มเดียวกับชาวบ้านจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาวิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบจากนักพัฒนาสู่ชาวบ้าน ถ่ายเทภูมิปัญญาและข้อมูลแท้จริงของชาวบ้านสู่พัฒนา ขั้นการพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชน จึงเป็นการเรียนรู้และแก้ปัญหาร่วมกันอย่างเป็นระบบระหว่างชาวบ้าน นักพัฒนาและนักวิจัย

5. ขั้นร่วมสรุปและร่วมประเมินผล การร่วมกันพัฒนาเป็นขั้นตอนของการปฏิบัติจริง ดังนั้นผลที่เกิดจากการปฏิบัติ นักพัฒนาและชาวบ้านจึงรับรู้ร่วมกันด้วยการร่วมกันสรุปและร่วมประเมินผลข้อสรุปที่ได้จึงเป็นองค์ความรู้ใหม่ของชุมชนและนักพัฒนา

6. ขั้นร่วมรับผลและพัฒนาขั้นต่อไป ผลของข้อสรุปในขั้นที่ 5 จะเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่นักพัฒนาและชาวบ้านใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนและการพัฒนาชุมชนต่อไป

บัณฑิต อ่อนคำ กล่าวถึงการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนของการพัฒนา 5 ขั้นตอน คือ

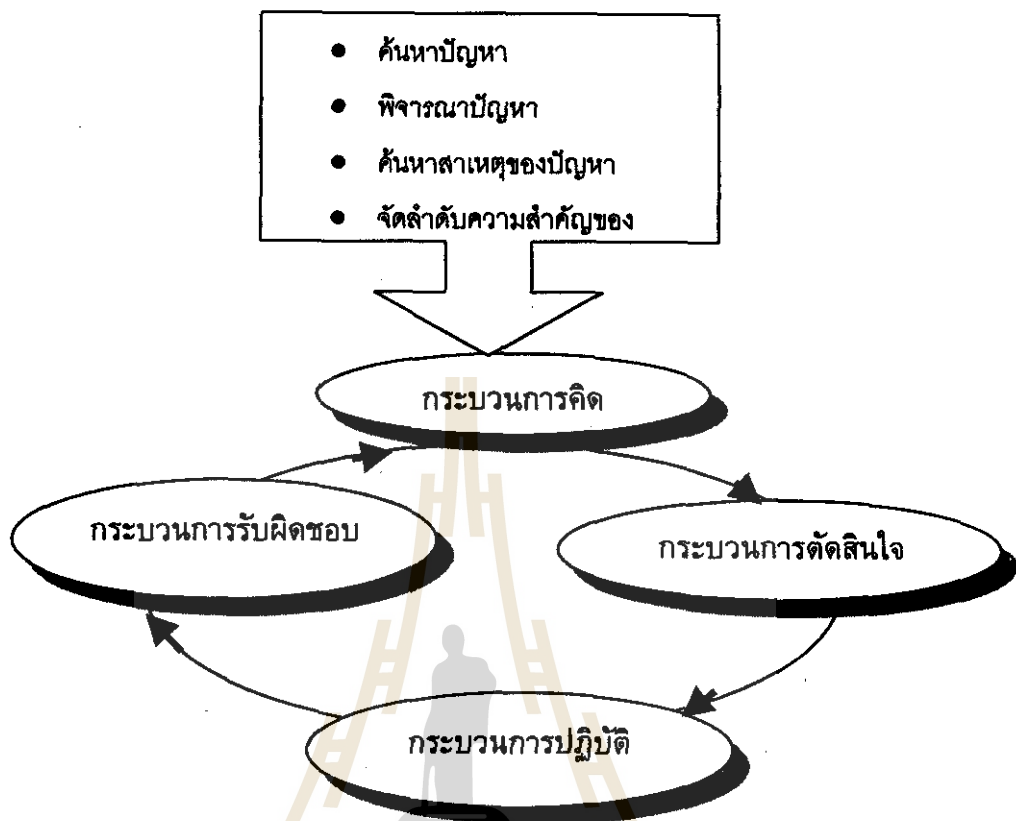
ขั้นที่ 1 ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจนกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

ขั้นที่ 2 ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

ขั้นที่ 3 ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 ขั้นมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้ง ด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นที่ 5 ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

ภาพที่ 3 แสดงวงจรการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

ประโยชน์ของการที่มีส่วนร่วมในการพัฒนา

- 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ย่อมก่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้ในที่สุด เนื่องจากเกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา และสร้างความเจริญให้กับชุมชนหรือหมู่บ้านของตนผ่านกิจกรรมกระบวนการทำงานตามโครงการ
- 2) การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นการสะท้อนถึงความจริงใจของรัฐ ที่มีต่อการสนับสนุนให้ประชาชนมีเสรีภาพในการตัดสินใจ และกำหนดชะตากรรมของท้องถิ่นของตน
- 3) เป็นช่องทางสะท้อนปัญหาความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น ได้ถูกต้องตรงประเด็น เป็นการสร้างฉันทามติร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจ เนื่องจากเป็นการสร้างข้อตกลงที่เกิดจากการยอมรับร่วมกันภายในกลุ่ม

เป็นการสร้างฉันทามติร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจ เนื่องจากการสร้างข้อตกลงที่เกิดจากการยอมรับร่วมกันภายในกลุ่ม

4) เป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคคล เพราะในกระบวนการมีส่วนร่วม ย่อมจะต้องมีการแลกเปลี่ยนความรู้ และข้อคิดเห็นระหว่างกัน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นเสมือนเวทีในการเรียนรู้ที่มีประโยชน์อย่างมาก

5) เป็นการสนับสนุนการพัฒนาความรักท้องถิ่นและความรับผิดชอบต่อสังคม ให้เกิดขึ้นในพฤติกรรมของประชาชนในท้องถิ่น

6) ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของผลงาน อันเนื่องมาจากโครงการพัฒนา ที่จัดทำขึ้นในหมู่บ้าน และจะช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐในการดูแลบำรุงรักษา

เทคนิคการมีส่วนร่วม

เทคนิคการมีส่วนร่วมมีอยู่หลายวิธีการ เช่น เทคนิค AIC เทคนิค SWOT เทคนิค FSC เทคนิค Mind Map ซึ่งพอจะสรุปเทคนิคต่าง ๆ พอเป็นสังเขป

1) เทคนิคการประชุมแบบ A-I-C (Appreciation – Influence – Control) เป็นเทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เป็นการระดมสมองที่ทำให้เกิดความเข้าใจสภาพปัญหา ชัดจำกัด ความต้องการและศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่าง ๆ งานที่ได้จากการประชุมมาจากความคิดของคนทุกคน โครงสร้างกระบวนการ F.S.C จะคล้ายคลึงกับ A-I-C ลำดับขั้นตอนไม่ซับซ้อนเท่า F.S.C

A – Appreciation คือ การยอมรับชื่นชม (Appreciate) ความคิดเห็น ความรู้สึกของสมาชิก ด้วยความเข้าใจในประสบการณ์สภาพและขีดจำกัดของสมาชิก ไม่ต่อต้านหรือวิจารณ์เชิงลบ ในความคิดเห็นของผู้อื่น ทุกคนมีโอกาสนำเสนอ ข้อเท็จจริง เหตุผล ความรู้สึก และการแสดงออกตามที่เป็นจริง เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกเมตตาต่อกัน เกิดพลังร่วม และความรู้สึกเป็นเครือข่าย เป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

I – Influence คือ การใช้ประสบการณ์ / ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของแต่ละคนที่มีอยู่ มาช่วยกันกำหนดวิธีการสำคัญยุทธศาสตร์เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วมหรืออุดมการณ์ร่วมของกลุ่มสมาชิกในกลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันมาก มีการถกแถลงด้วยเหตุผลทั้งในประเด็นที่เห็นด้วยและเห็นแย้งจนได้วิธีการที่กลุ่มเห็นร่วมกัน

C – Control คือ การนำยุทธศาสตร์ วิถีสำคัญ มากำหนดแผนปฏิบัติการโดยละเอียด สมาชิกจะเลือกว่าตนเองสามารถรับผิดชอบในเรื่องใดด้วยความสมัครใจ ทำให้เกิดพันธสัญญา ข้อ

กระบวนการ A-I-C จะใช้การวาดภาพเพื่อสะท้อนประสบการณ์ในอดีต / สภาพปัจจุบัน กับจินตนาการถึงความมุ่งหวังในอนาคตของสมาชิกทุกคน โดยให้แต่ละคนวาดภาพของตนก่อน นำภาพของทุกคนมาวางรวมกันบนกระดาษแผ่นใหญ่ แล้วจึงต่อเติมรวมภาพของแต่ละคนให้กลมกลืนเป็นภาพใหญ่ของกลุ่มเพียงภาพเดียว

2) เทคนิคการสร้างอนาคตร่วมกัน F.S.C (Future Search Conference) เป็นกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้แทนกลุ่ม หลายประเภท หลายระดับที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น มาทำงานร่วมกัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อร่วมกันทำความเข้าใจสถานการณ์อดีต - ปัจจุบันที่เชื่อมโยงและมีผลกระทบต่ออนาคต
2. เพื่อเสนอภาพรวมของสถานการณ์ปัจจุบัน
3. เพื่อลงมติและสร้างพันธกรณี ในการมีวิสัยทัศน์ของอนาคตร่วมกัน
4. เพื่อรวบรวมแนวคิด ความเข้าใจและสร้างแผนปฏิบัติการในอนาคตร่วมกัน

3) แผนที่ความคิด (Mind Mapping) เป็นเครื่องมือสำคัญในการประชุมระดมสมองอย่างสร้างสรรค์ โดยเฉพาะในการดำเนินการประชุมให้อยู่ในประเด็นที่ต้องการและเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

แผนที่ความคิดเกิดขึ้นเมื่อปีคริสต์ศักราช 1970 โดยนักคิดชาวอังกฤษ ชื่อ โทนี บูซาน

(Tony Tuzan)

ประโยชน์ของแผนที่ความคิดในการประชุมอย่างสร้างสรรค์

1. ช่วยในการเก็บบันทึกความคิดของผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนได้ครบถ้วน
2. ช่วยให้ผู้เข้าร่วมการประชุมเห็นการบันทึกข้อมูลหรือเรื่องราวที่คนนำเสนออยู่ที่ประชุม ลงบนเอกสารอย่างชัดเจน
3. ช่วยให้ผู้เข้าร่วมการประชุมจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ในการประชุมได้ง่ายและนานขึ้น ตลอดจนสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ของบุคคลที่ชอบสีต้นต่าง ๆ
4. ช่วยให้ผู้ฟังการนำเสนอสามารถเห็นภาพรวม และปะติดปะต่อรายละเอียดต่าง ๆ เข้าด้วยกันง่ายขึ้น

4) เทคนิคการประชุมแบบหมวกความคิด (Six Thinking Hats) วิธีการหมวกหกใบเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง เพราะง่ายปฏิบัติได้จริง และได้ผลเป็นการเปลี่ยนวิธีการระดมความคิดในห้องประชุมและที่อื่น ๆ เนื่องจากสามารถสร้างเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยต่อการร่วมกันคิดแบบสร้างสรรค์ แทนที่จะวิจารณ์กันเฉพาะทางด้านเห็นด้วย และไม่เห็นด้วยดังที่ทำกันตามปกติ

สมมุติว่ามีหมวดสีต่าง ๆ กัน หกใบ ผู้ใช้ความคิดเลือกขึ้นมาสวมหนึ่งใบ หรือถูกขอให้สวมหมวดสีใดสีหนึ่ง หรือถูกขอให้ถอดหมวด ทุกคนในที่ประชุมสามารถใช้หมวดได้บาทบาทของหมวดแต่ละใบเป็นดังนี้

หมวดขาว	การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นกลาง ไม่ใช้อารมณ์
หมวดแดง	การอนุญาตให้แสดงความรู้สึก ตางสังหรณ์ และสัญชาตญาณ
หมวดดำ	การหาเหตุผลในทางลบ การตัดสินใจ การระมัดระวัง ความสุขุมรอบคอบ
หมวดเหลือง	การหาเหตุผลในทางบวก ความเป็นไปได้การมองในแง่ประโยชน์ที่ได้รับ
หมวดเขียว	ความคิดใหม่ ๆ ความคิดสร้างสรรค์
หมวดฟ้า	การควบคุมวิธีระดมความคิด

9.2 ความเข้มแข็งของชุมชน

ชุมชนเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่มีศักยภาพ มีความรัก ความสามัคคี จงรักภักดีชุมชน ทุกคนไม่เรียนรู้ มุ่งพัฒนาตนเอง ให้มีพลังความคิด พลังสติปัญญา เพื่อการพึ่งพาตนเองในทุกด้านรู้จักวางแผนจัดการทรัพยากร แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ทุกคนมุ่งหวังประโยชน์ ส่วนร่วมมากกว่าส่วนตน ชุมชนมีเสถียรภาพ มีสันติสุข และมีคุณธรรมนำชีวิต

ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

1. สมาชิกชุมชนมีความเชื่อมั่น ในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง
2. สมาชิกของชุมชนมีจิตสำนึกการพึ่งตนเอง เอื้ออาทร รักและห่วงใยซึ่งกันและกัน อีกทั้งพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน
3. สมาชิกชุมชนเลือกกำหนดผู้นำชุมชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลงและผู้แทนชุมชนมีหลากหลายด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง
4. มีกระบวนการชุมชนที่มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีของชุมชนซึ่งขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชนในลักษณะเปิดกว้าง โปร่งใสและมีการแสดงความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้สำหรับสมาชิกทั้งหมด
5. สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการของชุมชน
6. สมาชิกของชุมชนเกิดจากการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน

7. มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วย การพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชนที่มุ่งการพึ่งตนเองเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คนและหวังผลการพัฒนาที่ยั่งยืน

8. การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนมีความสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุดไม่ใช้การพึ่งพาตลอดไป

9. มีเครือข่ายความร่วมมือกับการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้าน ชุมชนอื่นๆ ท้องถิ่น ภาครัฐ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการและอื่น ๆ ในลักษณะที่มีความสัมพันธ์ที่ เท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ยังสามารถกล่าวถึงลักษณะของชุมชนเข้มแข็งอีก 4 ประการ คือ

1. เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้
 - ตื่นตัวตลอดเวลา
 - รู้ข่าว เศรษฐกิจ สังคม การเมือง
 - เพิ่มพูนความรู้ที่จำเป็นอย่างครอบคลุม ลึก
 - เน้นการเรียนรู้จากปฏิบัติ
 - ร่วมมือเป็นกลุ่ม
 - เกิดพลังปัญญา พัฒนาชุมชนตนได้
2. เป็นชุมชนที่รู้จักจัดการตนเอง
 - วางแผน (Planning)
 - จัดองค์กรการจัดการ (Organizing) เตรียมคน วัสดุ งบประมาณ
 - ปฏิบัติตามแผน (Implementing)
 - ประเมินผล (Evaluation)
3. เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ
 - มีความผูกพันภักดีต่อชุมชน
 - รู้สึกเป็นเจ้าของ
 - มีผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต
 - ชุมชนมีชีวิตจิตใจ
4. เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ
 - คนมีสันติสุข
 - มีคุณธรรม
 - มีคุณภาพ
 - มีความสมดุล ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง
 - มีพลังในการวางแผน

องค์ประกอบ / ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของชุมชน

1. การจัดองค์กรและการบริหารจัดการ
 - การจัดองค์กรและการบริหารจัดการ
 - การบริหารจัดการทรัพยากรและกระบวนการแผนประสานความร่วมมือ
2. อุดมการณ์และวิสัยทัศน์ร่วม
 - มีวิสัยทัศน์ร่วมมุ่งสู่คุณภาพชีวิตที่ดี
 - เชื่อในศักยภาพของคนในชุมชน
 - มีสำนึกความเป็นชุมชนและรู้จักแบ่งปัน
 - ทูทางวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงคนในชุมชนได้
3. ทุน
 - ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพและสำนึกเพื่อส่วนรวม
 - เงิน วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่
 - ภูมิปัญญาพื้นบ้านผสมผสานกับความรู้และประสบการณ์
 - ทรัพยากรธรรมชาติ
4. มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง
 - ขยายกิจกรรมและสมาชิก
 - เกิดการริเริ่มโครงการใหม่ ๆ เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้
 - ถ่ายทอดแก่คนรุ่นถัดไปเพื่อรับช่วงต่อ
5. สิทธิและอำนาจต่อรองทางการเมือง
 - สิทธิในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น
 - อำนาจในการกำหนดยุทธศาสตร์ของชุมชนและต่อรองกับภาครัฐหรือทุน
6. เครือข่ายความร่วมมือ
 - มีความหลากหลาย ทั้งกิจกรรม / องค์กร
 - เกิดความร่วมมือเพื่อกิจกรรมสาธารณะและมีอำนาจต่อรอง
 - เกิดการติดต่อสื่อสารแนวราบ (เป็นสาธารณะ)
7. การยอมรับจากสังคมภายนอก
 - เกิดการยอมรับขององค์กรภายนอก
 - ชุมชนเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองพร้อมถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ชุมชนอื่น

กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง 4 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 ทิศทางทรัพยากรบุคคล

- เตรียมคน ผู้นำ
- ประชาชน
- คุณภาพ คู่กับคุณธรรม
- มีกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ขั้นที่ 2

- การกำหนดประเด็นปัญหาของชุมชนและการพัฒนาทางเลือกเพื่อดำเนินกิจกรรม
- จัดเวทีประชาคม
ร่วมค้นหา ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมคิดตาม ร่วมวางแผน ร่วมประเมินผล
ร่วมหาผู้นำ
- รู้เขา รู้เรา รู้เท่า รู้ทัน รู้แก่ รู้ก่อน รู้เก็บ
- เลือกกิจกรรมแบบองค์รวม

ขั้นที่ 3 ดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน

- ลักษณะเป็นแนวราบ
- มีเป้าหมายร่วมกัน
- รวมพลังกัน
- จัดการร่วมกัน
- สรุปร่วมกัน

ขั้นที่ 4 ขยายเครือข่ายความร่วมมือ

- ประสานงาน
- แลกเปลี่ยน
- เรียนรู้
- สร้างกระบวนการร่วมในนโยบาย

9.3 เครือข่ายองค์กรการเรียนรู้

เครือข่าย คือ กลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีรูปหรือจัดระเบียบโครงสร้างที่คน หรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระ

ในความหมายนี้ ประเด็นสำคัญคือ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นไปโดยสมัครใจ กิจกรรมที่ทำในเครือข่ายต้องมีลักษณะเท่าเทียมหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และการเป็นสมาชิกเครือข่ายไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระหรือความเป็นตัวของตัวเองของคน หรือองค์กรนั้น ๆ

การสร้างเครือข่าย หมายถึง การทำให้มีการติดต่อและการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ การสร้างเครือข่ายเป็นการสนับสนุน และอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อนที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่า สร้างการคบค้าสมาคมแบบพึ่งพิง นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายต้องมีใช้การสร้างระบบการติดต่อเผยแพร่ข่าวสารแบบทางเดียว เช่น การถ่ายทอดข่าวสารทางสื่อมวลชน อาจนำมาใช้ในเครือข่าย แต่การใช้เครื่องมือเหล่านี้เพียงอย่างเดียวไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นการสร้างเครือข่ายแต่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน

ประโยชน์ของเครือข่าย

1. เครือข่ายให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ เครื่องมือและสื่อผ่านการประชุม การทดลองปฏิบัติการ การประชาสัมพันธ์ และการให้ความร่วมมือกันในการดำเนินโครงการ การแบ่งปันทักษะและประสบการณ์ให้แก่กันเป็นการเสริมความสมบูรณ์ให้กับสมาชิกเครือข่ายทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือองค์กร
2. การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการประสานงานในเครือข่าย ช่วยลดการทำงานและการใช้ทรัพยากรซ้ำซ้อน ทำให้การพัฒนาสามารถดำเนินไปได้ก้าวหน้า รวดเร็ว และส่งผลต่อสังคมในวงกว้างยิ่งขึ้น
3. เครือข่ายสามารถเชื่อมโยงคนที่อยู่ในระดับต่างกัน มีวิธีการทำงาน การจัดการ และภูมิหลังต่างกัน ที่ไม่มีโอกาสติดต่อกัน เข้าด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น นำไปสู่การทำงานร่วมกัน เพื่อประโยชน์ของทุกฝ่าย
4. เครือข่ายสามารถทำให้คนและองค์กรที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน ได้ทราบว่ายังมีบุคคลหรือหน่วยงานอื่นอีกมากที่สนใจทำงานในเรื่องเดียวกัน และเผชิญปัญหาเหมือนกัน
5. เครือข่ายสามารถทำให้ความต้องการของประชาชนได้รับการสนองตอบจากรัฐ
6. เครือข่ายช่วยชี้ให้เห็นปัญหาและประเด็นการพัฒนาที่ซับซ้อนและท่วมท้นใน หมู่บ้าน
7. เครือข่ายช่วยเชื่อมหน่วยงานวิชาการและแหล่งทุนกับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ
8. เครือข่ายทำให้คนและองค์กรได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อน ได้รับกำลังใจ การ จูงใจ และการยอมรับ ซึ่งมีความสำคัญต่อหน่วยงานพัฒนาเล็ก ๆ ที่อยู่นอกระบบราชการ

ประเวศ วะสี (2536 : 32) กล่าวว่า ในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในสังคมหรือชุมชนนั้น ไม่ได้หมายถึง การเรียนรู้ในเฉพาะห้องเรียนเท่านั้น แต่หมายถึงการเรียนรู้จากการดำรงชีวิต และต้องเป็นการเรียนรู้ของคนทั้งหมด (Education For All) กล่าวคือ เป็นการเรียนรู้ของคนทุกคนอย่างต่อเนื่อง และทั้งหมดของสังคมควรเป็นไปเพื่อการเรียนรู้ (All For Education) ซึ่ง หมายถึง การเรียนรู้ที่มีใจจำกัดอยู่ในโรงเรียนเท่านั้น แต่กิจกรรมและทรัพยากรทุกประเภทในสังคม ควรเป็นไปเพื่อการเรียนรู้ กล่าวคือ ครอบครัว ชุมชน สถานประกอบการ ธนาคาร โรงพยาบาล หรือหน่วยงานใด ๆ ของสังคมต้องเป็นสถาบันของการเรียนรู้ และควรมีการเรียนรู้ร่วมกัน

นอกจากนี้ ประเวศ วะสี (2536 : 15) ได้กล่าวถึงการเกิดการเรียนรู้ของชุมชนว่าต้องเป็นการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์จากการกระทำร่วมกัน (Interactive learning through action) หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่า การเรียนรู้โดยการลงมือทำจริง (Learning by doing) ซึ่งการเรียนรู้เช่นนี้จะทำให้เกิดปัญหาที่มีคุณภาพเพียงพอสำหรับการเอาชนะความยากในการพัฒนาสังคมได้ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ที่สามารถช่วยยกระดับสติปัญญาของประชาชนและชุมชนได้นั้น จะต้องมิลักษณะเป็นการเรียนรู้ที่ควบคู่ไปกับการปฏิบัติหรือการทำกิจกรรมต่างๆ นั้นเอง

กระบวนการจัดการเรียนรู้

1. การจัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ
2. จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือจัดทัศนศึกษาดูงานระหว่างกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชนและระหว่างชุมชน
3. ผูกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่าง ๆ
4. ลงมือปฏิบัติจริง
5. ถอดประสบการณ์ และสรุปบทเรียนที่จะนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทำงานที่เหมาะสม

การพัฒนาผู้นำเครือข่าย

ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่สามารถทำให้บุคคลอื่นดำเนินการใด ๆ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผู้นำอาจเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ คือ ผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่หรือมีอำนาจดำเนินการ หรือผู้นำอาจแสดงบทบาทของผู้นำอย่างไม่เป็นทางการก็ได้

ผู้นำที่มีประสิทธิภาพจึงต้องเป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถในการเรื่องที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีความมั่นคง
2. เสียสละ
3. เป็นผู้ฟังที่ดี
4. มีเมตตา
5. การสื่อความ
6. การตัดสินใจ
7. มนุษยสัมพันธ์

เพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความรู้และความสามารถที่มีอยู่ จะช่วยให้สามารถริเริ่มกิจกรรมการแก้ไขปัญหา หรือกิจกรรมการพัฒนาได้ ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้

1. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำทั้งภายในและภายนอกชุมชน
2. สนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง
3. แลกเปลี่ยนเรียนรู้และดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดกระบวนการจัดการและจัดองค์กรร่วมกัน

9.4 ประชาคม

ประชาคม หมายถึง การรวมตัวกันของกลุ่มคนเพื่อมาทำงานร่วมกัน ตั้งแต่ร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมทำกิจกรรม ร่วมรับประโยชน์ ร่วมติดตามตรวจสอบ เพื่อให้บรรลุผลตามที่ประชาคมได้ตั้งเป้าหมายไว้

เวทีประชาคม คือ พื้นที่สาธารณะ (Public Space) หรือสถานที่ที่ทุกคนสามารถมาพบปะรวมตัวกัน เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยน ถกแถลง ข้อมูล ความคิดเห็น คุณค่า อุดมการณ์ ปัญหา วางแผนทำงานร่วมกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะหรือชุมชน อาจเป็นเวทีการประชุมที่มีรูปแบบเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ เช่น การสนทนา แลกเปลี่ยนที่ศาลาวัด หรือพบกันเป็นครั้งคราวก็ได้ การพูดคุยในเวทีประชาคมเป็นบรรยากาศของความร่วมมือ มิตรภาพ และสัมพันธภาพที่เท่าเทียมกันเกิดความกลมกลืน สนิทฉันท์ (Harmony)

ประชาคม เป็นการร่วมกันของสมาชิกในชุมชนเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนด้วยตนเอง เช่น การแก้ไขปัญหาชุมชน การวางแผนพัฒนาชุมชน การกำหนดข้อตกลงร่วมกันโดยกระบวนการ การมีส่วนร่วมของประชาชน ที่มีวัตถุประสงค์หรือสนใจในเรื่องเดียวกัน เป็นการร่วมตัวกันตามสถานการณ์หรือสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น โดยไม่มีใครสั่ง สมาชิกที่มาร่วมกันมีส่วนร่วมกัน

คิด ร่วมตัดสินใจร่วมดำเนินการและร่วมกันรับผิดชอบอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย และศีลธรรมอันดีงามของสังคม ทำให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีความรัก ความเอื้ออาทร ผูกพันต่อกันด้วยความรู้สึกลำบากในความเป็นเจ้าของชุมชน คำว่าประชาคมนี้นี้มีท่านผู้มีความรู้หรือนักวิชาการบางท่านอาจเรียกว่า “ ประชาสังคม ” ซึ่งอยู่ในความหมายคล้ายคลึงกันซึ่งประชาคม หรือประชาสังคม จะมีตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป และมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

- อย่างเป็นทางการ โดยการจัดเวทีหรือการจัดประชุม
- อย่างไม่เป็นทางการ เช่น การสนทนาของคนกลุ่มเล็กๆ ในสถานที่ใดที่หนึ่ง

องค์ประกอบของประชาคม

1. องค์กรชุมชนและสถาบันต่าง ๆ ที่มีในชุมชน เช่น
 - องค์กรท้องถิ่น เช่น อบต. กม. ผู้ใหญ่บ้าน
 - กลุ่มกิจกรรมเศรษฐกิจ เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์
 - กลุ่มกิจกรรมทางสังคม เช่น กลุ่มเยาวชน กพค. ผู้นำ กลุ่มสตรี
 - กลุ่มกิจกรรมสาธิตสุข เช่น ผสส. อสม.
2. องค์กรชุมชนและสถาบันต่าง ๆ นอกชุมชน
 - ส่วนราชการ จังหวัด อำเภอ
 - องค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ ในพื้นที่
 - สื่อมวลชน

บทบาทหน้าที่ของประชาคม

1. เป็นเวทีหรือกลไกของการประสานการวางแผนและบริหารจัดการพัฒนาร่วมกับองค์กรเพื่อตอบสนองปัญหาและความต้องการของประชาชนภายใต้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยหลักการและวิธีการพัฒนาชุมชน

2. ระดมทรัพยากรและความร่วมมือจากองค์กรต่างๆ ทั้งในชุมชนและองค์กรภายนอก

3. เสนอแนะแนวทางการพัฒนาที่เป็นข้อเสนอของประชาชนเข้าสู่กระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

4. เผยแพร่ความคิดเห็นและข่าวสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนติดตามและประเมินผลการพัฒนาของชุมชน

บทบาทของผู้เข้าร่วมประชาคม

1. ช่วยค้นหาข้อมูล ให้ข้อมูล ประสพการณ์ ความคิด
2. ร่วมกันวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล ประมวลความคิดรวบยอด สรุป
3. ร่วมรับผิดชอบการจัดการแลกเปลี่ยนในเวทีให้เป็นไปตามกำหนด
4. ค้นหาความคิดร่วมของกลุ่ม
5. ช่วยกันกำหนดกิจกรรมที่เป็นความคิดเห็นร่วม มอบหมายภารกิจ นำไปสู่การปฏิบัติ

ลักษณะของประชาคม

1. เป็นระบบ มีความต่อเนื่อง แต่มีใช้องค์กร
2. มีภาวะผู้นำในชุมชน
3. มีกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งภาครัฐและเอกชน
4. กลุ่มมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกัน ทั้งในและนอกชุมชน
5. มีความภักดีต่อชุมชน

ขั้นตอนและแนวทางการจัดประชาคม

1. การศึกษาชุมชน
2. การวิเคราะห์และคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย
3. การจัดการประชุม
4. การเตรียมงาน อุปกรณ์ และสถานที่

9.5 การพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง รูปแบบการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และ ทรัพยากรที่มีการจัดการการใช้ประโยชน์ที่มีอยู่ในปัจจุบันอย่างเหมาะสม ไม่ก่อให้เกิดภาวะความเสี่ยงแก่คนรุ่นหลัง

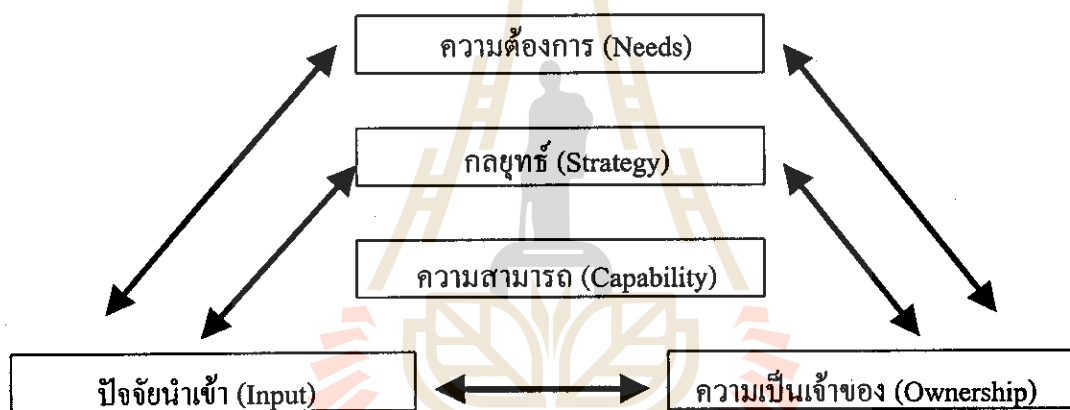
การพัฒนาแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ตรงกับความต้องการ ตามความจำเป็นในปัจจุบันและสามารถรองรับความต้องการและ/หรือ ความจำเป็นในอนาคตได้ด้วย นอกจากนี้จะต้องครอบคลุมมาตรการ การรักษามรดกทางทรัพยากร ปกป้องสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับท้องถิ่น การพัฒนาที่ทำให้ประชากรมีคุณภาพชีวิตดีขึ้นอย่างแท้จริง ภายในระบบนิเวศน์วิทยาที่สามารถจะรองรับการดำเนินชีวิต ต่อไป ทั้งนี้ ต้องควบคู่ไปกับระบบเศรษฐกิจแบบยั่งยืน ซึ่งเป็นเศรษฐกิจที่มุ่ง

รักษาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยการปรับตัว ยกระดับความรู้ ปรับปรุงองค์กร ปรับประสิทธิภาพ ทางเทคนิคและเซาว์ปัญญา

การพัฒนาที่ยั่งยืน

- ความคงอยู่อย่างยืนยาว (Perpetunity)
- ความเหมาะสม (Optimization)
- การจัดการ (Management)
- การพัฒนาที่ยั่งยืน (Boundary)

รูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน

ภาพที่ 4 แสดงรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน

1. การพัฒนาที่ตัว “คน” จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน เพราะเมื่อคนมีความเจริญทางปัญญาสามารถจะสร้างความเจริญได้เอง นับได้ว่าเป็นความเข้มแข็งของทั้งคนและของท้องถิ่น จะทำให้ท้องถิ่นไม่ยั่งยืน

2. หลักการพัฒนา 10 ประการคือ

- 1) หลักช่วยเหลือตนเอง ทั้งตนเอง เป็นการพัฒนา “คน” เพื่อให้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนมากที่สุด จนก่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนในตนเอง
- 2) สภาพที่เป็นอยู่ เป็นการพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่แล้วจึงใส่ปัจจัยนำเข้าไปเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป จนเกิดการพัฒนาคคนและท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

- 3) การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพราะเป็นสิ่งใกล้ตัว ทำให้ชาวบ้านเกิดการพึ่งตนเองมากที่สุดและสามารถที่จะวางแผนการใช้ทรัพยากรที่พอดี
- 4) การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น
- 5) วัฒนธรรมและผู้นำท้องถิ่น จะต้องเป็นต้นแบบในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยให้ดำรงอยู่สืบต่อไป
- 6) ความมีประสิทธิภาพในการพัฒนาให้ได้ผลต้องจัดการในรูปของหนึ่งโครงการมีลักษณะเป็นหนึ่งหน่วยระบบ
- 7) การประสานงาน เป็นหน่วยงานของราชการและเอกชน จะต้องมีการประสานความร่วมมือในการทำงานทั้งนี้เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของกระบวนการพัฒนา
- 8) การทำงานเชิงรุก เป็นการแก้ปัญหาหรือพัฒนาหมู่บ้านอย่างตรงประเด็น
- 9) ความมีคุณธรรมและศิลปะ
- 10) การเชื่อมประสานด้านเวลา เป็นการพัฒนาโดยเชื่อมสถานภาพของท้องถิ่นในปัจจุบันเข้ากับเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่เหมาะสมกับการพัฒนาท้องถิ่น

3. วิธีการพัฒนา เป็นการลงมือปฏิบัติไปสู่เป้าหมายของการพัฒนา จึงมุ่งที่ตัว “คน” เป็นสำคัญ กระบวนการที่นำมาใช้ในการพัฒนาคนได้แก่วิธีให้การศึกษอบรม วิธีการทำงานกับกลุ่มคน วิธีพัฒนาแบบมีส่วนร่วมกล่าวคือ นักพัฒนา และผู้ถูกพัฒนาจะต้องร่วมกันตั้งแต่วางแผนและปฏิบัติงานกันอย่างใกล้ชิด เพื่อให้กระบวนการทำงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและวิธีทำงานกับหน่วยงานเป็นการส่งเสริมให้หน่วยงานเข้ามาช่วยท้องถิ่นในส่วนที่ขาดเพื่อให้ท้องถิ่นเกิดความเข้มแข็ง

9.6 ธุรกิจชุมชน

ความหมายของธุรกิจชุมชน

ศาสตราจารย์ ดร. อภิชัย พันธเสน ได้อธิบายไว้ว่า “ธุรกิจชุมชน หมายถึง ธุรกิจที่เป็นของชุมชน, เพื่อชุมชน, และบริหารจัดการ โดยชุมชน ซึ่งเป็นการบริหารเน้นการกระทำในเชิงธุรกิจแตกต่างจากการกุศลหรือการช่วยเหลือเกื้อกูลในลักษณะของสหกรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากธุรกิจชุมชน จำเป็นจะต้องแข่งขันทั้งในด้านต้นทุนและคุณภาพกับกิจการที่แสวงกำไรของธุรกิจเอกชนตามปกติ แต่ที่จำเป็นต้องจัดทำเป็นธุรกิจชุมชนก็เพราะสมาชิกแต่ละคนไม่มีความสามารถ และความเข้มแข็งทางการเงินพอที่จะแข่งขัน ได้กับธุรกิจของเอกชนเหล่านี้”

รองศาสตราจารย์ ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2540, หน้า 96-98) ได้จำแนก ความหมายของธุรกิจชุมชนไว้ ดังนี้

1) ความหมายของธุรกิจชุมชนที่หน่วยงานนั้น ๆ ไม่ได้มีการกำหนดนิยามไว้อย่างเฉพาะเจาะจง แต่มีความหมายที่ลักษณะงานมีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจชุมชน จึงหมายถึง การสร้างงานสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ การส่งเสริมให้กลุ่ม องค์กรประชาชน และเอกชนในชุมชนดำเนินกิจกรรมด้านอาชีพ ฝึกทักษะด้านอาชีพ ตามความหมายนี้ ธุรกิจชุมชนได้แก่ การประกอบการธุรกิจขนาดย่อมและขนาดเล็ก และหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งมีทั้งลักษณะที่ดำเนินงานเป็นกลุ่ม และเป็นรายบุคคล

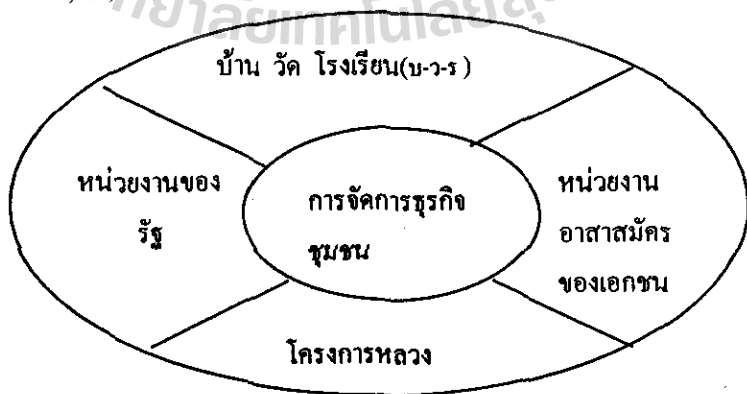
2) ความหมายของธุรกิจชุมชนที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกันดำเนินงาน และมีขอบเขตของวัตถุประสงค์ที่กว้างกว่าการเพิ่มรายได้

ความหมายของธุรกิจข้างต้น สรุปได้ว่า

ธุรกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจกรรม และ/หรือช่วยดำเนินงานบางส่วนหรือทั้งหมด โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ มีการเรียนรู้ และการจัดการร่วมกัน เพื่อดำเนินการในกิจกรรมการผลิต การแปรรูป การค้า และการบริการที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน อันจะนำไปสู่ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี และการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.ธุรกิจชุมชน เป็นแนวทางพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เป็นส่วนสำคัญในการลดภาวะปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ระดับครอบครัว เช่น ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร ปัญหาโสเภณีเด็ก โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

- 1.1 หน่วยงานของรัฐ
- 1.2 หน่วยงานอาสาสมัครเอกชน
- 1.3 โครงการหลวง
- 1.4 บ้าน,วัด,โรงเรียน

ภาพที่ 5 หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการธุรกิจชุมชน

1. ธุรกิจชุมชน คือ กิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจกรรม และ / หรือ ช่วยดำเนินงานบางส่วนหรือทั้งหมด โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ มีการเรียนรู้และการจัดการร่วมกันเพื่อดำเนินการในกิจกรรมการผลิต การแปรรูป การค้าและการบริการที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนอันจะนำไปสู่ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. ลักษณะเด่นของธุรกิจคือ เป็นธุรกิจขนาดเล็กมีความคล่องตัวในการบริหาร รายได้จากยอดขายไม่มากนัก ต้นทุนในการดำเนินกิจการไม่มากนักในระยะเริ่มต้น การติดต่อ และการให้บริการลูกค้าเป็นไปอย่างใกล้ชิดการเริ่มต้นธุรกิจทำได้ง่าย ประเภทของธุรกิจชุมชน แบ่งออกได้เป็นธุรกิจการผลิต ธุรกิจการค้าปลีก ธุรกิจค้าส่งและธุรกิจบริการ นอกจากนี้ธุรกิจชุมชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ กล่าวคือเปิดโอกาสให้มีการประกอบการก่อให้เกิดการว่าจ้างงาน ส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน

3. การสร้างจิตสำนึกการจัดการธุรกิจชุมชนทำได้โดยรวม ทำให้สังคมของท้องถิ่นมีการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยการเพิ่มขีดความสามารถให้คนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งขีดความสามารถทางปัญญา ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และช่วยทำให้สังคมมีความสุข รักใคร่กลมเกลียว ช่วยเหลือเกื้อกูลกันอันเป็นการเพิ่มทุนทางสังคม

ลักษณะของธุรกิจชุมชน

1. เป็นธุรกิจขนาดเล็ก มีความคล่องตัวในการบริหาร
2. รายได้จากยอดขายในระยะเริ่มต้นไม่มากนัก
3. ต้นทุนในการดำเนินกิจการต่ำ
4. การติดต่อ และการให้บริการกับลูกค้าเป็นไปอย่างใกล้ชิด
5. การเริ่มต้นธุรกิจทำได้ง่าย

ประเภทของธุรกิจชุมชน

1. ธุรกิจการผลิต หมายถึง การผลิตสินค้า โดยการนำเอาวัสดุ หรือสินค้าบางชนิดมาแปรสภาพให้เป็นสินค้าใหม่ มีรูปแบบใหม่ ธุรกิจชุมชนที่ดำเนินการทางด้านการผลิตจะทำการผลิตในครัวเรือน ซึ่งอาศัยวัตถุดิบในท้องถิ่น
2. ธุรกิจค้าปลีก หมายถึง กิจการที่ทำการขายสินค้าให้ถึงมือผู้บริโภค ณ จุดที่ทำการขายสินค้า

3. ธุรกิจค้าส่ง หมายถึง กิจการที่ดำเนินการรับซื้อสินค้าจากผู้ผลิตเป็นจำนวนครั้งละมาก ๆ และนำสินค้านั้นมาขายต่อให้กับพ่อค้าปลีกหลาย ๆ รายต่อไป ธุรกิจค้าส่งนี้สามารถที่จะทำการซื้อสินค้าจากผู้ผลิตได้ทุกประเภท

4. ธุรกิจบริการ หมายถึง การรวมกลุ่มของสมาชิกเพื่อประกอบธุรกิจบริการ คือสินค้าที่ไม่สามารถจับต้องได้ แต่สามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้รับบริการ

ความสำคัญของธุรกิจชุมชน

1. เปิดโอกาสให้มีการประกอบการ
2. ก่อให้เกิดการว่างงาน
3. ส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรม
4. สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน
5. ลดปัญหาสังคมที่เป็นภัยคุกคามประเทศชาติ

การสร้างจิตสำนึกการจัดการธุรกิจชุมชน

1. ร่วมพัฒนาสังคมของท้องถิ่นที่ตนเข้าไปดำเนินงาน
2. สร้างงานให้คนในชุมชน
3. ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. ให้ความร่วมมือโดยไม่ประกอบธุรกิจที่จะทำให้สังคมเสื่อม

9.7 ระบบบัญชีกองทุนหมู่บ้าน

การบัญชี มีความหมายโดยสรุป คือ การบันทึกเหตุการณ์ทางการเงิน จัดหมวดหมู่ สรุปผล และแปลความหมาย ในการจัดทำบัญชีของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จะเน้นการจัดทำโดยอาศัยข้อเท็จจริงในการดำเนินกิจกรรมตามปกติมากกว่าตามหลักวิชาการจะไม่มีคำว่า “เดบิต” หรือ “เครดิต” แต่ยังบันทึกตามหลักบัญชีในการจัดทำบัญชี ตามรูปแบบนี้ สิ่งที่ผู้จัดทำจะต้องให้ความสำคัญก็คือ หมวดหมู่ หรือประเภทบัญชี นั่นคือ ผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดทำจะต้องสามารถแยกหมวดหมู่ หรือประเภทของบัญชี นั่นคือ ผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดทำจะต้องสามารถแยกหมวดหมู่ หรือประเภทบัญชีได้ว่าอยู่ในหมวด ดังต่อไปนี้

หมวดหมู่ทางบัญชีสามารถจัดประเภทได้ทั้งหมด 5 หมวดคือ

1. หมวดสินทรัพย์
2. หมวดหนี้สิน
3. หมวดทุน (เงินกองทุน)

4. หมวดรายได้
5. หมวดค่าใช้จ่าย

สินทรัพย์ หมายถึง สิ่งที่มีมูลค่าเป็นตัวเงินได้ สินทรัพย์อาจมีรูปร่างต่างๆ กัน อาจมีตัวตนหรือไม่มีตัวตนก็ได้สินทรัพย์ส่วนใหญ่ของกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ได้แก่ เงินสด เงินฝากธนาคาร ลูกหนี้ ครุภัณฑ์ เป็นต้น

หนี้สิน หมายถึง ภาระหรือพันธะผูกพันที่จะต้องชดใช้คืนในรูปของตัวเงินหรือตราสารทางการเงินในอนาคต หนี้สินที่มักพบ ได้แก่ เจ้าหนี้เงินกู้ เงินรับฝาก เป็นต้น

ทุน หมายถึง ทุนในที่นี้หมายถึงเงินกองทุนที่ได้รับจัดสรรหมู่บ้านละ 1,000,000 บาทเงินกองทุนนี้จะเพิ่มขึ้นเมื่อกองทุนมีกำไร จากการดำเนินงาน ซึ่งจะสะสมอยู่ในบัญชี กำไร สะสม ดังนั้น ทุนจึงประกอบด้วย เงินกองทุนบวกกำไรสะสม

รายได้ หมายถึง รายได้จากการดำเนินกิจกรรมหรือเงินที่ได้รับและไม่มีภาระต้องจ่ายคืน เช่น รายได้ค่าธรรมเนียม ดอกเบี้ยเงินกู้ ดอกเบี้ยปรับ รายได้ จากการขายปุ๋ย รายได้จากเงินบริจาค หรือเงินรางวัลต่างๆ ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร เป็นต้น

ค่าใช้จ่าย หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่จ่ายไปเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรม เช่น ค่าอาหารและค่าเครื่องดื่มในวันประชุม ค่ารถ ค่าเครื่องเขียนและแบบพิมพ์ ดอกเบี้ยจ่าย เป็นต้น

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองการดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับเงินสด หรือเงินฝากธนาคาร ดังนั้น จึงใช้บัญชีเงินสดหรือเงินฝากธนาคาร ดังนั้น จึงใช้บัญชีเงินสด หรือเงินฝากธนาคารเป็นกลไกเชื่อมโยงในการจัดทำบัญชี โดยการวิเคราะห์รายการจะอาศัยคำถาม

- รายการที่เกิดขึ้นมีผลทำให้เงินสดหรือเงินฝากธนาคาร เพิ่มขึ้น หรือลดลงเท่าไร
- เพิ่มขึ้นหรือลดลงเพราะอะไร

แนวคิด

1. รายงานทางการเงินที่ธุรกิจชุมชนควรจัดทำคือ งบดุล และงบกำไรขาดทุน งบดุลเป็นรายงานทางการเงินที่แสดงฐานะทางการเงิน ณ วันใดวันหนึ่งของกิจการ ส่วนงบกำไร ขาดทุนเป็นรายงานทางการเงินที่แสดงผลการดำเนินงานของกิจการภายในรอบระยะเวลาบัญชีหนึ่ง

2. ประเภทบัญชีที่ปรากฏในงบดุลและงบกำไรขาดทุน จำนวนออกเป็น 5 ประเภท คือ บัญชีประเภทสินทรัพย์ หนี้สิน ส่วนของเจ้าของ รายได้ และค่าใช้จ่าย การบันทึกรายการบัญชีของบัญชีแต่ละประเภทเหล่านี้ใช้ระบบบัญชีคู่ และการปิดบัญชีจะโอนยอดดุลของบัญชีประเภทรายได้

และประเภทค่าใช้จ่ายไปยังบัญชีกำไรขาดทุน ส่วนบัญชีประเภทสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของเจ้าของจะหายออกคงเหลือเพื่อยกไปในงวดถัดไปโดยไม่มีกรปิดบัญชี

3. งบประมาณเป็นเครื่องมือที่ช่วยธุรกิจชุมชนในการวางแผนทางการเงินระยะสั้น งบประมาณดังกล่าว ประกอบด้วยงบประมาณปฏิบัติการ และงบประมาณการเงิน

4. การจัดการสินทรัพย์หมุนเวียนเป็นสิ่งสำคัญสำหรับธุรกิจชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินธุรกิจชุมชนเกิดสภาพคล่อง และกำไร การจัดการสินทรัพย์หมุนเวียนประกอบด้วย การจัดการเงินทุนหมุนเวียน การจัดการเงินสด การจัดการลูกหนี้ และการจัดการสินค้าคงเหลือ

5. ธุรกิจชุมชนสามารถจัดหาเงินทุนระยะสั้นได้จากสินเชื่อทางการค้า เงินกู้ระยะสั้นจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและจากกองทุนหมู่บ้าน สำหรับเงินทุนระยะยาวธุรกิจชุมชนสามารถจัดหาได้จากเจ้าหนี้และส่วนของเจ้าของ

6. การดำเนินงานธุรกิจของธุรกิจชุมชนอาจเผชิญกับความเสียหายหลายประเภท แต่ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นเนื่องจากธุรกิจโดยตรงอาจแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ ความเสี่ยงทางธุรกิจและความเสี่ยงทางการเงิน

7. จุดคุ้มทุนเป็นจุดที่รายได้เท่ากับต้นทุน ซึ่งเป็นจุดที่มีกำไรเท่ากับศูนย์ หรือระดับปริมาณการขายที่ไม่ทำให้มีกำไรหรือขาดทุน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะรายกรณี บ้านศิระชะ้าง หมู่ที่ 10 ตำบลพุดซา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยได้เข้ามาปฏิบัติงาน ตั้งแต่เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2544 ในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง โดยมีวิธีดำเนินการประเมินดังนี้

1. รูปแบบการประเมิน

รูปแบบการประเมินใช้การประเมินเชิงระบบ หรือ ซิปป์โมเดล (CIPP Model) ตามกรอบความคิดทฤษฎีที่ได้เสนอไว้ในบทที่ 1 ซึ่งประกอบด้วย การประเมิน 4 องค์ประกอบ ในด้านต่างๆ ดังนี้

- 1.1 การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation:C) เป็นการประเมินสภาพทั่วไปของหมู่บ้านและรายบุคคล (ผู้ถ้)
- 1.2 การประเมินปัจจัย (Input Evaluation:I) เป็นการประเมินสภาพทั่วไปของหมู่บ้านและรายบุคคล (ผู้ถ้)
- 1.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation:P) เป็นการประเมินกระบวนการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านทั้งระดับหมู่บ้านและรายบุคคล (ผู้ถ้)
- 1.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation:P) เป็นการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้นจากกระบวนการบริหารจัดการกองทุน ทั้งระดับหมู่บ้านและรายบุคคล (ผู้ถ้)

2. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลสำหรับการประเมิน ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบ้านศิระชะ้าง ซึ่งมีสถานภาพและบทบาทหน้าที่ต่างๆ สามารถจำแนกได้ดังนี้

2.1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	15	คน
2.2 สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	64	คน
2.2.1 สมาชิกที่ได้รับอนุมัติให้ถ้	จำนวน	37	คน
2.2.2 สมาชิกทั่วไป	จำนวน	27	คน
2.3 ชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	64	ครัวเรือน

- 2.4 ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ผู้นำกลุ่มอาชีพ
- 2.5 ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

3 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ประเมิน

การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นกระบวนการได้มาซึ่งข้อมูล ซึ่งข้อมูล que เก็บรวบรวม ได้มีทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งต้องอาศัยเครื่องมือในการเก็บข้อมูล มีดังนี้

3.1 วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

3.1.1) การสังเกตและบันทึก (Observation) การสังเกตและบันทึกเกี่ยวกับสภาพ ทั่วไปด้านต่างๆ ของหมู่บ้าน ตลอดจนการสังเกตและบันทึกขณะร่วมกิจกรรม ทั้งแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมแล้วทำการจดบันทึกข้อมูลจากการสังเกตเพื่อวิเคราะห์ผล

3.1.2) การสัมภาษณ์ (Interview) การสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ตัว แทนกลุ่ม ตลอดจนรายบุคคลในหมู่บ้าน โดยใช้แบบรายงานต่างๆ

3.1.3)การจัดประชุมเวทีชาวบ้าน ทั้งระดับผู้นำและระดับชาวบ้าน

3.1.4) การศึกษาจากรายกรณี จาสมาชิกที่ได้รับอนุมัติเงินกู้จำนวน 5 ราย ซึ่งมี วัตถุประสงค์การดำเนินการแตกต่างกัน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบรายงานต่างๆ (บร.) และแบบเก็บข้อมูลเพิ่มเติม มีดังนี้

- 1) แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน (บร.1)
- 2) แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน (บร.2)
- 3) แบบรายงานความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมือง (บร.3)
- 4) แบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน (บร.4)
- 5) แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (บร.5)
- 6) แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมือง (บร.6)
- 7) แบบรายงานการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน (บร.7)
- 8) โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (บร.8)
- 9) แบบบันทึกการสัมภาษณ์ (บร.9)
- 10) แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน (บร.10)

- 11) แบบศึกษาเจาะลึกรายกรณี (บร.11)
- 12) การวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน (บร.12)
- 13) แบบสัมภาษณ์เพิ่มเติม

4. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน

ตัวแปร หมายถึง สิ่งที่ทำการศึกษาเพื่อหาคำตอบในประเด็นต่าง ๆ อาจมีค่าคงที่หรือเปลี่ยนแปลงค่าไปได้ตามโครงสร้างและคุณลักษณะของสิ่งที่กำลังศึกษา ซึ่งต้องทำการค้นหาตัวแปรเพื่อที่จะนำมาทำการสร้างตัวชี้วัดให้สอดคล้องกับประเด็นการประเมิน

ตัวชี้วัด หมายถึง ข้อความที่แสดงหรือระบุประเด็นที่ต้องการประเมิน หรือตัวแปรที่ต้องการศึกษานั้นจะบรรลุสำเร็จตามเกณฑ์นั้น จะมีสภาพหรือคุณลักษณะที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรมอย่างไรตัวชี้วัดมีทั้งแสดงลักษณะในเชิงปริมาณและแสดงลักษณะในเชิงคุณภาพ

จากกรอบความคิดทฤษฎีที่ได้เสนอไว้ในบทที่ 1 เมื่อนำมากำหนดเป็นตัวชี้วัด แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลของการประเมิน ทั้ง 4 องค์ประกอบ ได้แก่ บริบท ปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต สามารถแจกแจงรายละเอียดได้ดังนี้

4.1 ตัวชี้วัดบริบท (context indicator:C) หมายถึง ตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมของระบบกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งมีตัวแปรตาม บร 1 มีแหล่งข้อมูลและวิธีเก็บข้อมูล ดังนี้

4.1.1) ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน มีแหล่งข้อมูลจากข้อมูลผู้นำชุมชน ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่มอาชีพ และข้อมูลที่มีการบันทึกไว้แล้ว โดยวิธีการสัมภาษณ์ตามแบบ บร 1 และศึกษาจากเอกสาร

4.1.2) สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน ข้อมูลที่ต้องการ ได้แก่ ลักษณะที่ตั้งหมู่บ้าน รวมถึงอาณาเขตที่ติดต่อกับหมู่บ้านอื่น เก็บข้อมูลโดยศึกษาจากเอกสาร สังกัด สัมภาษณ์ จากผู้นำชุมชน ชาวบ้านและข้อมูลจากเอกสาร

4.1.3) สภาพเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน ตัวแปรได้แก่ อาชีพหลักและอาชีพรองของชาวบ้าน จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร จำนวนและประเภทร้านค้าในหมู่บ้าน จำนวนโรงเรียน โรงงานอุตสาหกรรม โรงเรียนในหมู่บ้าน โรคที่เจ็บป่วย สถานที่รักษาเมื่อเจ็บป่วยโดยการสังเกต สัมภาษณ์ ตามแบบ บร.1 จากผู้นำชุมชน ชาวบ้าน สถานีอนามัย โรงเรียน

4.1.4) วัฒนธรรมประเพณี ตัวแปรศึกษาคือจำนวนวัด จำนวนพระภิกษุ สามเณร ประเพณีของหมู่บ้าน ภาษาพื้นบ้าน ความเชื่อต่าง ๆ โดยการสังเกต สัมภาษณ์ตามแบบ บร.1 ศึกษาจากเอกสาร จากผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส และชาวบ้าน

4.1.5) โครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากร ตัวแปรศึกษา คือ จำนวนและสภาพของโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ หอกระจายข่าว ศาลาประชาคม เป็นต้น จำนวนและสภาพทรัพยากรเช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ เป็นต้น โดยการสังเกต สัมภาษณ์ ตามแบบ บร. 1 จากผู้นำชุมชนและชาวบ้าน

4.1.6) ผู้นำชุมชน การรวมกลุ่ม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตัวแปรศึกษาได้แก่ ประเภทของผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่าง ๆ โดยการสังเกต สัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน

4.1.7) โครงการพัฒนาที่ผ่านมา ตัวแปรศึกษาได้แก่ โครงการของภาครัฐ ภาคเอกชน โครงการที่ชาวบ้านทำขึ้นเอง โดยการสังเกต สัมภาษณ์ ศึกษาจากเอกสาร จากผู้นำชุมชนส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและข้อมูลที่มีการบันทึกไว้

4.1.8) ความเข้มแข็งของชุมชน ตัวแปรศึกษาได้แก่ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ การช่วยเหลือกัน การยกย่องการทำความดี โอกาสในการหาความรู้เพิ่มเติม จำนวนครอบครัวที่มีอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ ครอบครัวอบอุ่น รักใคร่ปรองดอง การรวมกลุ่ม การประชุมสม่ำเสมอ การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส การมีผู้นำที่มีคุณธรรมยุติธรรม การจัดทำแผนงานแก้ปัญหาชุมชน ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ตามแบบ บร.2และบร 7

4.1.9) อาชีพเดิม ตัวแปรศึกษา ได้แก่ อาชีพหลัก อาชีพรอง ผลการประกอบอาชีพเดิมที่เพียงพอต่อการเลี้ยงครอบครัวหรือไม่ ปัญหาอุปสรรคในการประกอบอาชีพ ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ตามแบบ บร.11 จากสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติเงินกู้

4.1.10) สมาชิกในครอบครัว ตัวแปรศึกษา ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครอบครัว เพศ อายุ สถานะภาพสมรส ระดับการศึกษา ความสัมพันธ์กับผู้นำครอบครัว การมีงานทำศึกษา โดยการสัมภาษณ์ตามแบบ บร.11 จากสมาชิกกองทุนที่ได้รับอนุมัติเงินกู้

4.1.11) สภาพการอยู่อาศัย ตัวแปรได้แก่ การมีบ้านเป็นที่อยู่อาศัยของตนเองหรือไม่และ สภาพความเป็นอยู่ โดยการสังเกต สัมภาษณ์ จากสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

4.1.12) รายได้ของครอบครัว ตัวแปรได้แก่ รายได้ของครอบครัวต่อเดือน ความเพียงพอของรายได้ต่อรายจ่าย ศึกษาโดยสัมภาษณ์จากแบบบร.11 จากสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติเงินกู้

4.1.13) หนี้สินของครอบครัวก่อนกู้เงินกองทุน ตัวแปรได้แก่ จำนวนหนี้สินที่มีอยู่ก่อนกู้เงินกองทุน สาเหตุของการมีหนี้สิน และแหล่งเงินกู้ โดยศึกษาจากสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ โดยการสัมภาษณ์แบบ บร.11

4.2 ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้า (Input Indicator :I) ประกอบด้วยตัวแปรซึ่งมีแหล่งข้อมูล ดังต่อไปนี้

4.2.1) นโยบาย ระเบียบ แนวการปฏิบัติ ตัวแปรศึกษาได้แก่ รายละเอียดของ ระเบียบสำนักนายกฯ รายละเอียดของระเบียบกองทุนหมู่บ้าน โดยศึกษาจากเอกสารระเบียบสำนักนายกฯ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

4.2.2) การประชาสัมพันธ์ ตัวแปรศึกษาได้แก่ ช่วงเวลาที่มีการประชาสัมพันธ์ ประเภทสื่อในการประชาสัมพันธ์ เนื้อหาในการประชาสัมพันธ์ ความทั่วถึงในการประชาสัมพันธ์ ศึกษาโดยการสังเกต สัมภาษณ์ จากผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ที่ทำการกองทุนหมู่บ้าน เอกสารประชาสัมพันธ์

4.2.3) คณะอนุกรรมการที่เกี่ยวข้อง ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ จำนวนคณะอนุกรรมการ องค์ประกอบคณะอนุกรรมการ สัดส่วนกรรมการภาคประชาชน การปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมการระดับอำเภอ ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ ศึกษาจากเอกสาร จากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน พัฒนาชุมชน

4.2.4) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ตัวแปรศึกษาได้แก่ จำนวน คุณสมบัติ วิธีการได้มา การพ้นจากตำแหน่ง ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ศึกษาจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน โดยการสัมภาษณ์ ตามแบบ บร.4 ศึกษาจากเอกสาร

4.2.5) การเตรียมความพร้อม การสร้างความรู้ความเข้าใจ แก่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชาวบ้าน ตัวแปรศึกษาได้แก่ วิธีการเตรียมความพร้อม เนื้อหาในการเตรียมความพร้อม จำนวนครั้งในการเตรียมความพร้อม หน่วยงาน/องค์กรที่ทำหน้าที่ในการเตรียมความพร้อม ศึกษาจาก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

4.2.6) เงินกองทุน 1 ล้านบาท ตัวแปรศึกษาได้แก่ วันที่ได้รับการอนุมัติ การเก็บรักษาเงิน ศึกษาจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

4.2.7) เงินทุนสะสมอื่น ๆ ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ประเภท / จำนวน / ที่มาและการเก็บรักษาเงินทุนสะสมอื่น ๆ ศึกษาจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน โดยการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสาร

4.2.8) บัณฑิตกองทุน ตัวแปรศึกษาได้แก่ ประวัติส่วนตัว ชื่อวุฒิการศึกษา อายุ เพศ ภูมิลำเนา สภาพสมรส ความสามารถพิเศษ บทบาทหน้าที่ ศึกษาโดยการศึกษาดตนเอง

4.2.9) จำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ ศึกษาจากคณะกรรมการกองทุน สมาชิกกองทุนที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ สัมภาษณ์ตามแบบ บร.11

4.2.10) จำนวนเงินลงทุนนอกเหนือจากเงินกู้ ตัวแปรได้แก่ จำนวนเงิน และที่มาของเงินทุน โดยสัมพัทธ์ตามแบบ บร.11 จากสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการอนุมัติ

4.2.11) วัตถุประสงค์การกู้เงินตามโครงการ ศึกษาโดยการสัมพัทธ์ตามแบบ บร.11 จากสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการอนุมัติ

4.2.12) สถานที่ วัตถุประสงค์ และวัตถุประสงค์ในการประกอบอาชีพ ตัวแปรศึกษาได้แก่ สถานที่ในการประกอบอาชีพ วัตถุประสงค์ในการประกอบอาชีพ วัตถุประสงค์ในการประกอบอาชีพ ศึกษาโดยการสัมพัทธ์สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการอนุมัติเงินกู้

4.2.13) ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ ตัวแปรได้แก่ ความรู้และทักษะที่มีอยู่ ศึกษาจากการสัมพัทธ์สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการอนุมัติเงินกู้

4.2.14) จำนวนแรงงาน ได้แก่ จำนวนแรงงานที่ใช้ในการประกอบอาชีพ ศึกษาจากการสัมพัทธ์สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้

4.3 ตัวชี้วัดกระบวนการ (Process Indicator : P) ประกอบไปด้วยตัวแปร โดยมีแหล่งข้อมูล และวิธีการศึกษาดังต่อไปนี้

4.3.1) การจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้าน ตัวแปรศึกษาได้แก่ กระบวนการในการจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้าน ผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำ ปัญหาอุปสรรคในการจัดทำ ศึกษาโดยการสัมพัทธ์ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ระเบียบกองทุนหมู่บ้านตามแบบ บร.4

4.3.2) การจัดทำเอกสารขอขึ้นทะเบียน ตัวแปรศึกษาได้แก่ กระบวนการในการจัดทำคำขอขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้าน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ปัญหาอุปสรรคในการจัดทำศึกษาโดยการสัมพัทธ์ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

4.3.3) ระบบบัญชีกองทุน ตัวแปรศึกษาได้แก่ จำนวนบัญชีที่จัดทำ ชื่อบัญชีต่าง ๆ ความเป็นปัจจุบัน ผู้จัดทำบัญชี ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำ ศึกษาโดยการสัมพัทธ์ศึกษาจากเอกสาร จากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

4.3.4) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตัวแปรศึกษา การรับสมัครสมาชิกเงื่อนไขและข้อบังคับ คุณสมบัติของสมาชิก ศึกษาโดยการ สัมพัทธ์ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และจากสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

4.3.5) กิจกรรมที่เกี่ยวกับการกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ ขั้นตอนการขอกู้ การคัดเลือกผู้กู้ การโอนเงินให้ผู้กู้ การรับชำระหนี้ ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ ขั้นตอนในการขอกู้เอกสารประกอบการขอกู้ หลักเกณฑ์ ในการคัดเลือกและเหตุผล ขั้นตอนการโอนเงิน ขั้นตอนการชำระหนี้

โดยศึกษาจากเอกสารสัมภาษณ์ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ศึกษาจากเอกสารระเบียบกองทุนหมู่บ้าน เอกสาร โครงการขอกู้ หลักการ โอนเงิน

4.3.6) การส่งเสริมการใช้เงินกู้ ได้แก่ การแนะนำวิธีทำธุรกิจ การส่งเสริมการตลาด ตัวแปรศึกษา ได้แก่ ผู้แนะนำ ประเด็นในการแนะนำ วิธีการแนะนำ จำนวนครั้งในการแนะนำ ผู้ที่ช่วยหาตลาด วิธีการในการส่งเสริมการตลาด ปัญหาและอุปสรรค ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการอนุมัติเงินกู้

4.3.7) การตรวจสอบการใช้จ่ายเงินกู้ ตัวแปรศึกษา ได้แก่ ผู้ที่ทำการตรวจสอบ วิธีการตรวจสอบ จำนวนครั้งในการตรวจสอบ ปัญหาและอุปสรรค ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับเงินกู้

4.3.8) การจัดทำรายงานและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ตัวแปรศึกษา ได้แก่ ประเภทรายงานที่จัดทำ ประเภทผลงานที่มีการเผยแพร่ วิธีการเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค ศึกษาโดยการสังเกต สัมภาษณ์ ศึกษาจากเอกสาร โดยศึกษาจาก คณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้านสมาชิกและชาวบ้าน เอกสารการจัดทำรายงาน

4.3.9) การจัดสรรผลประโยชน์ ตัวแปรศึกษา ได้แก่ สัดส่วนในการจัดสรรและเหตุผล ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และศึกษาเอกสารระเบียบกองทุนหมู่บ้าน

4.3.10) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยบัณฑิตกองทุน ตัวแปรศึกษา ได้แก่ ประเภทเครือข่าย กลุ่มคนที่เข้ามาร่วมเครือข่าย วิธีการสร้างเครือข่าย ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมเครือข่าย ประโยชน์ที่ได้รับจากการสร้างเครือข่าย ปัญหาและอุปสรรค ศึกษาโดยการจัดเวทีชาวบ้าน โดยบัณฑิตกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชาวบ้านทั่วไป

4.3.11) การใช้จ่ายเงินกู้ ได้แก่ รายละเอียดของการใช้จ่าย ศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์ สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ และบัญชีการใช้จ่ายเงิน

4.3.12) การหาความรู้เพิ่มเติม ได้แก่ วิธีการหาความรู้เพิ่มเติม ศึกษาจากการเสวนากลุ่มผู้กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ตามแบบ บร.6

4.3.13) การหาตลาด ตัวแปรศึกษา ได้แก่ วิธีการหาตลาด ผู้ที่ช่วยเหลือแนะนำในการหาตลาด โดยการศึกษาจาก สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการอนุมัติ

4.3.14) การทำบัญชีใช้จ่ายเงิน ตัวแปรศึกษา ได้แก่ การมีหรือไม่มี การจัดทำบัญชี ศึกษาจากการสัมภาษณ์ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการอนุมัติเงินกู้ ศึกษาจากเอกสารบัญชีการใช้จ่ายเงิน

4.4 ตัวชี้วัดผลผลิต (Product Indicator : P) ประกอบไปด้วยตัวแปรซึ่งมีแหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลดังนี้

4.4.1) จำนวนสมาชิกกองทุน ตัวแปรศึกษาได้แก่ จำนวนสมาชิกเดิมในวันจัดตั้งกองทุน จำนวนสมาชิกที่มีการเพิ่มขึ้น/ลดลง ณ ปัจจุบัน และเหตุที่สมาชิกเพิ่มขึ้น/ลดลง โดยการสัมภาษณ์ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ตามแบบ บร.4 ศึกษาจากเอกสารสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

4.4.2) จำนวนผู้ได้เงินกู้ ตัวแปรศึกษาได้แก่ จำนวนครั้งที่มีการอนุมัติเงินกู้จำนวนผู้ยื่นกู้ และผู้ได้รับอนุมัติ จำนวนผู้ได้รับอนุมัติ จำนวนครั้งที่มีการอนุมัติเงินกู้ จำนวนผู้ได้รับอนุมัติ จำแนกตามประเภทการประกอบอาชีพ

4.4.3) ยอดเงินที่ให้อู่ ตัวแปรศึกษา ได้แก่ ยอดเงินที่มีผู้มาขออู่และยอดเงินที่ได้รับอนุมัติทั้งหมด ศึกษาจากการสัมภาษณ์ตามแบบ บร.4 และศึกษาจากเอกสาร จากบัญชีคุมลูกหนี้ และการสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

4.4.4) จำนวนเงินที่มีการชำระคืน ศึกษาจากเอกสารบัญชีคุมบัญชีลูกหนี้และคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

4.4.5) กองทุนสะสม ตัวแปรศึกษา ได้แก่ ประเภทของกองทุนและยอดเงินกองทุนสะสม การใช้ประโยชน์จากกองทุนสะสม ศึกษาโดยการสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและศึกษาเอกสารจากบัญชีเงินฝากกองทุนสะสม

4.4.6) การใช้เงินตามวัตถุประสงค์ ตัวแปรศึกษาได้แก่ จำนวนเงินที่ผู้ใช้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และจำนวนผู้กู้ที่ใช้เงินไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ เหตุผลเพราะอะไร ศึกษาโดย สัมภาษณ์คณะกรรมการ

4.4.7) ทักษะคติของชุมชนต่อกองทุน ตัวแปรศึกษาได้แก่ ทักษะคติด้านบวกและด้านลบที่มีต่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ทักษะคติด้านบวกและด้านลบที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท ศึกษาจากรายงานการปฏิบัติงานของบัณฑิตกองทุนหมู่บ้าน

4.4.8) การเกิดเครือข่ายองค์กรเรียนรู้ ตัวแปรศึกษาได้แก่ ประเภทเครือข่ายที่เกิดขึ้น กิจกรรมของเครือข่าย ปัจจัยที่ก่อให้เกิดองค์กรเครือข่าย ศึกษาจากรายงานการปฏิบัติงานของบัณฑิตกองทุนหมู่บ้าน

4.4.9) การเรียนรู้เพื่อพึ่งพาตนเอง ตัวแปรศึกษาได้แก่ ประสิทธิภาพการเรียนรู้จากการดำเนินงานกองทุน ประสิทธิภาพการเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ศึกษาโดยการสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตามแบบ บร.10

4.4.10) ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้าน ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ การช่วยเหลือกัน การยกย่องคนดี โอกาสในการหาความรู้เพิ่มเติม

จำนวนครอบครัวที่มีอาชีพเลี้ยงตัวได้ ครอบครัวอบอุ่นรักใคร่ปรองดองกัน การรวมกลุ่ม การประชุมเสวนาสมาเสมอ การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้นำมีคุณธรรม การจัดทำแผนงานแก้ปัญหาชุมชน และตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนคติของชาวบ้าน

4.4.11) ผลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ผลโดยตรงและผลโดยอ้อม ตัวแปรได้แก่ ผลการใช้เงินตามวัตถุประสงค์ ประสิทธิภาพ การยอมรับจากชุมชน ศึกษาโดยการสังเกต สัมภาษณ์ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติ

5.การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data) เป็นกระบวนการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาจัดให้เป็นระบบ ระเบียบเพื่อสะดวก ระเบียบเพื่อสะดวก รวดเร็วและง่ายต่อการทำความเข้าใจ ซึ่งมีทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่อยู่ในลักษณะของตัวเลขแล้วสรุปผลโดยใช้ค่าทางสถิติ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่เป็นข้อความที่เขียนบรรยายผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ แล้วสรุปผล รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ เป็นเอกสาร เพื่อนำไปใช้ในประเด็นที่ต้องการ

บทที่ 4

ผลการติดตามประเมินโครงการ

หลังจากได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน บ้านศรีชะช้างและเริ่มการประเมินกองทุนหมู่บ้าน ทำให้ได้ผลการติดตามประเมินทั้งหมด ดังนี้

1. ผลการประเมินบริบทชุมชน

1.1 บริบทระดับประเทศ

1.1.1 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

จากสภาพทางด้านเศรษฐกิจมีผลกระทบต่อประชาชนที่ยากจนอย่างรุนแรงยิ่งกว่าภาคธุรกิจหรือภาครัฐ นโยบายการพัฒนาที่เน้นความเจริญเติบโต มุ่งเน้นการบริโภคนิยม บังคับให้ประชาชนต้องพัฒนาตนเอง ทั้งด้านวิถีชีวิตและวิถีการผลิตไปตามกระแสทุนนิยม ที่พึ่งพาสินค้าและทุนภายนอกชุมชน สังคมและประเทศ ทรัพยากรป่าไม้ น้ำ แร่ธาตุ และแรงงานจาก “ชนบท” ได้ถูกนำไปใช้เพื่อการขยายตัวและเป็นทุนราคาถูกให้กับภาคอุตสาหกรรมในเมือง ในขณะที่เมืองเจริญก้าวหน้า เกษตรกรกลับยิ่งยากจน เนื่องจากไม่มีที่ดินทำกิน หรือไม่มีเอกสารสิทธิ มีการชะล้างพังทลายของดินทำให้ดินขาดคุณภาพ พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็ว เกิดความไม่สมดุลของระบบนิเวศน์ การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร การขัดแย้ง ชิงทรัพยากรระหว่างภาคเกษตรและอุตสาหกรรม ทำให้ประชาชนในชนบทและชุมชนแออัดในเมืองที่กำลังเดือดร้อนอยู่แล้ว ยิ่งมาเจอวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศ ยิ่งทำให้พวกเขาเผชิญศึกหนักจนแทบล้มละลายทั้งทางเศรษฐกิจและความหวังในชีวิต

1.1.2 ความล้มเหลวของท้องถิ่นชนบท

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยนับตั้งแต่มีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ขึ้น เมื่อปี 2504 การพัฒนาประเทศก็เริ่มแยกภาคเกษตรออกจากเมือง แยกลูกหลานออกจากครอบครัว แยกคนออกจากชุมชน ความเข้มแข็งของชุมชนชนบทที่เคยมีมาตั้งแต่อดีต ค่อย ๆ ถูกทำลายลง สังคมเกษตรกรรมที่เคยเป็นสังคมที่มีความแข็งแกร่ง และเป็นหัวใจสำคัญของภาคการผลิตและความเป็นอยู่ของคนไทยก็ค่อย ๆ ถูกทำลายลงโดยมีความเจริญทางด้านวัตถุ ความเสื่อมโทรมของสังคมและสิ่งแวดล้อม ความเสื่อมทรามทางด้านจิตใจของคน และความล้มเหลวของชุมชนและสังคมเกษตรกรรมเข้ามาแทนที่

1.1.3 ความเดือดร้อนและเป็นหนี้สินของประชาชน

ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจทำให้ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยได้ลดน้อยถอยลงไป ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติออกมาขอรับเองถึงความกินคือผู้ดีของคนไทยว่า หลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยโดยรวมลดลง โดยมีสาเหตุมาจากการว่างงาน ความไม่มั่นคงในการทำงาน และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีน้อยลง ทั้งนี้ ตัวเลขดัชนีความอยู่ดีมีสุขของคนไทยที่ สศช.เปิดเผยออกมาพบว่าช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ดัชนีความอยู่ดีมีสุขของคนไทยอยู่ที่ร้อยละ 77.1 แต่ผลกระทบโดยรวมหลังวิกฤตเศรษฐกิจเหลือร้อยละ 71.3 และแม้จะเริ่มฟื้นตัวดีขึ้นในปัจจุบัน แต่ก็ยังอยู่ต่ำกว่าช่วงก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ โดยอยู่ที่ระดับร้อยละ 72.1 และพบว่าก่อนเกิดวิกฤต ชีวิตการทำงานอยู่ร้อยละ 79.8 และลดฮวบเหลือร้อยละ 38.4 ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจก่อนขยับขึ้นเล็กน้อยในปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันรายได้ที่แท้จริงของคนไทยก็ปรับลดลงในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจร้อยละ 6 โดยเฉพาะรายได้พิเศษคือ โบนัส ค่าล่วงเวลาและรายได้อื่น ๆ ส่วนผู้ที่ได้รับผลกระทบเรื่องรายได้มากที่สุดได้แก่แรงงานนอกระบบ แรงงานในภาคเกษตร และแรงงานที่มีการศึกษาค่ำ ในส่วนของหนี้สินของครัวเรือน จำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน (ปี 2542) มีหนี้สินคิดเป็น 124,330 บาท สูงกว่าปี 2541 ร้อยละ 0.9

1.1.4 ความยากจนของประเทศ

จากรายงานสัมมนาความร่วมมือในการพัฒนาประเทศด้านความยากจน จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) กล่าวว่า ตัวเลขความยากจนในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปี 2540 พบว่าไทยประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาความยากจน เพราะเคยมีอัตราเติบโตทางเศรษฐกิจถึง 9% ต่อปีมาตลอด 1 ศตวรรษ ทำให้ความยากจนลดลง จาก 32.6% ของประชากรในปี 2531 เหลือ 11.4% ในปี 2539 หรือจาก 18 ล้านเหลือ 7 ล้านคน แต่หลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศ จำนวนและสัดส่วนคนจนได้เพิ่มขึ้นเป็น 9.9 ล้านคน หรือร้อยละ 15.9 และเริ่มมีอัตราลดลงในปี 2544 เหลือ 13% หรือ 8.2 ล้านคน จากข้อมูลสำรวจยังพบอีกว่าความยากจนส่วนใหญ่เกิดในพื้นที่ชนบทโดย 19% ของคนไทยในชนบทอยู่ในระดับยากจน ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับชาติ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีปัญหาความยากจนอย่างต่อเนื่อง

ส่วนระดับรายได้ของคนไทยในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจได้ปรับลดลงชัดเจน โดยก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ รายได้เฉลี่ยที่แท้จริงของคนไทยต่อเดือนต่อคนอยู่ที่ 6,070 บาท ได้ปรับลดลงหลังเกิดวิกฤต และเริ่มกลับมาดีขึ้นเล็กน้อยในปี 2544 ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อคนที่ 5,766 บาท ขณะที่คนไทยก็มีการปรับลดค่าใช้จ่ายลงร้อยละ 3.5 ต่อปี

1.1.5 ภาวะดุลการค้าของประเทศ

ดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดคาดว่าจะในปี 2545 นี้ ประเทศไทยจะมีดุลการค้าเกินดุล ประมาณ 2.22-2.55 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งอาจลดลงจากปี 2544 ในขณะที่การเกินดุลบัญชีเดินสะพัดคาดว่าจะอยู่ที่ประมาณ 5.9-6.2 พันล้านดอลลาร์ โดยลดลงจากปีก่อนหน้า เช่นเดียวกัน สำหรับในปี 2546 การขยายตัวของการนำเข้าและการใช้จ่ายของประชาชนในประเทศจะส่งผลให้ฐานะการเกิดดุลทั้งสองมีแนวโน้มที่จะลดลงไปอีก จากปี 2545 โดยการเกิดดุลการค้าอาจจะเหลือเพียง 1.1-1.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในขณะที่การเกินดุลบัญชีเดินสะพัดอาจจะอยู่ที่ประมาณ 4.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐเท่านั้น ทุนสำรองระหว่างประเทศคาดว่าจะอยู่ที่ 33.8-34.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ณ ปลายปี 2545 เมื่อเปรียบเทียบกับ 33.0 พันล้านดอลลาร์ ณ สิ้นเดือนธันวาคม 2544 ทั้งนี้ การปรับเพิ่มของทุนสำรองระหว่างประเทศในปี 2545 จะเป็นผลมาจากฐานะการเกินดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัด ในขณะที่เงินทุนไหลออกสุทธิชะลอตัวลง ส่งผลให้ดุลการชำระเงินของประเทศมีฐานะเกินดุล (คาดว่าประมาณ 708-1,036 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ส่วนในปี 2546 คาดว่าการเกินดุลบัญชีเดินสะพัดและดุลการชำระเงิน จะส่งผลให้ทุนสำรองระหว่างประเทศขยับเพิ่มขึ้นอีก จากปี 2545

ตารางที่ 1 ประมาณการอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยไตรมาสแรก ปี 2545

	ไตรมาส4-2544	ไตรมาส1-2545
การส่งออก (ดอลลาร์สหรัฐ)	-13.4%	-6.3%
การนำเข้า (ดอลลาร์สหรัฐ)	-13.9%	-10.2%
ดัชนีการลงทุนภาคเอกชน	-2.1%	14%
ดัชนีการบริโภคภาคเอกชน	2.4%	2.6%
ดัชนีการผลิตอุตสาหกรรม (MPI)	1.7%	4.2%
ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP)	2.1%	3.1-3.7%

*ประมาณการ โดยศูนย์วิจัยกสิกรไทย

ที่มา : ศูนย์วิจัยกสิกรไทย

1.2 บริบทระดับท้องถิ่น

เพื่อให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านศรีชะ้าง รวมถึงสภาพในด้านต่าง ๆ เช่น สภาพทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น

1.2.1 ประวัติหมู่บ้านศรีชะ้าง

หมู่บ้านศรีชะ้างเดิมชื่อว่า “บ้านหนองหัวช้าง” ตามคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในหมู่บ้าน เดิมทีบริเวณหมู่บ้านแห่งนี้เมื่อก่อนเป็นป่าไม้รกทึบ ท้ายป่ามีหนองน้ำ สัตว์ป่านานาชนิด ได้มาอาศัยค้ำกิน จากคำบอกเล่าประกอบกับหลักฐานที่มีอยู่จริงในปัจจุบัน ทำให้สันนิษฐานได้ว่าเมื่อก่อน บริเวณหมู่บ้านแห่งนี้มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ได้แก่ ช้าง, เสือ, กระตัง, กวาง นกต่าง ๆ ซึ่งสัตว์ต่าง ๆ เหล่านี้จะแบ่งอาณาเขตกันอยู่ชัดเจน เช่น ทิศเหนือของหมู่บ้านจะมีหนองน้ำอยู่ชื่อว่า “หนองเสือ” ทิศตะวันออกของหมู่บ้านมีหนองน้ำชื่อ “หนองเต้” (ตั้งตามชื่อของนกชนิดหนึ่ง) และมีหมู่บ้านที่อยู่ใกล้กันชื่อว่า “บ้านคอนกระตัง” ซึ่งคงเป็นที่อาศัยอยู่ของกระตังป่า และหมู่บ้านศรีชะ้างก็เช่นกัน เมื่อก่อนที่ชื่อบ้านหนองหัวช้าง เพราะท้ายหมู่บ้านมีหนองน้ำชื่อ “หนองช้าง” ที่ชื่อหนองช้างเพราะว่ามีช้างตายอยู่ที่หนองน้ำแห่งนี้ ชาวบ้านเห็นซากของช้างที่ตายอยู่ในหนองน้ำเป็นจำนวนมาก ก็เลยเรียกชื่อหมู่บ้านของตนเองว่า “บ้านหนองหัวช้าง” ต่อมาเปลี่ยนเป็นบ้านหัวช้างและเป็นบ้านศรีชะ้างในปัจจุบัน สำหรับกลุ่มคนกลุ่มแรกที่เข้ามาอาศัยในหมู่บ้านแห่งนี้ ไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่าเป็นกลุ่มคนที่อพยพมาจากที่ใด แต่จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ พระปรารักษ์ ที่ตั้งอยู่ ณ วัดปรารักษ์ทอง บ้านพุดชา ซึ่งมีระยะห่างจากหมู่บ้านศรีชะ้างไปทางทิศใต้ประมาณ 1 กิโลเมตร สันนิษฐานว่ากลุ่มคนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณแห่งนี้ น่าจะเป็นคนที่อพยพมาจากที่อื่น และนอกจากพระปรารักษ์ซึ่งเป็นศิลปะมอญแล้ว ชุมชนแห่งนี้ยังมีพิธีกรรมเลี้ยงผีมอญด้วย จึงกล่าวได้ว่า ชุมชนแห่งนี้เดิมทีน่าจะเป็นชาวมอญที่อพยพมาทางสระบุรี ได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ บริเวณชุมชนแห่งนี้

หมู่บ้านศรีชะ้างก่อตั้งขึ้นเมื่อใดจากการสอบถามไม่มีใครทราบแน่ชัด แต่จากหลักฐานที่มีผู้บันทึกไว้ หมู่บ้านศรีชะ้างมีผู้นำหรือผู้ใหญ่ที่ถูกบันทึกชื่อเอาไว้ทั้งหมด 5 คน ได้แก่

1. นายพันธ์	ชูปุดชา	ช่วงดำรงตำแหน่ง	พ.ศ.2486-2491
2. นายอูย	ก้านพุดชา	ช่วงดำรงตำแหน่ง	พ.ศ.2491-2500
3. นายแป็น	ทิมสันเทียะ	ช่วงดำรงตำแหน่ง	พ.ศ.2500-2520
3. นายรุณ	ก้านพุดชา	ช่วงดำรงตำแหน่ง	พ.ศ.2520-2541
4. นายศิรมพุดชา		ช่วงดำรงตำแหน่ง	พ.ศ.2541-ปีปัจจุบัน

อาชีพของชาวบ้านศรีชะ้าง คือ ทำนา ทำการเกษตรต่าง ๆ เช่น ทำไร่, ทำสวน,เลี้ยงสัตว์ เช่น เลี้ยงวัว, สุกร, ไก่ เป็นต้น อาชีพเหล่านี้ทำกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และปัจจุบันก็ยังคงทำกันอยู่

แต่ก็มีอาชีพเพิ่มขึ้นมาใหม่ เช่น ก่อสร้าง, เย็บผ้า,ช่างเสริมสวย,ค้าขาย เป็นต้น อีกทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณูปโภค เช่น ถนนเมื่อแรกเริ่มเป็นทางเกวียน และทางคนเดินแล้วเปลี่ยนมาเป็นถนนลูกรังเมื่อ พ.ศ.2535 ความยาวรอบหมู่บ้านประมาณ 1 กิโลเมตร แล้วเปลี่ยนเป็นถนนคอนกรีตในปี พ.ศ.2540 ความยาวประมาณ 180 เมตร และเพิ่มเป็น 300 เมตร ในปี 2545 เริ่มมีไฟฟ้าใช้เมื่อปี 2530 ปัจจุบันเหลือเพียง 1 ครอบครัวที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ มีประปาหมู่บ้านสร้างขึ้นเมื่อปี 2541

1.2.2 สถาปัตยกรรม

หมู่บ้านศรีชะ้างตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดนครราชสีมา โดยมีระยะห่างจากจังหวัดถึงหมู่บ้านเป็นระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร อยู่ในเขตปกครองของอำเภอเมืองนครราชสีมา หมู่บ้านศรีชะ้างเป็นหนึ่งใน 18 หมู่บ้านที่อยู่ในตำบลพุดซา ซึ่งประกอบไปด้วยหมู่บ้านต่าง ๆ ดังนี้

1. บ้านมะเดื่อ	หมู่ที่ 1
2. บ้านพุดซา	หมู่ที่ 2
3. บ้านพุดซาริมบึง	หมู่ที่ 3
4. บ้านดอนกระทิง	หมู่ที่ 4
5. บ้านนุกกระดิน	หมู่ที่ 5
6. บ้านกล้วย	หมู่ที่ 6
7. บ้านตะโก	หมู่ที่ 7
8. บ้านละลมโพธิ์	หมู่ที่ 8
9. บ้านสระโพธิ์	หมู่ที่ 9
10. บ้านศรีชะ้าง	หมู่ที่ 10
11. บ้านเขว้า	หมู่ที่ 11
12. บ้านหนองขารักษ์	หมู่ที่ 12
13. บ้านลำโพง	หมู่ที่ 13
14. บ้านน้อย	หมู่ที่ 14
15. บ้านละลมโพธิ์เหนือ	หมู่ที่ 15
16. บ้านดอนพัฒนา	หมู่ที่ 16
17. บ้านหนองขารักษ์เหนือ	หมู่ที่ 17
18. บ้านลำโพงใต้	หมู่ที่ 18

อาณาเขตติดต่อของหมู่บ้านศรีระซ้าง มีอาณาเขตติดต่อกัน ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านเขว้า	หมู่ที่ 11
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บึงพุดซาและบ้านพุดซา	หมู่ที่ 3
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านดอนกระทิง	หมู่ที่ 4
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บึงพุดซา	

ที่ตั้งและอาณาเขตของหมู่บ้านศรีระซ้างจะอยู่ในเขตพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นที่ดอน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทรายไม่อุ้มน้ำ มีความอุดมสมบูรณ์ของดินน้อย ขาดแร่ธาตุที่สำคัญในการเจริญเติบโตของพืช เนื่องจากขาดการบำรุงดิน การปลูกพืชของเกษตรกรจะปลูกพืชชนิดเดียวกันตลอด ไม่มีการปลูกพืชหมุนเวียน จึงทำให้ดินเสื่อมสลายลงเรื่อย ๆ การเพาะปลูกของชุมชนแห่งนี้ยังต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ท้ายหมู่บ้านเป็นพื้นที่ทำนาอยู่ประมาณ 100 ไร่ เป็นพื้นที่นาดอน หากปีใดมีฝนน้อยก็ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ แต่ที่นาส่วนใหญ่ของคนในหมู่บ้านจะอยู่ห่างออกไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นที่ลุ่ม มีคลองส่งน้ำที่มาจากเขื่อนลำตะคองไหลผ่านทำให้สามารถประกอบอาชีพทำนาได้ทุกปี พื้นที่แห่งนี้มีเนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ เป็นที่ประกอบอาชีพของเกษตรกรจากหลายหมู่บ้าน นอกจากการทำนาแล้วยังมีการปลูกมันสำปะหลัง เป็นพืชไร่เศรษฐกิจของหมู่บ้าน

นอกจากนี้ชุมชนแห่งนี้ยังมีแหล่งน้ำที่สำคัญแห่งหนึ่ง คือ บึงพุดซา ซึ่งมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 2,490 ไร่ ยังคงความอุดมสมบูรณ์อยู่ ชาวบ้านอาศัยบึงแห่งนี้เป็นแหล่งหาอาหาร ได้แก่ สัตว์น้ำและพืชผักต่าง ๆ และเมื่อก่อนชาวบ้านจะนำดินกัก ดินปรือ มาทอเป็นเสื่อใช้ แต่ปัจจุบันส่วนใหญ่เลิกทำไปแล้ว และนอกจากบึงพุดซาแล้วยังมีแหล่งน้ำในหมู่บ้านที่ใช้เพื่อการเกษตรต่าง ๆ ได้แก่ บ่อน้ำดินจำนวน 12 บ่อ บ่อน้ำบาดาล 2 บ่อ หนองน้ำ 3 หนอง ซึ่งทั้งหมดไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ตลอดปี และมีสระน้ำจำนวน 3 สระ คลองส่งน้ำ 1 แห่ง และบึง 1 แห่ง ที่สามารถเก็บน้ำไว้ใช้ได้ตลอดปี

1.2.3 สภาพเศรษฐกิจและสังคม

ชาวบ้านศรีระซ้างมีอาชีพหลัก คือ การทำนา ซึ่งทำต่อ ๆ กันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งมีจำนวน 45 ครอบครัว อาชีพรับจ้าง 15 ครอบครัวและค้าขาย 2 ครอบครัว พื้นที่ของหมู่บ้านส่วนใหญ่ใช้เป็นที่เพื่อการเกษตร โดยมีพื้นที่โดยรวมทั้งหมดประมาณ 1,200 ไร่ แบ่งเป็นที่นาประมาณ 500 ไร่ ที่สวน, ไร่ 600 ไร่ ที่อยู่อาศัยประมาณ 100 ไร่ ส่วนใหญ่ชาวบ้านมีพื้นที่ทำกินเป็นของตนเอง โดยมีผลผลิตจากการทำนาทั้งหมดของหมู่บ้านปีละประมาณ 1,200 กระสอบ

ขายปีละ 700 กระสอบ เก็บไว้รับประทานตลอดปีประมาณ 500 กระสอบ และทั้งหมู่บ้านซื้อปุ๋ยเคมีเพื่อใช้ในการทำนาปีละประมาณ 200 กระสอบ ใช้ปุ๋ยคอกประมาณ 100 กระสอบ จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่าทั้งหมู่บ้านต้องซื้อปุ๋ยเคมีเพื่อใช้ในการเกษตรเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มที่จะต้องซื้อปุ๋ยเคมีเพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ ซึ่งปุ๋ยมีราคาค่อนข้างแพง ทำให้ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรสูงมาก เมื่อได้ผลผลิตคือ ข้าวมาแล้วก็ขายได้ในราคาที่ต่ำมาก แต่ก็จำเป็นต้องทำเพราะการทำนา คืออาชีพหลักของชาวบ้าน แต่ก็ยังมีบางครอบครัวที่หาอาชีพเสริมทำหลังเสร็จสิ้นฤดูเก็บเกี่ยวแล้ว เช่น การปลูกผัก ได้แก่ การปลูกหอม ส่วนคนที่ไม่ได้ปลูกเอง ก็จะรับจ้างปลูกหอม ตัดหอม ลอกหอม โดยอัตราค่าจ้างปลูกหอมอยู่ที่ 120 บาทต่อวัน ค่าจ้างลอกหอมและตัดหัวหอมอยู่ที่กิโลกรัมละ 2 บาท นอกจากรายได้ส่วนใหญ่จะมาจากการประกอบอาชีพทางการเกษตรแล้ว รายได้บางส่วนก็มาจากลูกหลานที่ไปทำงานในต่างจังหวัด แล้วส่งกลับมาให้พ่อแม่ที่อยู่ทางบ้าน โดยราษฎรในหมู่บ้านออกไปขายแรงงานทำงานต่างถิ่นมีจำนวนประมาณ 20 คน และสามารถนำเงินเข้าหมู่บ้านปีละกว่า 1 แสนบาท นอกจากนี้ภายในหมู่บ้านยังมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อขายและบริโภคในครัวเรือน สัตว์ที่เลี้ยงไว้ในหมู่บ้าน มีดังนี้ คือ โคเนื้อ 18 ตัว โคนม 30 ตัว กระบือ 14 ตัว เป็ด 20 ตัว ไก่ 600 ตัว สุกร 8 ตัว โดยยังมีชาวบ้านที่ประกอบอาชีพค้าขายอีกจำนวน 2 ร้าน ซึ่งเป็นร้านขายของชำและสินค้าบริโภคต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น ผักต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งชาวบ้านจะนำข้าวมาสีที่โรงสีข้าวในหมู่บ้าน และนอกหมู่บ้านตามความสะดวก ในหมู่บ้านศิระช้างมีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 1 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านคอนกระทิง-ศิระช้าง เป็นโรงเรียนที่รับเอาลูกหลานจาก 4 หมู่บ้านมาเรียน ได้แก่ บ้านเขว้า หมู่ที่ 11, บ้านคอนกระทิง หมู่ที่ 4, บ้านคอนพัฒนา หมู่ที่ 16, และบ้านศิระช้าง หมู่ที่ 10 โรงเรียนบ้านคอนกระทิง-ศิระช้างแห่งนี้มีครูทั้งหมด 11 คน ครูทั้งหมดที่สอนมีอายุ 30 ปีขึ้นไป และครูทุกคนจบระดับปริญญาตรีขึ้นไปโดยครูแต่ละคนจบในสาขาต่าง ๆ ได้แก่ วิชาเอกบริหารการศึกษาจำนวน 4 คน วิทยาศาสตร์ 2 คน, ประถมศึกษา 2 คน, คณิตศาสตร์ 1 คน, ภาษาไทย 1 คน และวิชาเอกพัฒนาชุมชน 1 คน โดยโรงเรียนแห่งนี้มีนักเรียนทั้งหมด 174 คน แยกตามระดับชั้นได้ดังนี้ ชั้นอนุบาล 1 มีเด็ก 24 คน, ชั้นอนุบาล 2 มีเด็ก 19 คน, ชั้น ป.1 มีเด็ก 20 คน, ชั้นป.2 มีเด็ก 21 คน, ชั้นป.3 มีเด็ก 22 คน, ชั้นป.4 มีเด็ก 27 คน, ชั้นป.5 มีเด็ก 21 คน, ชั้นป.6 มีเด็ก 20 คน ส่วนนักเรียนที่เรียนจบจากโรงเรียนแห่งนี้แล้วจะ ไปเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนหุดซาพิทยาคม ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านศิระช้างประมาณ 2 กิโลเมตร

ในด้านการเกษตร ชาวบ้านยังประสบปัญหาโรคระบาดพืช, และแมลงศัตรูพืชซึ่งในฤดูปลูกผักที่ผ่านมาชาวบ้านต้องประสบกับปัญหาแมลงศัตรูพืชระบาดอย่างหนัก ได้แก่ หนอนกระทู้หอม ซึ่งชาวบ้านที่ปลูกผักได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก ต้องซื้อยาที่มีราคาแพงมาก เพื่อกำจัดแต่ก็ไม่ได้ผลมากนัก ประกอบกับราคาผลผลิตที่ตกต่ำทำให้ขาดทุน ส่วนโรคระบาดในสัตว์

หมู่บ้านศิริชะช้างต้องประสบกับปัญหาโรคทำไก่ เป็นประจำทุกปี ซึ่งจะเกิดขึ้นในช่วงฤดูหนาว ประมาณเดือน พฤศจิกายน-ธันวาคม และไม่มีหน่วยงานของทางราชการเข้ามาช่วยเหลือ ชาวบ้าน บางรายแก้ปัญหาโดยการซื้อยาตามรถเร่ขายมาผสมน้ำให้ไก่กิน แต่ก็พอแก้ไขปัญหาได้บ้าง ใน กรณีที่ขาดตรงกับโรค ส่วนโรคที่พบในคนส่วนมากเป็นโรคไข้หวัดใหญ่ โรคอื่น ๆ มีบ้างเล็กน้อย เช่น ท้องร่วง, ไข้เลือดออก, ฉี่หนู, เวลาที่ชาวบ้านเจ็บป่วยจะไปหาหมอที่อนามัยหนองขำร์กษ์ ซึ่ง ตั้งอยู่ห่างจากหมู่บ้านไปทางทิศตะวันออกประมาณ 3 กิโลเมตร

ในด้านจำนวนประชากรของหมู่บ้านศิริชะช้าง มีจำนวนครัวเรือน 76 ครัวเรือน มีบ้าน 62 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งหมด 276 คน แบ่งเป็นชาย 134 คน หญิง 142 คน ปัจจุบันมีชาวบ้านที่ อายุ 60 ปีขึ้นไปได้รับการสงเคราะห์จากหน่วยงานของรัฐจำนวน 5 คน ซึ่งในหมู่บ้านมีประชากร โดยเฉลี่ยตามอายุ ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนประชากรโดยเฉลี่ยตามอายุ

อายุ	จำนวนประชากร/คน	อัตราส่วน
1วัน-3ปีเต็ม	9	3.26
3ปี1วัน-6ปีเต็ม	14	5.07
6ปี1วัน-12ปีเต็ม	31	11.23
12ปี1วัน-14ปีเต็ม	6	2.17
14ปี1วัน-18ปีเต็ม	14	5.07
18ปี1วัน-50ปีเต็ม	147	53.26
50ปี1วัน-60ปีขึ้นไป	55	19.93
รวม	276	100

1.2.4 วัฒนธรรมประเพณี

บ้านศิริชะช้างมีวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมานาน ชาวบ้านทั้งหมดนับถือศาสนา พุทธ บ้านศิริชะช้างมีวัด 1 แห่ง ชื่อวัดศิริชะช้าง ใช้เป็นที่ประกอบพิธีทางพุทธศาสนาร่วมกับอีก 3 หมู่บ้าน คือ บ้านเขว้า, บ้านคอนกระทิง, บ้านคอนกระทิงศิริชะช้าง มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 15 ไร่ ปัจจุบันมีพระภิกษุจำนวน 9 รูป สามเณร 1 รูป จำนวนพระภิกษุมีจำนวนมากในฤดูเข้าพรรษา เพราะเป็นฤดูที่ลูกหลานได้บวชทดแทนบุญคุณบิดา-มารดา โดยส่วนใหญ่จะยึดถือประเพณีว่าเมื่อ ถึงวัยบวชแล้วต้องบวชทดแทนบุญคุณบิดา-มารดา อย่างน้อย 1 พรรษา (3 เดือนในฤดูเข้าพรรษา) ใน ส่วนประเพณีของหมู่บ้านศิริชะช้าง มีประเพณีสำคัญ ๆ หลายอย่าง ส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับศาสนา และประเพณีทั่วไปในชีวิตประจำวัน ประเพณีทางศาสนาที่มีอยู่ในหมู่บ้าน เช่น การทอดกฐิน, ทอดผ้าป่า, เทศน์มหาชาติ รวมถึงการทำบุญตักบาตรในเทศกาลต่าง ๆ เช่น ประเพณีวันขึ้นปีใหม่,

ประเพณีสงกรานต์, ทำบุญตักบาตรวันเข้าพรรษา-ออกพรรษา เป็นต้น ซึ่งประเพณีเหล่านี้ชาวบ้านสืบสานกันมาตั้งแต่สมัยอดีต และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนประเพณีทั่ว ๆ ไปในชีวิตประจำวันก็ยังคงมีอยู่เรื่อย ๆ เช่น ประเพณีการทำบุญขึ้นบ้านใหม่, การทำบุญเลี้ยงพระ, ประเพณีแต่งงาน, บวชนาค, งานศพ เป็นต้น ซึ่งเมื่อถึงเทศกาลงานบุญประเพณีต่าง ๆ ก็จะได้รับความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจจากประชากรในหมู่บ้านเป็นอย่างดี ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในประเพณีดังกล่าว ส่วนขั้นตอนของการประกอบพิธีต่าง ๆ ก็จะมีขั้นตอนเหมือนกับประเพณีต่าง ๆ ในชุมชนใกล้เคียงทั่วไป

ในส่วนของภาษาที่ใช้ในหมู่บ้าน ชาวบ้านศรีระซำใช้ภาษาท้องถิ่นเป็นภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน ซึ่งได้แก่ ภาษาโคราช หรือพูดโคราช นั่นเอง ส่วนภาษาราชการก็มีใช้บ้างตามโอกาส

1.2.5 โครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากร

ชาวบ้านศรีระซำมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย มีประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม ชาวบ้านศรีระซำส่วนใหญ่ไม่คิดสิ่งเสพคิดให้โทษผิดกฎหมาย จากการสำรวจชาวบ้านศรีระซำมีสาธารณูปโภคได้อย่างครบถ้วน เช่น ในหมู่บ้านมีรถยนต์ 8 คัน รถจักรยานยนต์ 30 คัน, รถไถนาเดินตาม 19 คัน มีไฟฟ้าใช้ 61 หลังคาเรือน, มีประปา 62 หลังคาเรือน, ตู้เย็น 20 เครื่อง, พัดลม 8 เครื่อง, หม้อหุงข้าวไฟฟ้า 64 เครื่อง, ทีวีสี 60 เครื่อง, ทีวีขาวดำ 2 เครื่อง, โทรศัพท์บ้าน 8 เครื่อง, หอกระจายข่าว 1 แห่ง, วิทยุเสียงตามสาย 1 แห่ง และนอกจากนี้ยังมีภษณะสำหรับกักเก็บน้ำฝนและส้วมที่ถูกสุขลักษณะทุกหลังคาเรือน

1.2.6 ผู้นำชุมชน การรวมกลุ่มและภูมิปัญญาท้องถิ่น

หมู่บ้านศรีระซำ เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ มีนายดี ร่วมพุดชา เป็นผู้ใหญบ้าน ปกครองกันด้วยความรัก ความสามัคคีตลอดมา มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน คือ นายลิ้ม ถัดพลกรัง และนายบุญธรรม ปีกสันเทียะ และมีคณะกรรมการหมู่บ้านอีกดังนี้ คือ

1. นายดี ร่วมพุดชา	ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้าน, ประธานกองทุนหมู่บ้าน
2. นายลิ้ม ถัดพลกรัง	ตำแหน่ง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
3. นายบุญธรรม ปีกสันเทียะ	ตำแหน่ง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
4. อบต.มลเทียชน เหิดขุนทด	ตำแหน่ง	กรรมการหมู่บ้าน, อบต.
5. อบต.สมหวัง หอมกลาง	ตำแหน่ง	กรรมการหมู่บ้าน, อบต.
6. นายเอนก ดอกพุดชา	ตำแหน่ง	กรรมการ
7. นายสุวรรณ จอกพุดชา	ตำแหน่ง	กรรมการ
8. นายสงว ใจทน	ตำแหน่ง	กรรมการ

9. นายเลิศ	นาพุดชา	ตำแหน่ง	กรรมการ
10. นายนิยม	กลิ่งพุดชา	ตำแหน่ง	กรรมการ
11. นายทอง	คุณขุนทด	ตำแหน่ง	กรรมการ
12. นายสมบุญ	กลีบพุดชา	ตำแหน่ง	กรรมการ

ซึ่งส่วนใหญ่แล้วคณะกรรมการของหมู่บ้านศิระช้างจะจบการศึกษาภาคบังคับ นอกจากนี้ยังมีสมาชิก อบต.หมู่บ้านอีก 2 คน คือนายมลเทียน เติคขุนทด และนายสมหวัง หอมกลาง

ในส่วนของกรรวมกลุ่มนั้น มีการรวมกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ได้กลุ่มออมทรัพย์, กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มเลี้ยงไก่ เป็นต้น ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ตารางแสดงกลุ่มอาชีพภายในหมู่บ้านศิระช้าง

ลำดับที่	ชื่อกลุ่ม	กิจกรรมกลุ่ม	จำนวนสมาชิก	วันที่ตั้ง	เงินทุนสะสม
1	กลุ่มออมทรัพย์	ให้สมาชิกกู้ยืมประกอบอาชีพ	69	2/ม.ค./44	46,500
2	กลุ่มเกษตรเลี้ยงไก่	เลี้ยงไก่ (เลิกแล้ว)	48	2543	2,083
3	กลุ่มสตรีแม่บ้าน	ทำอาชีพเสริม (เลิกแล้ว)	20	2532	7,000
4	กองทุนเงินล้าน หมู่บ้านศิระช้าง	กู้ยืมเงินทำโครงการต่าง ๆ ประกอบอาชีพ	64	2544	1,000,000

สำหรับโครงการของภาคเอกชนยังไม่มียงบประมาณเข้ามาแต่อย่างใด ในเรื่องของโครงการที่ชาวบ้านทำขึ้นเอง ถ้าเป็นการรวบรวมเงินเล็กๆ น้อยๆ กันเอง เพื่อพัฒนาทางดินในหมู่บ้านให้สมบูรณ์ไปมาได้สะดวกยิ่งขึ้น และโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ เช่น โครงการพัฒนาหมู่บ้านในวันแม่แห่งชาติ เป็นต้น

2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน บ้านศิระช้าง โดยภาพรวม มีดังนี้

2.1 ผลการประเมินระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้(หน่วยระบบ A)

ผลการประเมินระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมเงินกู้ หรือการประเมินหน่วยระบบ A หรือการประเมินระดับหมู่บ้าน มีเนื้อหาดังต่อไปนี้

2.1.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A พบว่า

1. นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ตามที่รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งในท้องถิ่นมี

ขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเองเพื่อสร้างศักยภาพในการสร้างความเข้มแข็งด้านสังคมและเศรษฐกิจของประชาชน ผู้การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นฐานรากและเปิดเวทีเสวนาในหมู่บ้านพบว่าชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ ไม่ค่อยทราบเกี่ยวกับนโยบายของกองทุนหมู่บ้านและหมู่บ้านและชุมชนเมืองมากนัก ส่วนใหญ่ทราบเพียงผิวเผินเท่านั้น เช่น ทราบว่าเงินกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท ที่หมู่บ้านได้มานั้นเพราะพรรคการเมืองที่หาเสียงก่อนรับเลือกตั้งว่าหากได้เป็นรัฐบาลจะให้หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท และเมื่อหลังเลือกตั้งแล้ว พรรคการเมืองที่หาเสียงนี้ได้เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล แล้วก็ทำตามสัญญาที่ให้ไว้

2. เงินกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท บ้านศิระชะ้าง หมู่ที่ 10 ได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2544 ได้รับโอนเงินเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2544 และได้ปล่อยให้สมาชิกได้กู้ เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2544 โดยกองทุนของหมู่บ้านได้เปิดบัญชีธนาคารออมสิน สาขามุขมนตรี จ.นครราชสีมา ฝากเป็นบัญชีประเภทเผื่อเรียก ใช้ชื่อบัญชีว่า กองทุนหมู่บ้านศิระชะ้าง หมู่ 10 เลขบัญชีธนาคารกองทุนล้านบาทเลขที่ 06-4310-20-098618-6 และเลขบัญชีธนาคารเงินสะสมของกองทุนเลขที่ 06-4310-20-100640-1 จำนวนสมาชิกปัจจุบันมีทั้งหมด 64 คน ปล่อยให้สมาชิกกู้ทั้งหมด 37 คน เป็นเงิน 999,000 บาท เหลือเงินในบัญชี 1,000 บาท มีเงินออมหรือเงินทุนสะสมจากสมาชิก 1,430 บาท

3. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ตามมติของการประชุมประชาคมได้มีมติให้มีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจำนวน 15 คน ซึ่งวิธีการได้มาซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ได้มาจากการเสนอชื่อบุคคลขึ้นมา แล้วหาเสียงสนับสนุนรับรองจากสมาชิกโดยคณะกรรมการทุกคนต้องมีคุณสมบัติที่ถูกต้อง เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ มีความเสียสละ รับผิดชอบ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้าน ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การพนันทุกชนิด การพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการ เมื่อครบวาระ 2 ปี ครบถึงปีที่ 1 ให้คณะกรรมการกึ่งหนึ่งหมดวาระ ต้องคัดเลือกกรรมการชุดใหม่เข้ามาแทนที่ โดยคณะกรรมการชุดแรกที่อยู่ ออกโดยการลาออกหรือการจับสลาก และสามารถกลับเข้ามาทำหน้าที่กรรมการได้อีกครั้งหากถูกคัดเลือกโดยสมาชิก โดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านบ้านศิระชะ้าง มีรายชื่อดังต่อไปนี้

1. นายดี	ร่วมพุดชา	ประธานกองทุนหมู่บ้าน
2. นายจอม	เทียบสันเทียะ	รองประธานกองทุนหมู่บ้าน
3. นายมลเทียน	เทิดขุนทด	เหรัญญิก
4. นายสุรกฤษฎ์	กลิ่งพุดชา	เลขานุการ
5. นายบุญธรรม	ปีกสันเทียะ	ประชาสัมพันธ์
6. นายสังเวียน	สีสุพะ	กรรมการ

7. นางบุญร่วม	หอมกลาง	กรรมการ
8. นางสุทิน	จอกพุดชา	กรรมการ
9. นางสุนทรีย์	ประสงค์แก้ว	กรรมการ
10. นางชมภู	ก้านพุดชา	กรรมการ
11. นางพะยุง	ดอกพุดชา	กรรมการ
12. นางสงวน	บรรจบพุดชา	กรรมการ
13. น.ส.ระเบียบ	กลีบพุดชา	กรรมการ
14. น.ส.สอง	ศรีกำปิง	กรรมการ
15. นายสันติพงษ์	กล่องพุดชา	กรรมการ

4. คณะอนุกรรมการระดับอำเภอที่เกี่ยวข้อง ตามที่รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อให้การดำเนินการบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงได้ออกระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 ซึ่งกำหนดให้มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอขึ้น

ให้คณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

- 1) ประชาสัมพันธ์ เตรียมประชาชนและชุมชนเพื่อให้ประชาชนได้ทราบถึงนโยบายหลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตลอดจนการสร้างจิตสำนึกของประชาชนและชุมชน
- 2) ประชาสัมพันธ์เพื่อกระบวนการเรียนรู้ ในช่วงที่มีการเตรียมความพร้อมและดำเนินการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 3) ประชุมชี้แจงผู้นำหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้เข้าใจเกี่ยวกับการจัดตั้งและบริหารกองทุนตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด
- 4) สนับสนุนการเตรียมพร้อมของกองทุนฯ ประเมินความพร้อมของกองทุน สร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้านและชุมชนเมือง พร้อมทั้งรายงานผลประเมินความพร้อมของกองทุนให้จังหวัดทราบ
- 5) สนับสนุน ติดตาม และรายงานผลการดำเนินงานของกองทุนในอำเภอให้จังหวัดทราบ ตามระเบียบหรือวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด

6) แต่งตั้งคณะทำงาน เพื่อช่วยดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของอนุกรรมการ สันนิษฐานระดับอำเภอ

7) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะอนุกรรมการสันนิษฐานระดับจังหวัดมอบหมาย

5. การประชาสัมพันธ์ การเตรียมความพร้อมการสร้างความรักความเข้าใจแก่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชาวบ้าน การประชาสัมพันธ์ข่าวสารของหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นข่าวสารของทางราชการทั่วไป เมื่อมีข่าวสารทางราชการต่าง ๆ ส่งมายังหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะประกาศประชาสัมพันธ์ออกเครื่องกระจายเสียงหมู่บ้าน ชาวบ้านก็จะได้รับทราบข่าวสารโดยพร้อมกัน ส่วนการเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดตั้งกองทุนสำหรับคณะกรรมการ ได้มีการเตรียมความพร้อมโดย มีการอบรมสัมมนาโดยคณะอนุกรรมการสันนิษฐานทั้งจากระดับจังหวัดและระดับอำเภอ เพื่อให้คณะกรรมการสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีความเข้าใจแล้วก็ได้อำนาจไปยังชาวบ้าน โดยการจัดเวทีหมู่บ้านชี้แจงนโยบายหลักการ วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

6. บัณฑิตกองทุน ผู้วิจัยในฐานะเป็นบัณฑิตกองทุนหมู่บ้านมีประวัติพอสังเขป ดังนี้ คือ ชื่อ นายสำเริง นาคุดชา อายุ 25 ปี สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิชาเอก เกษตรศาสตร์ จากสถาบันราชภัฏนครราชสีมา ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของบ้านศิระชะ้าง มีระยะเวลาของการปฏิบัติงาน 10 เดือน คือเริ่มตั้งแต่เดือน ธันวาคม ถึง เดือนกันยายน และเป็นผู้นำเสนอผลสำเร็จของโครงการในรูปแบบของสารนิพนธ์

2.1.2 ผลการประเมินกระบวนการหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้รู้

1. การจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้าน กระบวนการในการจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้านศิระชะ้าง โดยหมู่บ้านได้ผ่านการเตรียมความพร้อมในทุก ๆ ด้าน เริ่มตั้งแต่การเตรียมคนของหมู่บ้าน จนมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของเงินกองทุนหมู่บ้านพอสมควร พร้อมทั้งเตรียมคัดเลือกคณะกรรมการของหมู่บ้าน จนมีความเข้าใจวัตถุประสงค์ของเงินกองทุนพอสมควร พร้อมทั้งเตรียมคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านแห่งชาติ และทำความเข้าใจพร้อมกันทั้งชาวบ้านและผู้ที่จะเข้ามาเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เริ่มจากการทำประชาคมเพื่อชี้แจงรายละเอียดที่ร่วมทำข้อตกลงในเรื่องของระเบียบกองทุนหมู่บ้านพร้อมคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดทำระเบียบกองทุน และร่วมเสนอข้อคิดเห็นในการร่างระเบียบกองทุน คือ ชาวบ้านในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ปลัด อบต. ฯลฯ ดังนั้น ปัญหาอุปสรรคในการจัดทำก็คือ การเตรียมตัว เตรียมความพร้อมที่รีบเร่งเพื่อให้ทันกับเงินกองทุนที่กำลัง

จะถูกโอนเข้าบัญชีกองทุนฯ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชาวบ้านไม่เกิดความพร้อมที่แท้จริง ชาวบ้านยังไม่ค่อยตระหนักมากนักในส่วนของกรณีมีส่วนร่วม การสร้างจิตสำนึกของชุมชนจึงอาจมีปัญหาดตามาระยะหลัง

2. การจัดทำเอกสารขอขึ้นทะเบียน กระบวนการในการจัดทำเอกสารขอขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้านฯ ของบ้านศิระชะ้างต้องเตรียมความพร้อมในด้านบุคคล ระเบียบกองทุนหมู่บ้านฯ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จึงประสบผลสำเร็จในการขอขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้าน ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ การขาดความพร้อมที่แท้จริงของหมู่บ้าน เวลาของการดำเนินการอย่างรีบเร่ง มีผลต่อความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้าน

3. ระบบบัญชีกองทุน มีการจัดทำบัญชีโดยยึดเอารูปแบบการทำบัญชีจากคู่มือการทำบัญชีและรายงานสำหรับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนแห่งชาติ โดยประกอบไปด้วยสมุดบัญชีรายรับ บันทึกการรับเงินสด/เงินฝากธนาคาร ได้แก่ สมุดบัญชีรายรับกองทุน 1 ล้านบาท และสมุดบัญชีรายรับกองทุนเงินออม สมุดบัญชีรายจ่ายบันทึกการจ่ายเงินสด/ธนาคาร ได้แก่ สมุดบัญชีรายจ่ายกองทุน 1 ล้านบาท และสมุดบัญชีรายจ่ายกองทุนเงินออม นอกจากนี้ยังมีทะเบียนคุมรายละเอียด ได้แก่ ทะเบียนคุมค่าของตู้, ทะเบียนคุมลูกหนี้รายตัว, ทะเบียนคุมเงินเดือนและปี (งบกำไรขาดทุน-แสดงผลการดำเนินงานภายในเดือนหรือปีนั้น) ทั้งของกองทุน 1 ล้านบาทและกองทุนเงินออม รายงานงบดุลประจำเดือนและปี (งบดุล-งบแสดงฐานะการเงิน ณ วันสิ้นเดือนหรือสิ้นปี) ทั้งของกองทุน 1 ล้านบาท และกองทุนเงินออม (ซึ่งรายละเอียดเสนออยู่ในส่วนของภาคผนวก)

4. กิจกรรมเกี่ยวกับสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ในการรับสมัครสมาชิกกองทุนฯ ได้จัดขึ้น ในวันที่มีการประชุมของหมู่บ้านเพื่อชี้แจงรายละเอียดและได้ทำการรับสมัครสมาชิกทันที เพราะเมื่อชี้แจงรายละเอียดแล้ว ทำให้ชาวบ้านเข้าใจรายละเอียดอย่างชัดเจน ทำให้สะดวกในการดำเนินการรับสมัคร โดยคิดค่าธรรมเนียมแรกเข้าคนละ 10 บาท ตามที่ประชาคมตกลงกัน โดยเริ่มจากการเขียนใบสมัครเป็นสมาชิกกองทุนฯ ต่อคณะกรรมการกองทุน, เสียค่าสมัครสมาชิกลงทะเบียนผู้สมัครสำหรับคุณสมบัติของผู้สมัคร คือ ต้องเป็นผู้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านศิระชะ้างเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือน ก่อนการจัดตั้งกองทุนเป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน เป็นผู้มีนิสัยดีงาม มีความรู้ความเข้าใจเห็นชอบในหลักการของกองทุน และสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกองทุน เป็นผู้ศรัทธาเสียสละ รับผิดชอบ และเห็นแก่ประโยชน์ของกองทุนเป็นสำคัญ มีเงินฝากตั้งหรือถือหุ้นอย่างน้อย 1 หุ้น แต่ไม่เกิน 1 ใน 5 ของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่มีอยู่ในกองทุนฯ เป็นผู้ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย

คนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ สำหรับปัญหาในการรับสมัครสมาชิกไม่ค่อยมีปัญหามากนัก เพราะคณะกรรมการคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ผู้สมัครเป็นอย่างดี

การฟื้นสมาชิกภาพจากการเป็นสมาชิก เกิดขึ้นเมื่อตาย ลาออก วิกลจริต ฟ้นเพี้ยน หรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ที่ประชุมใหญ่สมาชิกมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงสองในสามขององค์ประชุม จงใจฝ่าฝืนระเบียบกองทุน นำทรัพย์สินกองทุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ ซึ่งหมู่บ้านศิระชะ้างยังไม่มีสมาชิกคนใดที่พ้นจากสมาชิกภาพ

ประเภทสมาชิก เมื่อสมัครเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านแล้ว มีสิทธิของการเป็นสมาชิกเท่าเทียมกันทุกคน ผลตอบแทนปันผลตามจำนวนหุ้นของสมาชิก

การทำทะเบียนสมาชิก ปัจจุบันสมาชิกกองทุนหมู่บ้านศิระชะ้างมีทั้งหมด 64 คน ได้จ่ายเงินไปแล้วทั้งหมด 37 ราย ในการจัดทำทะเบียนสมาชิกพบว่า คณะกรรมการขาดความรู้ในเรื่องของการทำทะเบียนสมาชิก

5. กิจกรรมเกี่ยวกับการกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ในการขอกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน เมื่อได้สมัครเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านแล้ว สามารถยื่นคำร้องขอกู้เงินกองทุนได้ โดยต้องมีเอกสารที่สำคัญประกอบการกู้ ซึ่งประกอบด้วย การเขียนโครงการ การประเมินค่าใช้จ่ายและรายได้ และความประสงค์จำนวนเงินเมื่อคณะกรรมการพิจารณาแล้ว ก็จะเรียกผู้กู้มาทำสัญญากู้เงินและสัญญาค้ำประกัน

การคัดเลือกผู้กู้ หลักการพิจารณาอนุมัติเงินกู้ของคณะกรรมการทั้ง 15 คน จะดูจากโครงการที่ผู้กู้เสนอว่ามีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด ดูจากประวัติการกู้เงินของแต่ละบุคคล รวมไปถึงการพิจารณาฐานะความเป็นอยู่ ความตั้งใจในการทำมาหากิน ประกอบตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ ตลอดจนพิจารณาถึงผู้ค้ำประกัน โดยกองทุนหมู่บ้านศิระชะ้างมีผู้ยื่นขอกู้ทั้งสิ้นจำนวน 38 ราย แต่ผ่านการพิจารณาให้กู้จำนวน 37 ราย ไม่ผ่านการพิจารณา 1 คน เนื่องจากหาผู้ค้ำประกันไม่ได้ ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน เนื่องจากคณะกรรมการผู้อนุมัติเงินกู้เป็นคนในหมู่บ้านจึงทำให้รู้ประวัติและฐานะของผู้กู้ดี จึงทำให้สามารถอนุมัติเงินกู้ได้ตรงตามสภาพความเป็นจริงของผู้กู้

การโอนเงินให้ผู้กู้ หลังจากเสร็จขั้นตอนการทำสัญญากู้เงินกองทุนแล้ว ทางคณะกรรมการก็สรุปรายชื่อ จำนวนเงินทั้งหมด พร้อมกับโครงการของสมาชิกกองทุนที่พิจารณาอนุมัติทั้งหมดนำส่งอำเภอ เพื่อให้ทางอำเภอได้ตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะนำส่งธนาคารออมสิน สาขาชุมชนศรี เพื่อโอนเงินเข้าบัญชีที่สมาชิกได้เปิดเอาไว้แล้ว ปัญหาในการดำเนินงานขั้นตอนนี้คือ ความล่าช้า ซึ่งเกิดจากความไม่รู้หนังสือของชาวบ้านที่จะต้องเขียนโครงการ ซึ่งคณะกรรมการต้องช่วยเหลือในเรื่องการเขียนโครงการ ซึ่งคณะกรรมการก็ไม่มีความรู้ในเรื่องการเขียนโครงการมากนัก

การรับชำระหนี้ สำหรับเงินกู้ของหมู่บ้านศิระชะ้างแบ่งประเภทของการกู้ได้แก่ เพื่อพัฒนาอาชีพ, การสร้างงาน, เพิ่มรายได้, ลดรายจ่าย ไม่มีสมาชิกที่กู้เงินฉุกเฉิน เพราะคณะกรรมการเห็นพ้องกันว่าหากมีเหตุฉุกเฉินจะให้ผู้กู้ กู้เงินออมของหมู่บ้านแทน เพราะต้องการให้สมาชิกผู้กู้ได้เงินกู้อย่างทั่วถึง และพอเพียงในการดำเนินโครงการ โดยเงินที่กู้จะมีระยะเวลาต้องชำระคืนภายใน 1 ปี หลังจากครบกำหนดแล้วผู้กู้ต้องดำเนินการชำระเงินกู้ด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนการชำระหนี้ โดย นำเงินคืนพร้อมดอกเบี้ยไปชำระคืนที่ธนาคารออมสินสาขามุขมนตรี แล้วนำไปเสร็จที่ธนาคารออกให้ นำมาให้คณะกรรมการลงบัญชี

6.การส่งเสริมการใช้เงินกู้ สำหรับผู้กู้เงินเพื่อไปประกอบอาชีพต่าง ๆ จะมีฝ่ายราชการเข้ามาช่วยแนะนำการประกอบอาชีพตามโครงการขอู้ เช่น เกษตรตำบล พัฒนาการ เป็นต้น ทั้งในเรื่องของวิธีการผลิต การดูแลรักษา การจัดการป้องกันโรคระบาดต่าง ๆ รวมถึงการหาตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้า

7. การตรวจสอบการใช้จ่ายเงินกู้ กองทุนหมู่บ้านศิระชะ้าง มีฝ่ายตรวจสอบการใช้จ่ายเงิน 1 คน คือ นายสอง ศรีกำปัง แต่โดยรวมแล้ว เรื่องการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินว่าตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ นั้น ยังไม่ค่อยมีการตรวจสอบในเรื่องนี้

8.การจัดทำรายงานและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เนื่องจากยังไม่สิ้นสุดระยะเวลาดำเนินงาน 1 ปี ของกองทุนหมู่บ้านศิระชะ้างจึงยังไม่ได้มีการจัดทำรายงานเผยแพร่ใด ๆ

9.การจัดสรรผลประโยชน์ การจัดสรรกำไรสุทธิกองทุนประจำปี คณะกรรมการจะนำกำไรสุทธิที่ได้จากกองทุนมาจัดสรร ดังนี้

- 1) เป็นเงินค่าปันผลหุ้น ในอัตราร้อยละ 20
- 2) เป็นทุนเพื่อสมทบกองทุน ในอัตราร้อยละ 5
- 3) เป็นทุนเพื่อสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้านในอัตราร้อยละ 30
- 4) เป็นทุนการศึกษาและพัฒนาอาชีพของคนในหมู่บ้าน อัตราร้อยละ 15
- 5) อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการเห็นสมควรในอัตราร้อยละ 30

การจัดสรรดังกล่าวเป็นไปตามระเบียบของกองทุนหมู่บ้านศิระชะ้าง

10. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การประชุมผู้กู้เงินกองทุนหมู่บ้านเพื่อการประกอบอาชีพ โดยการรวมกลุ่มผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ มาร่วมประชุมเสวนาเพื่อหาแนวคิด การแก้ปัญหาาร่วมกันของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เป็นการสร้างเครือข่ายให้เกิดการเรียนรู้เพื่อนำข้อคิดที่เป็นประโยชน์ไปปรับใช้กับโครงการของตนเอง โดย หมู่บ้านศิระชะ้างได้จัดเวทีเสวนากลุ่มผู้กู้เงินกองทุนหมู่บ้านขึ้น 1 ครั้งในระดับหมู่บ้าน และในระดับตำบลอีก 1 ครั้ง กลุ่มคนที่เข้าร่วมประชุมเป็นกลุ่มผู้กู้เงินกองทุนหมู่บ้านบ้านศิระชะ้าง การสร้างเครือข่ายเช่นนี้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งใน

ระดับหมู่บ้านและในระดับตำบล ผู้ผู้ได้มีการสร้างเครือข่ายเกิดการเปรียบเทียบกับผู้ผู้มียุทธวิธีอื่นที่ได้ดำเนินโครงการแล้วประสบความสำเร็จ ปัญหาและประสบการณ์จึงได้นำมาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน จึงเป็นประโยชน์ทั้งกับตนเองและบุคคลที่เข้าร่วมประชุมเป็นอย่างมาก สำหรับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดเวทีประชุมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ คือ ปัญหาด้านการกำหนดเวลาของการประชุม ต้องกำหนดให้ตรงกับเวลาว่างของผู้เข้าร่วมประชุมให้มากที่สุด นั่นคือ เวลาเย็น ส่วนเวลาปกติชาวบ้านจะไปประกอบอาชีพของตนเอง จึงจำเป็นต้องใช้เวลาเย็น ๆ ซึ่งก็ไม่เหมาะสมสำหรับการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ดังนั้นเวลาจึงเป็นอุปสรรคของการจัดเวทีหมู่บ้าน ส่วนเวทีระดับตำบลมีปัญหาในเรื่องการเดินทาง ที่ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากแต่ละหมู่บ้านมากนัก

2.1.2 ผลการประเมินผลผลิตของการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้ผู้

1. จำนวนสมาชิกกองทุน กองทุนหมู่บ้านศิระช้างมีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 64 คน ในการรับสมัครครั้งแรกมีจำนวนสมาชิก 57 คน และเพิ่มขึ้นเป็น 64 คนในวันประชุมพิจารณาเงินกู้

จำนวนผู้ได้รับเงินกู้ กองทุนหมู่บ้านศิระช้างได้มีการยื่นขอกู้เงินทั้งหมด 38 ราย คณะกรรมการพิจารณาอนุมัติทั้งหมด 37 ราย ยอดเงินทั้งสิ้น 999,000 บาท แยกรายละเอียดตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 จำนวนสมาชิกกองทุนหมู่บ้านศิระช้างที่ได้รับอนุมัติเงินกู้

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	กิจกรรม	จำนวนเงิน/ บาท	หมายเหตุ(เลขที่บัญชี)
1	นายดี ร่มพุดชา	ปลูกผัก	50,000	06-4310-20-101706-0
2	นางทองมัน นิลพุดชา	ขายรถมือสอง	50,000	06-4310-20-101625-8
3	นายมนเทียรน เห็ดขุนทด	ปลูกผัก	50,000	06-4310-20-101563-3
4	นางสำเนียง สีสุพะ	ปลูกผัก	50,000	06-4310-20-101600-7
5	นายอิสระพงษ์ ดิยัง	ขายกิจการอู่ซ่อมรถ	50,000	06-4310-20-101811-2
6	นายวันเพ็ญ ดิยัง	ขายรถมือสอง	50,000	06-4310-20-101683-8
7	นางเจือ กลิ่งพุดชา	เลี้ยงหมู	50,000	06-4310-20-100718-8
8	นายเฉลียว หอมกลาง	เลี้ยงหมู	30,000	06-4310-20-101502-6
9	น.ส.จิระภา กล่องพุดชา	ปลูกมันสำปะหลัง	30,000	06-4310-20-101736-4
10	นางบุญมา พุกโคกสูง	ปลูกมันสำปะหลัง	40,000	06-4310-20-101506-2
11	นางทับทิม กันพุดชา	ปลูกมันสำปะหลัง	30,000	06-4310-20-101737-3

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	กิจกรรม	จำนวนเงิน/ บาท	หมายเหตุ(เลขบัญชี)
12	นางพะยุง ดอกพุดชา	เลี้ยงหมู	30,000	06-4310-20-101716-0
13	นางชมภู กันพุดชา	ทำนา	30,000	06-4310-20-100717-9
14	นายสวอง หนองพุดชา	ทำนา	30,000	06-4310-20-100711-3
15	นางบานเย็น กลิ่งพุดชา	ค้าขาย	30,000	06-4310-20-101609-8
16	นายทอง คุณขุนทด	ปลูกผัก,ค้าขาย	20,000	06-4310-20-101709-7
17	นางสุนทรีย์ ประสงค์แก้ว	ปลูกมันสำปะหลัง	20,000	06-4310-20-101712-2
18	นายนราศักดิ์ ร่มพุดชา	ปลูกผัก	20,000	06-4310-20-101505-3
19	นายประจวบ ร่มพุดชา	ปลูกผัก	20,000	06-4310-20-101826-5
20	ด.ศ.สมพงษ์ ผดุงญาณ	ปลูกอ้อย	20,000	06-4310-20-101503-5
21	นายหมั่น ลอยสนั่น	ปลูกมันสำปะหลังปลูก	20,000	06-4310-20-101708-8
22	นางสมบุรณ์ แซกพุดชา	มันสำปะหลัง	20,000	06-4310-20-101768-6
23	น.ส.สมพร แซกพุดชา	เลี้ยงวัว	20,000	06-4310-20-102003-8
24	นายสมพร ดิษฐ์	ปลูกอ้อย	20,000	06-4310-20-101716-8
25	นายจอม เทียบสันเทียะ	ปลูกมันสำปะหลังปลูก	20,000	06-4310-20-101840-7
26	นายสมพงษ์ ทิมสันเทียะ	มันสำปะหลังปลูกมัน	20,000	06-4310-20-101843-4
27	นางนงนุช รากพุดชา	สำปะหลัง	20,000	06-4310-20-101541-9
28	นายสุรภฤกษ์ กลิ่งพุดชา	เลี้ยงหมู	20,000	06-4310-20-101627-6
29	นายสมหวัง หอมกลาง	ปลูกมันสำปะหลังปลูก	20,000	06-4310-20-101714-0
30	นางประนอม หอมกลาง	มันสำปะหลังปลูกมัน	20,000	06-4310-20-101501-7
31	นางทวาช แซพุดชา	สำปะหลัง	20,000	06-4310-20-101707-9
32	นายสมบุรณ์ กลีบพุดชา	ปลูกผัก	20,000	06-4310-20-101710-4
33	นายบุญธรรม ปีกสันเทียะ	ปลูกผัก	20,000	06-4310-20-101704-2
34	นายอุดม บรรจบพุดชา	ปลูกผัก	20,000	06-4310-20-101793-5
35	นายสมนึก ชำนาญกิจ	ทำนา	10,000	06-4310-20-101861-2
36	นายลิ้ม ถัดพลกรัง	ปลูกผัก	5,000	06-4310-20-102001-0
37	นางวันดี ทิมสันเทียะ	เลี้ยงไก่	4,000	06-4310-20-101537-9

จำนวนเงินที่ผู้ทั้งหมดผู้ให้นำเงินไปประกอบอาชีพหรือทำกิจกรรมดังนี้ คือ นำไปดำเนินการผลิตทางการเกษตร เช่น ปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ จำนวน 32 ราย เป็นเงิน 799,000 บาท ค้าขาย 1 ราย เป็นเงิน 30,000 บาท การบริการได้แก่ การขายรถมอเตอร์ไซด์และค้าขายรถมือสอง จำนวน 2 ราย เป็นเงิน 100,000 บาท และลดรายจ่ายพัฒนาอาชีพ 2 ราย เป็นเงิน 70,000 บาท

เนื่องจากขณะนี้ไม่ครบกำหนดต้องชำระเงินคืนกองทุน จึงยังไม่มีชำระเงินคืนกองทุน และกองทุนเงินสะสม ของกองทุนหมู่บ้านศรีระช้าง ขณะนี้มีจำนวน 1,430 บาท

2. การใช้เงินตามวัตถุประสงค์ จำนวนเงินที่ใช้เงินตามวัตถุประสงค์โครงการของกองทุนหมู่บ้านนั้นหลังจากการเข้าไปสำรวจเพื่อทราบความคืบหน้าโดยบัณฑิตกองทุนหมู่บ้าน ปรากฏว่าผู้ส่วนใหญ่ได้ใช้เงินตามโครงการที่ขอกู้ โดยผู้ที่ใช้เงินดำเนินการตามโครงการมีจำนวน 30 ราย คิดเป็น 81% ของผู้กู้ ส่วนผู้ที่มีเหตุผลหลายประการ เช่น นำเงินไปประกอบกิจการด้านอื่น, ยังไม่พร้อมดำเนินการ, รอราคาของสินค้าที่จะผลิตให้สูงขึ้น เป็นต้น โดยไม่มีสมาชิกรายใดที่นำเงินไปใช้อย่างไม่เกิดประโยชน์ เช่น เล่นการพนัน

3. ทักษะของชุมชนต่อกองทุน ทักษะในเชิงบวกต่อคณะกรรมการกองทุน คือ กรรมการกองทุนมีความยุติธรรมในการพิจารณาปล่อยให้สมาชิกได้กู้เงินกองทุน คณะกรรมการมีการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนได้ทราบในเรื่องการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน การกู้เงินกองทุน ช่วยให้ประชาชนได้กู้เงินมาสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว ส่วนทักษะด้านลบต่อคณะกรรมการกองทุน คือ กรรมการกองทุนขาดความสนใจในการประชุมที่สม่ำเสมอ ประธานกองทุนหมู่บ้านยังขาดความเป็นผู้นำที่ดี จึงทำให้การทำงานเป็นกลุ่มไม่มีประสิทธิภาพ ส่วนใหญ่กรรมการกองทุนจะทำงานประจำของตนเองจึงไม่ค่อยมีเวลาเรื่องของกองทุนหมู่บ้าน

ทัศนคติต่อกองทุนเงินล้านในเชิงบวก คือ การช่วยเหลือให้ประชาชนมีเงินลงทุนในการประกอบอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว ช่วยให้เศรษฐกิจของครอบครัวของชุมชน ตลอดจนเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น ส่วนทัศนคติในด้านลบ คือ การเห็นแก่ตัวของคนบางกลุ่มที่ใช้เงินกองทุนเป็นเครื่องมือหาผลประโยชน์ใส่ตนเอง ในรายที่ไม่ได้นำเงินไปใช้ให้เกิดประโยชน์ หรือใช้เงินผิดวัตถุประสงค์ ทำให้บุคคลผู้กู้เป็นบุคคลที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อตนเองและต่อกองทุน และเงินก้อนนี้อาจนำไปสู่ปัญหาการแตกความสามัคคีของประชาชนในหมู่บ้านก็เป็นได้

4. การเกิดการเรียนรู้เพื่อพึ่งตนเองและการเกิดเครือข่าย ประสบการณ์เรียนรู้จากการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านของคณะกรรมการกองทุน คือ การได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเพิ่มความสามัคคีในหมู่คณะ การอดทน เสียสละในการทำงานกองทุนหมู่บ้าน เพื่อให้กองทุนหมู่บ้านมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และมีความยั่งยืน ส่วนสมาชิกกองทุนเกิดการเรียนรู้ในด้านการนำเงินมาประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว

5. ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้าน หลังจากมีการเข้ามาของเงินกองทุนหมู่บ้าน ผู้วิจัยได้นำแบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน (บร.12) สัมภาษณ์ชาวบ้านโดยวิธีสุ่มจำนวน 30 คน(50%ของกลุ่มประชากร) ได้ข้อมูลจากการคำนวณเป็นค่าเฉลี่ยได้ ดังนี้ ตารางที่ 5 แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนโดยสรุป

ตัวชี้วัด	เกณฑ์ใช้วัด
1. สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี	() มาก 10% (✓) ปานกลาง 60% () น้อย 30%
2. สมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์	() มาก 20% (✓) ปานกลาง 63% () น้อย 17%
3. ชุมชนยกย่องคนทำความดี	() มาก 30% (✓) ปานกลาง 53% () น้อย 17%
4. สมาชิกในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	() มาก 30% (✓) ปานกลาง 60% () น้อย 10%
5. สมาชิกในชุมชนมีโอกาสหาความรู้เพิ่ม	() ใช้ 50% () ไม่ใช่ 50%
6. สมาชิกในชุมชนมีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้	จากปีก่อน 76 ครอบครัว
7. ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่น อยู่พร้อมหน้า รักใคร่ปรองดองกัน	() เพิ่มขึ้น..... () ลดลง..... (✓) เท่าเดิม 100%
8. ในชุมชนมีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กรประชาชน	จากปีก่อนมี 76 ครอบครัว () เพิ่มขึ้น..... () ลดลง..... (✓) เท่าเดิม 100%
9. ในชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนเป็นประจำ โครงการประชุมเสวนา	จากปีก่อน 3 กลุ่ม () เพิ่มขึ้น..... () ลดลง..... (✓) เท่าเดิม 100%
10. ในชุมชนมีการช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส	() มาก () ปานกลาง 3% (✓) น้อย 97%
11. ในชุมชนมีผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม	จากปีก่อน 5 คน () เพิ่มขึ้น.....คน () ลดลง.....คน (✓) เท่าเดิม 100%
12. ในชุมชนสามารถร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชนได้ โดยมีแผนงานที่คิดโดยสมาชิกในชุมชน	(✓) ใช่ 97% () ไม่ใช่ () ไม่แน่ใจ 3%
	(✓) ใช่ 100% () ไม่ใช่

เมื่อมีเงินกองทุนหนึ่งส่วนเข้ามาในหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านมีเงินมาลงทุนในการประกอบอาชีพ ส่วนความสามัคคีในชุมชนมีในระดับปานกลาง(60%)

สมาชิกมีความซื่อสัตย์ในระดับปานกลาง (63%) เมื่อทำโครงการแล้วก็ทำตามโครงการที่เสนอต่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน แต่มีบางรายไม่สามารถทำตามโครงการได้ เพราะเงินทุนไม่เพียงพอ จึงนำเงินที่ได้ไปทำโครงการอื่นที่คิดว่าสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้

ชาวบ้านให้การยอมรับและยกย่องชมเชยบุคคลที่ทำความดีในระดับปานกลาง(53%)

ชาวบ้านส่วนมากให้ความช่วยเหลือต่อผู้ได้รับความเดือดร้อน เพราะอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน เสมือนเป็นญาติพี่น้อง ถ้ามีปัญหาที่ช่วยเหลือกัน โดยส่วนมากจะเป็นเรื่องแรงงาน แต่ปัญหาบางอย่างไม่สามารถช่วยเหลือได้ เช่น เรื่องการเงิน เป็นต้น ซึ่งการช่วยเหลือกันอยู่ในระดับปานกลาง (60%)

สมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติมในการพัฒนาอาชีพบ้างตามแต่จะมีโอกาส เช่น การพูดคุยสนทนากับคนในต่างพื้นที่ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ หรือการมีโอกาสได้รวมกลุ่มพูดคุยกันเองของสมาชิก

สมาชิกในชุมชนมีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้ ซึ่งเป็นอาชีพที่ว่างจากการทำนา คืออาชีพรับจ้าง สมาชิกในชุมชนบางส่วนมีการออกไปรับจ้างทำงานในเขตชุมชนเมืองเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว

ในเรื่องของความรักใคร่ปรองดองกันของครอบครัว ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่นอยู่พร้อมหน้ากัน รักใคร่ปรองดองกัน มีบ้างที่บางครอบครัวสมาชิกในครอบครัวจะไปทำงานต่างจังหวัด แต่จะกลับมาบ้านเมื่อถึงวันหยุดตามเทศกาลต่าง ๆ

ในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันบ้าง เช่น กลุ่มสตรีแม่บ้าน, กลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มเลี้ยงไก่ ซึ่งจำนวนกลุ่มมีจำนวนเท่าเดิม จากปีที่แล้ว คือ 3 กลุ่ม

ในชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกชุมชน แต่การประชุมเสวนากลุ่มในหมู่บ้านยังมีน้อยมาก(97%)

ในหมู่บ้านมีผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือ เช่น เด็ก คนชราและผู้ด้อยโอกาส จำนวน 5 ราย ตามแบบรายงานของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

หมู่บ้านศิระชะ้างมีผู้นำที่มีคุณธรรม และมีความยุติธรรม จากการสำรวจมีผู้เห็นด้วยจำนวน (97%) ไม่แน่ใจ (3%)

ชาวบ้านที่ระแวงสามารถร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชนได้ หากปัญหานั้นไม่เหลือบ่ากว่าแรงของคนในชุมชน ชาวบ้านก็จะรวมตัวกันช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หากเป็นปัญหาที่ใหญ่มาก ๆ ก็จะยื่นเรื่องขอความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานอื่น เช่น อบต. ให้ช่วยเหลือ

2.2 ผลการประเมินหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลราย (หน่วยระบบ B)

2.2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ B พบว่า

1. ประสพการณ์ในการดำเนินกิจกรรมของผู้มีส่วนใหญ่มีประสพการณ์จากการประกอบอาชีพเดิมอยู่แล้วจุดประสงค์ของการกู้เพื่อพัฒนาอาชีพและทำอาชีพเสริมหลังการทำนา เพื่อให้เพียงพอต่อการเลี้ยงครอบครัว แต่บางครั้งก็ประสบปัญหาขาดทุนเป็นส่วนใหญ่ เป็นปัญหาอุปสรรคในการประกอบอาชีพเกิดจากปัญหาทางด้านต้นทุนการผลิตที่สูงมากแต่ราคาขายตกต่ำ
2. สมาชิกในครอบครัวมีส่วนในการพัฒนาอาชีพสร้างรายได้ เพราะครัวเรือนที่มีสมาชิกในวัยแรงงานมาก ก็จะทำให้ลดรายจ่ายด้านต้นทุนการผลิต ครอบครัวของสมาชิกผู้กู้เป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีความสัมพันธ์กัน สมาชิกในครอบครัวมีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากันหลังเลิกงาน
3. สภาพการอยู่อาศัย ผู้มีส่วนใหญ่มีที่พักอาศัยเป็นของตนเอง สภาพมั่นคงแข็งแรง มีบริเวณบ้านกว้าง
4. รายได้ของครอบครัวเพียงพอกับค่าใช้จ่าย รายได้ส่วนใหญ่มาจากการประกอบอาชีพทางการเกษตร
5. หนี้สินของครอบครัวก่อนกู้เงินกองทุน สมาชิกผู้มีส่วนใหญ่มีหนี้สินอยู่ก่อนแล้ว จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือ ธกส. เป็นส่วนใหญ่ จำนวนเงินที่กู้ตั้งแต่ 8,000 บาทจนถึง 100,000 บาท

2.2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B

1. จำนวนเงินกู้ที่ได้รับการอนุมัติ มีจำนวนตั้งแต่ 4,000 บาท จนถึง 50,000 บาท ส่วนใหญ่ของการกู้เงินจะอยู่ในด้านการเพาะปลูก การอนุมัติเงินกู้บางรายสูงมากกว่า 20,000 บาท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคณะกรรมการ
2. จำนวนเงินลงทุนนอนเหนือจากเงินกู้ เป็นเงินทุนหมุนเวียนที่ชาวบ้านมีการวางแผนและเตรียมไว้อยู่แล้ว
3. วัตถุประสงค์การกู้เงินตามโครงการแต่ละรายพบว่า ผู้ก้นำเงินกู้ไปใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งพบเห็นได้ในกิจกรรมที่ทำ แต่บางรายยังใช้เงินไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้

4. ความรู้หรือทักษะแรงงานในการประกอบอาชีพซึ่งสมาชิกผู้กู้มีอยู่แล้ว และได้รับการแนะนำเพิ่มเติมบ้าง จากส่วนราชการ แรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานของคนในครอบครัวและจ้างแรงงานภายในหมู่บ้านบ้างสำหรับกิจการใหญ่ ๆ

2.2.3 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ B พบว่า

การทำกิจกรรมอย่างถูกวิธีของผู้กู้แต่ละรายด้านการใช้จ่ายเงินกู้ยังใช้จ่ายเงินกู้ไม่เป็นแบบแผน ไม่มีการทำบัญชีการใช้จ่ายเงิน ส่วนการหาความรู้เพิ่มเติมผู้กู้มีการหาความรู้เพิ่มเติมจากการสนทนากับเพื่อนบ้าน ผู้รู้ และจากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ สำหรับการหาตลาด ผู้กู้จะเป็นผู้ดำเนินการเองเป็นส่วนใหญ่ การช่วยเหลือทางด้านตลาดมีเพียงธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ที่เข้ามาประกันราคาข้าวและผลผลิตบางอย่าง

2.2.4 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B พบว่า

ผลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการกู้ ผลที่ได้จากการปลูกพืช เช่น ข้าว มันสำปะหลัง มีการนำเงินไปซื้อพันธุ์พืช ปุ๋ย หหมดแล้ว แต่ยังไม่สามารถระบายรับได้ เพราะขึ้นอยู่กับตลาดและยังไม่มีกรเก็บเกี่ยว สำหรับการเลี้ยงสัตว์ เช่น สุกร ไก่พื้นบ้านสามารถขายผลผลิตได้แล้ว ส่วนการเลี้ยงวัวได้นำเงินไปซื้อ พ่อ-แม่พันธุ์ มาเลี้ยงจึงยังไม่สามารถบอกรายรับได้ สำหรับการค้าขาย และบริการมีการนำเงินมาหมุนเวียนสม่ำเสมอ สำหรับผู้กู้ที่นำเงินไปปลูกผักประสบปัญหาขาดทุนเนื่องจากราคาผลผลิตที่ตกต่ำ สินค้าล้นตลาด

กรณีศึกษาการประกอบโครงการของผู้กู้

กรณีศึกษาที่ 1 : นางนงนุช รากพุดชา

อาชีพหลัก คือ ทำนา อาชีพรอง คือ การรับจ้างทั่วไป การประกอบอาชีพดังกล่าวเพียงพอต่อการเลี้ยงครอบครัว

มีสมาชิกในครอบครัว 4 คน เป็นชาย 2 คน หญิง 2 คน มีลูกสาวและลูกชายกำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา มีความสัมพันธ์คือ เป็นภรรยาหัวหน้าครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือนทำงานรับจ้างทั่วไป

มีบ้านปลูกสร้างเป็นของตัวเอง

รายได้ของครอบครัวประมาณ 6,000 บาท/เดือน เพียงพอต่อรายรับ-รายจ่ายของครอบครัวในแต่ละเดือน

ครอบครัวไม่มีหนี้สินแต่อย่างใด นอกจากเงินกองทุนหมู่บ้าน

จำนวนเงินที่ได้รับอนุมัติ เป็นจำนวนเงิน 20,000 บาท

เงินที่ได้นำมาลงทุนนอกเหนือจากเงินกู้ คือ เงินออมที่ครอบครัวเก็บเอาไว้ นำมารวมกันกับเงินกู้เพื่อมาทำการปลูกมันสำปะหลัง

วัตถุประสงค์การกู้เงินตามโครงการ คือ กู้เงินเพื่อมาปลูกมันสำปะหลัง

สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ ในการประกอบการ มีที่ดินของตนเองจำนวน 10 ไร่ ส่วนวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ จะจ้างคนอื่น เช่น จ้างไถ เป็นเงิน 6,000 บาท ซื้อปุ๋ย 8,000 บาท ซื้อแอมมัน 3,000 บาท ค่าจ้างแรงงาน 3,000 บาท เป็นต้น

จำนวนแรงงาน มีการจ้างงานเพื่อนบ้านในการปลูกมันสำปะหลัง การทำร่นและการถอนมัน ซึ่งแรงงานที่จ้างในแต่ละครั้ง ประมาณครั้ง 4-5 คน

การหาคตลาด เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิต จะนำมันสำปะหลังไปขายที่โรงงานที่รับซื้อมันที่อำเภอขามทะเลสอ ซึ่งมีระยะห่างจากหมู่บ้านประมาณ 15 กิโลเมตร

การทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครอบครัว ไม่มีการทำบัญชี

ผลที่เกิดโดยตรงจากการดำเนิน โครงการที่ขอกู้เงินกองทุน คือทำให้สามารถปลูกมันสำปะหลังได้เยอะขึ้นกว่าปีที่แล้ว เพราะมีทุนมากขึ้นกว่าเดิม

ผลทางอ้อม คือ เมื่อเกิดรายได้ทำให้ครอบครัวอบอุ่น มีเงินมาใช้หนี้กองทุน และมีเงินในการใช้จ่ายภายในครอบครัว

กรณีศึกษาที่ 2 : นางเจือ กลิ่งพุดซา

อาชีพหลัก คือ ขายของชำ ซึ่งรายได้พอเพียงต่อการเลี้ยงครอบครัว

สมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมด 5 คน แบ่งเป็น ชาย 3 คน หญิง 2 คน นางเจือ กลิ่งพุดซา มีความสัมพันธ์เป็นภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน มีบุตร 3 คน โดยบุตรคนโตกำลังศึกษาในระดับอุดมศึกษา ณ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา บุตรคนที่ 2 รับราชการเป็น สิบตรีทหารเรือประจำอยู่ที่ อ.สตึก จ.ชลบุรี บุตรสาวคนเล็กกำลังศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยอาชีวศึกษานครราชสีมา

สภาพที่อยู่อาศัย มีบ้านอยู่อาศัยเป็นของตนเอง

รายได้ของครอบครัวประมาณ 7,000 บาท/เดือน ซึ่งพอเพียงต่อการใช้จ่ายของครอบครัว ครอบครัวไม่มีหนี้สินใด ๆ นอกจากเงินกองทุนหมู่บ้าน

จำนวนเงินที่ได้รับอนุมัติเป็นจำนวน 50,000 บาท

จำนวนเงินนอกเหนือจากเงินกู้ คือ เงินออมของครอบครัว

วัตถุประสงค์ของการกู้เงินตามโครงการที่เขียน คือ เพื่อเลี้ยงดู

สถานที่ดำเนินการ ณ บ้านเลขที่ 46 ม.10 ต.พุดซา อ.เมือง จ.นครราชสีมา วัตถุประสงค์ในการเลี้ยงสุกรมีอยู่แล้ว เพราะมีการเลี้ยงมาก่อนกู้เงิน และเนื่องจากบ้านมีโรงสีข้าวด้วย จึงลปปัจจัยด้านวัตถุดิบอาหารสัตว์ คือ รำ ปลายข้าว เป็นต้น

ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ ในการเลี้ยงสุกรนั้นทางครอบครัวมีประสบการณ์การเลี้ยงสุกรมาแล้วหลายปี จึงไม่มีปัญหาในการเลี้ยง

จำนวนแรงงาน ไม่มีการจ้างงานแรงงาน โดยใช้แรงงานภายในครอบครัว

การใช้จ่ายเงินกู้ โดยลงทุนซื้อสุกรพันธุ์ จำนวน 20,000 บาท ซื้อหัวอาหารจำนวน 15,000 บาท และทุนหมุนเวียน 15,000 บาท

การหาความรู้เพิ่มเติม โดยการศึกษาจากการไปดูคนอื่นที่เลี้ยงแล้วประสบความสำเร็จ ประหยัดต้นทุนด้านอาหาร ยารักษาโรค เป็นต้น

การหาตลาด เมื่อเลี้ยงสุกรจนโต สามารถขายได้แล้วจะมีพ่อค้ามาติดต่อซื้อถึงที่บ้าน ไม่ต้องนำไปขายที่ไหน การกำหนดราคาจะเป็นการตกลงกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย

การทำบัญชีใช้จ่ายเงิน ไม่มีการทำบัญชีใช้จ่ายเงิน เงินที่ใช้ไปจะอาศัยความจำโดยประมาณการ

ผลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการกู้ ผลทางตรงที่ได้รับคือ ทำให้ฐานะทางการเงินของครอบครัวดีขึ้น สามารถมีเงินที่จะมาชำระหนี้ให้แก่กองทุนหมู่บ้าน

กรณีศึกษาที่ 3 : นางทองหมั่น นิลพุดซา

อาชีพหลัก คือ ค้าขาย (ขายรถมือสอง)

สมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมด 6 คน เป็นชาย 2 คน หญิง 4 คน กำลังศึกษาอยู่ 4 คน และทำงาน 2 คน นางทองหมั่น นิลพุดซา มีความสัมพันธ์เป็นภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว

สภาพที่อยู่อาศัย มีบ้านอยู่อาศัยเป็นของตนเอง

รายได้ของครอบครัวประมาณ 25,000 บาท/เดือน ซึ่งพอเพียงต่อการใช้จ่ายของครอบครัว มีเหลือเก็บบ้าง

หนี้สินของครอบครัวนอกจากกองทุนหมู่บ้าน มีจำนวน 50,000 บาท คือเป็นหนี้ ธกส.

จำนวนเงินที่ได้รับอนุมัติเป็นจำนวน 50,000 บาท

จำนวนเงินนอกเหนือจากเงินกู้ คือ เงินเก็บสะสมของครอบครัว

วัตถุประสงค์ของการกู้เงิน คือ ขายรถมือสอง

สถานที่ประกอบการ โดยหาซื้อรถมาจากแหล่งต่าง ๆ แล้วติดต่อหาลูกค้าที่จะซื้อรถต่อ ซึ่งสถานที่ที่ดำเนินการ คือ บ้านเลขที่ 49 ม.10 ต.พุดซา อ.เมือง จ.นครราชสีมา

ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ เป็นกิจกรรมของครอบครัว โดยสามีจะทำงานนี้เป็นหลัก ส่วนภรรยาจะคอยเป็นผู้ช่วย ซึ่งมีความรู้ในการประเมินราคารถ

จำนวนแรงงาน ไม่มีการจ้างแรงงาน แต่จะมีค่าใช้จ่ายในเรื่องนารรถมาปรับแต่งสภาพรถให้มีสภาพคลุคดีขึ้น

การใช้จ่ายเงินกู้ โดยลงทุนไปทั้งหมด 50,000 บาท

การหาความรู้เพิ่มเติม ไม่มีความรู้เพิ่มเติมแต่ประการใด อาศัยประสบการณ์การทำงาน

การหาตลาด หาตลาดโดยการบอกต่อ ๆ กัน โดยการสอบถามหาบุคคลที่ต้องการซื้อรถแล้วก็จะติดต่อกัน โดยตรง เมื่อผู้ซื้อเห็นสินค้าแล้วพอใจก็จะทำการซื้อขายกัน

การทำบัญชีใช้จ่ายเงิน ไม่มีการทำบัญชีใช้จ่ายเงิน เงินที่ใช้ไปจะอาศัยความจำโดยประมาณการ

ผลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการกู้ ผลทางตรงที่ได้รับคือ ได้เงินมาเพิ่มจากทุนดำเนินการที่ลงทุนไปจำนวนหนึ่งแล้ว ทำให้รายได้เพิ่มมากขึ้น

ผลทางอ้อมคือ เมื่อครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้น ทำให้ครอบครัวมีความสุขขึ้น สุขภาพจิตดี

กรณีศึกษาที่ 4 : นางบานเย็น กลิ่งพุดซา

อาชีพหลัก คือ ขายของชำ อาชีพรองคือ ขายรถมือสอง การประกอบอาชีพดังกล่าวมีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงครอบครัว

สมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมด 4 คน แบ่งเป็น ชาย 2 คน หญิง 2 คน นางบานเย็น มีความสัมพันธ์เป็นภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน มีบุตร 2 คน กำลังศึกษาในระดับประถมศึกษา

สภาพที่อยู่อาศัย มีบ้านอยู่อาศัยเป็นของตนเอง

รายได้ของครอบครัวประมาณ 7,000 บาท/เดือน ซึ่งพอเพียงพอการใช้จ่ายของครอบครัว ครอบครัวเป็นหนี้ ธ.ก.ส. จำนวน 50,000 บาท

จำนวนเงินที่ได้รับอนุมัติเป็นจำนวน 30,000 บาท

วัตถุประสงค์ของการกู้เงิน คือ เพื่อทำการค้าขาย

สถานที่ดำเนินการ ณ บ้านเลขที่ 52 ม.10 ต.พุดซา อ.เมือง จ.นครราชสีมา

ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ เป็นครั้งแรกที่เริ่มค้าขาย โดยเปิดร้านขายของชำ มีสินค้าจำเป็นต่าง ๆ ขายมากมาย

จำนวนแรงงาน ไม่มีการจ้างแรงงาน โดยใช้แรงงานภายในครอบครัว

การใช้จ่ายเงินกู้ โดยที่ลงทุนไปทั้งหมดของเงินกู้ ได้แก่ ตกแต่งสถานที่ 5,000 บาท ซื้อมันรตมาขาย 10,000 บาท ซื้อมือของมาขาย 15,000 บาท

การหาความรู้เพิ่มเติม โดยการดูจากร้านค้าอื่นที่ขาย

การหาตลาด เนื่องจากจากขายของในชุมชน ลูกค้าส่วนใหญ่คือชาวบ้านในหมู่บ้าน
ศิระชะ้าง

การทำบัญชีใช้จ่ายเงิน มีการทำบัญชีรายจ่ายของครอบครัว และบัญชีควบคุมลูกค้าที่ค้างชำระเงินในการมาซื้อของต่าง ๆ

ผลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการกู้ คือทำให้สามารถประกอบอาชีพใหม่ คือ การขายของ
ชำนี้ได้ ทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มมากขึ้น

ผลทางอ้อมที่ได้รับ คือ เป็นการสร้างงานให้กับครอบครัว ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของ
ครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

กรณีศึกษาที่ 5 : นายดี ร่วมพุดซา

อาชีพหลัก คือ ทำนา

สมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมด 6 คน ทุกคนในครอบครัวทำงานแล้วทั้งหมด โดยเป็นชาย 4
คน หญิง 2 คน

สภาพที่อยู่อาศัย มีบ้านอยู่อาศัยเป็นของตนเอง

รายได้ของครอบครัวประมาณ 8,000 บาท/เดือน ซึ่งพอเพียงต่อการใช้จ่ายของครอบครัว
หนี้สินของครอบครัวคือ เป็นหนี้ ธ.ก.ส. จำนวน 10,000 บาท หนีนายทุนนอกระบบ

5,000 บาท

จำนวนเงินที่ได้รับอนุมัติเป็นจำนวน 50,000 บาท

จำนวนเงินนอกเหนือจากเงินกู้ คือ เงินออมของครอบครัว

วัตถุประสงค์ของการกู้เงิน คือ เพื่อปลูกผัก

สถานที่ดำเนินการ ณ บ้านเลขที่ 38 ม.10 ต.พุดซา อ.เมือง จ.นครราชสีมา

ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ มีประสบการณ์การปลูกผักมาแล้วกว่า 10 ปี ไม่มี
ปัญหาเรื่องของการดำเนินการปลูก และดูแลรักษา

จำนวนแรงงาน ใช้แรงงานภายในครอบครัว และมีการจ้างแรงงานเพิ่มในบางครั้ง เช่น จ้าง
ปลูกผัก, ลอกผักและถอนผัก เป็นต้น

การใช้จ่ายเงินกู้ โดยลงทุนซื้อพันธุ์ผัก จำนวน 3,000 บาท ซื้อมาฆ่าแมลง 15,000 บาท ค่า
ไถ 3,000 บาท ค่าแรง 4,000 บาท

การหาความรู้เพิ่มเติม มีการหาความรู้เพิ่มเติมบ้างตามเอกสารวิชาการต่าง ๆ ดูงานจากผู้ผลิตรายอื่นบ้าง ตามแต่จะมีโอกาส

การหาตลาด เมื่อผลิตสินค้าแล้วจะนำสินค้าไปขายที่ตลาดในเมือง นครราชสีมา หรือบางครั้งก็นำไปขายที่ตลาดไท ตลาดสี่มุมเมือง กรุงเทพฯ

การทำบัญชีใช้จ่ายเงิน ไม่มีการทำบัญชีใช้จ่ายเงิน

ผลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการกู้ ผลทางตรงที่ได้รับคือ ทำให้สามารถทำการปลูกผักได้ในปริมาณที่มากขึ้นกว่าเดิม มีวัสดุ อุปกรณ์ในการปลูกดูแลรักษาครบทุกอย่าง ช่วยอำนวยความสะดวกด้านการผลิต ทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น

ผลทางอ้อม คือ ทำให้สามารถยึดเป็นอาชีพหลักในการประกอบอาชีพได้ ช่วยให้สมาชิกในครอบครัวรักใคร่สามัคคีกัน ในการช่วยเหลือการทำงานของคนรอบคร้วร่วมกัน

3. ผลการประเมินผลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้

ผลการประเมินผลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้ประกอบอาชีพ ทำนา ทำสวนผัก ทำไร่มัน ลำปะหูลัง เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย และบริการในหมู่บ้าน ยังคงเป็นอาชีพดั้งเดิม ของหมู่บ้านยังใช้เทคโนโลยีในการผลิต ไม่มาก ยังไม่ผลิตในเชิงธุรกิจยังอาศัยธรรมชาติช่วยในการผลิต

3.1 อาชีพทำนา ปัจจัยนำเข้าที่ดีได้แก่ พันธุ์ข้าว ปุ๋ย เงินทุน ที่ดินที่ติดคลองชลประทาน แรงงาน กระบวนการที่ดีได้แก่ การผลิตที่เป็นขั้นตอนมีการใช้รถไถนาเดินตามและเครื่องสีข้าวเพื่อลดแรงงานและเวลามีกระบวนการการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีมากขึ้นจึงทำให้ผลผลิตที่มีคุณภาพและปริมาณที่พอเหมาะไว้สำหรับกินตลอดปี ไว้สำหรับเพาะพันธุ์และเหลือไว้สำหรับขาย

3.2 อาชีพทำสวนผัก ปัจจัยนำเข้าที่ดีได้แก่ เงินทุนมากขึ้น พันธุ์พืชที่มีคุณภาพ สารเคมี ปุ๋ย ที่นาหลังการเก็บเกี่ยวและติดแหล่งน้ำ กระบวนการผลิตที่ดีได้แก่ การใช้ประโยชน์จากที่ดินหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มรายได้ มีการผลิตที่มีระบบเทคโนโลยีมากขึ้นในการรดน้ำและพ่นสารเคมีปลูกในเชิงธุรกิจเพื่อจำหน่าย มีการใช้สารเคมีมากขึ้น ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณมากขึ้น เพราะทำการผลิตเพื่อจำหน่ายโดยเฉพาะ แต่ก็มีสารตกค้างมาก และราคาที่ได้ส่วนใหญ่จะประสบปัญหาขาดทุนถ้าผลิตน้อย

3.3 อาชีพทำไร่มันลำปะหูลัง ปัจจัยนำเข้าที่ดีได้แก่ เงินทุน พันธุ์พืช สารเคมี ปุ๋ย ที่ไร่ กระบวนการผลิตที่ดีได้แก่ มีการเพิ่มทุนในการผลิต ขยายกิจการมากขึ้น จากที่เคยทำอยู่มีการใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิต มีการวางแผนในการผลิต เช่น ปลูกในฤดูฝนทำให้ไม่ต้องรดน้ำ ใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชแทนกำลังคน ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณมีผลผลิตที่ดีราคาสูง และปริมาณที่เพียงพอกับต้นทุน สามารถทำกำไร ได้มากในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา

3.4 เลี้ยงสัตว์ ปังจ้ยนำเข้าที่ดีได้แก่ เงินทุน พ่อ – แม่พันธุ์ อาหาร ยารักษาโรค สถานที่เลี้ยง โรงเรือน กระบวนการผลิตที่ดีได้แก่ ยังมีการทำกันไม่แพร่หลายนักคือทำในรูปแบบฟาร์มเพียงเลี้ยงไว้เพื่อเป็นอาชีพเสริมหรือเอาไว้กินหรือขายเพียงเล็กน้อย กระบวนการผลิต เลี้ยงตามธรรมชาติ มีเพียงการเลี้ยงหมูที่ใช้อาหารสำเร็จรูป และ โรงเรือนที่ดีขึ้น ผลผลิตที่ดี คือ จะใช้ต้นทุนการเลี้ยงต่ำ ยกเว้น กรณีซื้อพ่อ – แม่พันธุ์ มีอาหารไว้กินในกรณีไว้กิน ในกรณีเลี้ยงไก่ ปลา เมื่อเหลือจากการไว้กินก็จะนำไปขายเพื่อเป็นรายได้เสริม

3.5 ค้าขาย อาชีพค้าขายปังจ้ยนำเข้าที่ดีได้แก่ เงินทุน สถานประกอบการที่ทันสมัย ครบครัน กระบวนการที่ดีได้แก่ มีการเพิ่มเงินลงทุนเพื่อขยายกิจการ มีสินค้ามากขึ้น มีการจัดการบริหารที่ดีขึ้น ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพ มีการซื้อขายมากขึ้น เกิดเงินทุนหมุนเวียนเพิ่มมากขึ้น

3.6 ด้านบริการเช่น เสริมสวย รับหม่าก่อสร้าง ปังจ้ยนำเข้าที่ดีได้แก่ เงินทุนในการขยายกิจการ กระบวนการบริการที่ดีคือ มีการขยายกิจการ มีเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์เพื่อและทันสมัยยิ่งขึ้น มีการบริการที่ดีเอาใจใส่ลูกค้า การใช้บริการของลูกค้าเพิ่มขึ้น

4. ผลอื่น ๆ ที่เกิดจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

4.1 ผลที่เกิดจากสภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านในบริบทชุมชนพบว่า ลักษณะที่นาบนที่ดอนไม่เหมาะแก่การทำนาเพราะต้องอาศัยน้ำจากน้ำฝนและแหล่งน้ำคลองชลประทานไม่ทั่วถึง และที่บางแห่งเป็นดินเค็มซึ่งเกิดจากการเพิ่มการผลิตที่มากขึ้น น้ำจึงไม่เพียงพอและสภาพดินเสื่อมเร็วมากเนื่องมาจากการใช้สารเคมีเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

4.2 สภาพสังคมของหมู่บ้าน มีการรวมกลุ่มกันมากขึ้น มีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้นเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมากขึ้น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก

4.3 ผลที่เกิดจากระบบโครงสร้างพื้นฐาน พบว่าเริ่มมีการพัฒนาระบบคมนาคมดีขึ้น มีโทรศัพท์บ้านใช้ มีร้านค้าเพิ่มมากขึ้น

4.4 ผลที่เกิดจากนโยบาย ระเบียบ แนวทางการปฏิบัติพบว่า การดำเนินงานการบริหารงานของคณะกรรมการยังไม่เข้าถึงบทบาทหน้าที่ จึงทำให้การทำงานล่าช้าและไม่ค่อยได้ผลมีการทำงานผิดหน้าที่

4.5 ผลที่เกิดจากเงินกองทุน 1 ล้านบาท พบว่าได้รับเงินช้า จึงทำให้การจัดสรรเงินกู้ให้สมาชิกช้า ผู้กู้ไม่สามารถนำเงินไปใช้ได้ตามที่วางแผนไว้ เช่น สมาชิกผู้กู้จะนำเงินไปจ้างแรงงานเกี่ยวข้าวแต่เงินได้รับหลังจากที่เกี่ยวข้องเสร็จแล้ว

4.6 ผลที่เกิดจากเงินทุนสะสม พบว่า มีการจัดเก็บเงินทุนสะสมที่ยังไม่เป็นระบบและขาดความต่อเนื่องในการจัดเก็บ

4.7 ผลที่เกิดจากการทำเอกสารพบว่า มีการทำเอกสารได้บ้างแต่ยังไม่เป็นระบบระเบียบของคณะกรรมการ

4.8 ระบบบัญชีกองทุน พบว่า คนทำบัญชีมีความรู้มากขึ้นเกี่ยวกับบัญชี แต่ยังไม่ชำนาญและยังไม่เข้าใจอยู่บ้าง

4.9 ผลที่เกิดจากการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินกู้ พบว่า จำนวนครั้งในการตรวจสอบ วิธีการตรวจสอบยังไม่ชัดเจนขาดการปฏิบัติที่เป็นแนวทางเดียวกัน

4.10 ผลที่เกิดจากหนี้สินของครอบครัวก่อนกู้เงินกองทุนพบว่า ก่อนการกู้เงินกองทุนสมาชิกมีหนี้สินของธนาคารอยู่แล้ว ทำให้มีหนี้เพิ่มขึ้น

4.11 ผลที่เกิดจากการใช้จ่ายเงินกู้และการทำบัญชีใช้จ่ายเงินพบว่า ยังไม่มีการทำบัญชีรับ-จ่ายเงินของสมาชิก แต่จำนวนเงินจ่ายไปหมดแล้ว

5. การบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์

ในการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หมู่บ้านศิระช้าง สรุปได้ดังนี้

5.1 การบรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พบว่า

5.1.1 การเกิดกองทุน

การเกิดกองทุน พบว่า เดิมทีหมู่บ้านศิระช้างมีกองทุนอยู่แล้ว จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์, กลุ่มแม่บ้านและกลุ่ม อสม.หมู่บ้าน และได้เกิดกองทุนขึ้นมาอีก 1 กองทุน นั่นคือ กองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ทราบนโยบายและมีความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านในระดับปานกลาง ในด้านทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน ชาวบ้านที่ได้รับเงินกู้จากกองทุนจะมีทัศนคติในทางบวกต่อกองทุน ซึ่งตรงกันข้ามกับสมาชิกที่ไม่ได้รับเงินกองทุนหมู่บ้าน ในส่วนของกองทุนฯ มีวัตถุประสงค์เหมือนกองทุนอื่น ๆ คือ เพื่อการพัฒนาอาชีพ เพื่อการสร้างงาน สร้างรายได้ มีสวัสดิภาพของสมาชิกกองทุน แนวโน้มความเข้มแข็งและอยู่รอดของกองทุน เมื่อมีกองทุน 1 ล้านบาทนี้ขึ้นในหมู่บ้าน ทำให้ประชาชนเกิดการตื่นตัวอยู่ระยะหนึ่ง แต่เมื่อเวลาผ่านไปสภาพเก่าของหมู่บ้านก็คืนมา คณะกรรมการยังไม่ค่อยปฏิบัติหน้าที่ ไม่มีการประชุมพูดคุยกัน ทำให้ความก้าวหน้าของกองทุนมีน้อย ซึ่งจะส่งผลไปถึงความอยู่รอดของกองทุนด้วย ซึ่งปัจจุบันกองทุนหมู่บ้านมีสมาชิกทั้งหมด 64 คน ปล่อยให้สมาชิกกู้เงิน 37 ราย เป็นเงิน 999,000 บาท เหลือเงินในบัญชีกองทุน 1,000 บาท มีเงินสะสม 1,430 บาท ไม่มีการฝากเงินตั้งจะ

5.1.2 การมีระบบบริหารกองทุน

พบว่าในการจัดระบบบริหารกองทุนเป็นไปตามระเบียบและขั้นตอนทุกประการ ได้แก่ มีคณะกรรมการบริหารกองทุน จำนวน 15 คน เป็นชาย 8 คน หญิง 7 คน ซึ่งคณะกรรมการได้

ผ่านการคัดเลือกจากสมาชิกตามระเบียบของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งสมาชิกและคณะกรรมการร่วมกันร่างระเบียบขึ้น การดำเนินงานของคณะกรรมการมีการดำเนินงานตามกระบวนการ เช่น มีการประชุมคณะกรรมการ มีการเปิดรับสมัครสมาชิก มีการพิจารณาการกู้เงินของสมาชิกในการตัดสินใจกู้ มีระเบียบการกู้และการขอกู้ มีระเบียบการคิดดอกเบี้ย คือ คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 บาท/ปี สำหรับเงินกู้และร้อยละ 0.50 บาท/ปี สำหรับเงินฝาก จำนวนผู้กู้ที่ได้รับการพิจารณาเงินกู้ จำนวนทั้งหมด 37 ราย จำนวนผู้กู้ที่ไม่ได้รับการพิจารณาจำนวน 1 คน สาเหตุเพราะหาบุคคลค้ำประกันไม่ได้ ส่วนใหญ่สมาชิกทุกคนมีความพอใจกับการพิจารณาปล่อยเงินกู้ของคณะกรรมการ ในการจัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุนจะแบ่งกำไรสุทธิของกองทุนไปในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เป็นเงินค่าปันผลหุ้น, เป็นทุนสะสมกองทุน, เพื่อสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน, เป็นทุนการศึกษา เป็นต้น ซึ่งการจัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุนฯ เป็นไปอย่างยุติธรรม

5.1.3 การเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเอง

พบว่าชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ยังมีวิถีชีวิตเช่นเดิมกับก่อนมีกองทุนหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้านไม่ได้ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนไป แต่สิ่งที่ชาวบ้านได้รับรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม คือ ข่าวสารและความรู้ใหม่ ๆ จากหน่วยงานราชการและบัณฑิตกองทุนในเรื่องต่าง ๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การพึ่งตนเอง ตลอดจนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ชาวบ้านได้รับรู้ในลักษณะที่เป็นนามธรรม แต่ยังไม่เกิดผลการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

5.1.4 การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ

พบว่าเงินกองทุนหมู่บ้านที่รัฐบาลได้จัดสรรให้มานั้น เพื่อเป็นกองทุนของหมู่บ้านของสมาชิกทุกคน จึงต้องช่วยกันรักษาให้เงินทุนอยู่กับหมู่บ้านตลอดไป หากเงินทุน 1 ล้านบาทยังคงอยู่และมีผลกำไรที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ก็จะเป็นทางหนึ่งที่จะทำให้เศรษฐกิจของหมู่บ้านดีขึ้น ซึ่งขณะนี้สมาชิกกำลังดำเนินการของขั้นการปฏิบัติการอยู่ และจะเห็นผลของการปฏิบัติเมื่อถึงเวลาการส่งเงินคืนกองทุนหมู่บ้าน และจะเห็นผลชัดเจนขึ้นในอนาคต เมื่อกองทุนมีการเจริญเติบโต

5.1.5 การมีศักยภาพและมีความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

ด้วยทรัพยากรในหมู่บ้าน ได้แก่ สภาพป่าไม้ สภาพของที่ดิน สภาพของน้ำ ที่ยังคงมีสภาพอุดมสมบูรณ์ แม้จะมีปัญหาบ้างแต่ไม่ถึงกับเดือดร้อน จำนวนประชากรในหมู่บ้านที่มีทั้งหมด 276 คน กับสาธารณูปโภคที่มีพร้อมไม่ว่าจะเป็น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ การคมนาคมที่สะดวก ทั้งหมดถือเป็นศักยภาพที่พร้อมของหมู่บ้านในด้านบริบท ส่วนการดำเนินงานต่าง ๆ ก็มีศักยภาพในด้านต่าง ๆ มีทุนดำเนินการ ทั้งด้านทรัพยากรทางกายภาพ ทุนทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ทุนทางด้านปัญญา รวมทั้งทุนทางการเงิน ที่มีการสนับสนุนจากรัฐบาล ทำให้หมู่บ้านพร้อมที่จะพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งด้วยศักยภาพทั้งหมดที่มี

แต่ด้วยสภาพการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนที่ยังมีวิถีชีวิตเดิมอยู่ การเรียนรู้ในเรื่องของการสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งให้กับชุมชนยังถือเป็นเรื่องใหม่ที่ต้องอาศัยการเรียนรู้ให้มากขึ้นกว่าเดิม

5.2 ปัจจัยด้านบวกและด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์

ในการดำเนิน โครงการกองทุนหมู่บ้าน ศีรษะข้างมีปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานกองทุน ดังนี้

5.2.1. ปัจจัยด้านบวกที่ช่วยให้กองทุนประสบความสำเร็จ

นั่นคือการที่ทุกฝ่ายต่างมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุน ซึ่งได้แก่ คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ระดับอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบ.ต. คณะกรรมการหมู่บ้าน ตลอดจนประชาชนในหมู่บ้านที่ร่วมกันจัดตั้งกองทุนจนประสบความสำเร็จในส่วนของ การจัดตั้ง และการที่หมู่บ้านมีกองทุนต่าง ๆ อยู่ก่อนแล้ว ทำให้ชาวบ้านเล็งเห็นถึงประโยชน์ของกองทุนและกรรมการกลุ่ม เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์หมู่บ้าน กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่ม อสม. เป็นต้น

5.2.2. ปัจจัยด้านลบที่ก่อให้เกิดปัญหา

หรือขัดขวางไม่ให้เกิดกองทุนประสบความสำเร็จ หรือเป็นไปอย่างล่าช้า ได้แก่ ปัญหาการติดขัดในเรื่องความพร้อมเพรียงของสมาชิกในหมู่บ้าน ซึ่งการจัดเวทีต้องกระทำหลายครั้ง เป็นผลให้การอนุมัติจากทางอำเภอเกิดความล่าช้าไปด้วย ซึ่งกองทุนหมู่บ้าน ศีรษะข้างจัดตั้งเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2544 และกว่าจะได้รับอนุมัติเงินก็ต้องรอนจนถึงวันที่ 6 พฤศจิกายน 2544 จึงได้รับอนุมัติเงินกองทุน

ในส่วนของความไม่พึงพอใจของผู้กู้บางรายที่เป็นสมาชิกกองทุนแต่ไม่ได้ร่วมกิจกรรมของกองทุน เมื่อคณะกรรมการเปิดให้กู้ ไม่ทราบ เมื่อคณะกรรมการพิจารณาเงินกู้หมดแล้ว ก็แสดงความไม่พอใจ หาว่คณะกรรมการลำเอียง ซึ่งความเป็นจริงแล้วคณะกรรมการต่างพิจารณาด้วยความเป็นธรรมทั้งสิ้น ส่วนการคืนเงินกองทุนที่จะเป็นปัญหาด้านลบก็คือ หากถึงเวลาชำระเงินแล้ว สมาชิกไม่มีเงินมาชำระซึ่งกองทุนก็จะไม่บรรลุเป้าหมาย ซึ่งขณะนี้ยังไม่ถึงกำหนดระยะเวลาของการคืนเงิน จึงสรุปไม่ได้อย่างแน่นอนว่า สมาชิกจะมีเงินมาชำระคืนกองทุนทุกราย และอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ ที่ส่งผลให้สมาชิกผู้กู้ไม่สามารถนำเงินมาคืนกองทุนหมู่บ้านได้นั้นคือ ปัญหาการไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินโครงการ สมาชิกผู้กู้เงินหมู่บ้าน ศีรษะข้างจำนวนถึง 9 รายที่กู้เงินไปเพื่อปลูกผัก (ปลูกหอม) แต่ปีนี้ประสบปัญหาศัตรูพืชระบาดอย่างหนัก ไม่สามารถควบคุมได้และราคายังตกต่ำมากอีก จึงทำให้ผู้ปลูกหอมประสบปัญหาภาวะขาดทุนทุกราย ด้วยเหตุนี้จึงคาดว่าเมื่อถึงเวลาคืนเงินกองทุน อาจจะมีสมาชิกจำนวนหนึ่งที่ไม่สามารถหาเงินมาชำระกองทุนได้

5.3 การเกิดองค์การเครือข่ายของการเรียนรู้พบว่า

องค์การเครือข่ายภายในหมู่บ้านสี่ระยะข้างยังไม่ให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนมากนักมีเพียงกลุ่มเล็ก ๆ ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ที่มีสมาชิกทั้งหมดจำนวน 69 คน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 276 คน คิดเป็นเพียงร้อยละ 25 ของจำนวนประชากรทั้งหมด กลุ่มสตรีแม่บ้านร้อยละ 7.25 กลุ่มเลี้ยงไก่ร้อยละ 17.40 และกลุ่มกองทุนหมู่บ้านร้อยละ 23.19 จากข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่าสมาชิกในหมู่บ้านยังไม่ให้ความสนใจกับการทำกิจกรรมร่วมกันในการรวมกลุ่มองค์กรมากนัก ซึ่งหลังจากเกิดกองทุนหมู่บ้านแล้ว ประชากรยังมีการดำเนินชีวิตแบบเดิม ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างไปจากเดิม

5.4 ความเข้มแข็งของชุมชน

5.4.1 ความเข้มแข็งของชุมชนตามที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนดพบว่า

1. เมื่อมีเงินกองทุนหมู่บ้านเข้ามา ทำให้ชาวบ้านมีเงินมาลงทุนในการประกอบอาชีพ ทำให้เกิดความสามัคคีในการร่วมกันทำงานส่วนการรวมกลุ่มการประกอบอาชีพยังเกิดขึ้นน้อยมาก
2. สมาชิกส่วนใหญ่มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง เพราะได้นำเงินที่กู้ไปทำตามโครงการที่เขียนเสนอต่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน แต่มีบางรายที่ไม่สามารถทำตามโครงการที่เขียนเสนอได้ เพราะมีหลายสาเหตุ เช่น จำนวนเงินทุนไม่เพียงพอ ปัญหาด้านราคาผลผลิต ปัญหาด้านการหาปัจจัยการผลิต เป็นต้น จึงนำเงินที่ได้ไปทำโครงการอื่นที่คิดว่าสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้
3. ชาวบ้านให้การยอมรับที่จะยกย่องชมเชยบุคคลที่ทำความดีและไม่สนับสนุนบุคคลที่ประพฤติตัวไม่ดี
4. ชาวบ้านส่วนมากให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่ออีกฝ่ายได้รับความเดือดร้อน และไม่เหลือปากว่าแรงก็จะช่วยกันอย่างเต็มที่ มีการหยิบยืมเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ โดยไม่คิดเป็นมูลค่าหรือตีราคา ในหมู่บ้านยังมีการลงแขกเกี่ยวข้าวแต่เป็นลักษณะของการส่งแรงกัน คือวันนี้เราช่วยเขา วันพรุ่งนี้เขาก็จะช่วยเรา เป็นต้น
5. เมื่อมีการประชุมหรือเสวนากันในหมู่บ้าน สมาชิกยังไม่ค่อยให้ความสนใจเท่าที่ควร ด้วยเหตุผล คือ คิดเวลาทำงาน หรือเป็นเวลาพักผ่อนทำงานกลับมาเหนื่อย เป็นต้น และอีกปัญหาคือ ผู้นำหมู่บ้านยังไม่ให้ความสำคัญของการประชุมเสวนาเท่าที่ควร ยังขาดการเป็นนักพัฒนา
6. สมาชิกมีความมั่นใจในการทำงานของคณะกรรมการกองทุน เพราะนอกจากคณะกรรมการที่ทำหน้าที่อยู่แล้ว ก็ยังไม่มีใครเหมาะสมกว่านี้แล้ว ซึ่งบุคคลที่ได้รับเลือกให้เป็นคณะกรรมการมีความยุติธรรมและมีความรับผิดชอบในระดับหนึ่ง

7. การประชุมของหมู่บ้าน เมื่อมีข่าวหรือมีงานมาจากทางอำเภอ จึงจะมีการประชุมกันสักครั้งหนึ่ง ซึ่งก็มีระยะเวลานาน จึงเกิดปัญหาความห่างเหินกันระหว่างผู้นำกับสมาชิกในชุมชน

8. เมื่อผู้นำหมู่บ้านได้รับข่าวสารต่าง ๆ ที่จำเป็นที่สมาชิกในหมู่บ้านต้องทราบด้วย ก็จะมีการประกาศประชาสัมพันธ์ออกทางเครื่องกระจายเสียงของหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านได้รับทราบข่าวสารทางราชการสม่ำเสมอ

9. เมื่อมีเงินทุนในการประกอบอาชีพทำให้สมาชิกในครอบครัวไม่ต้องเดินทางออกไปทำงานต่างถิ่น ทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น ประองคองกัน

10. ชาวบ้านยังไม่มีกรรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพ ในหมู่บ้านเคยมีการรวมกลุ่มกันเลี้ยงไก่ แต่ก็ตั้งได้ไม่นานก็เลิกกันไป

11. เมื่อสมาชิกได้นำเงินกู้ไปประกอบอาชีพแล้ว จะทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น ส่วนชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกต่างก็มีรายได้ สามารถเลี้ยงครอบครัวได้

12. ในหมู่บ้านมีคนชราที่ได้รับความช่วยเหลือจากทางราชการจำนวน 5 คน

13. แผนงานชุมชนโดยสมาชิก เมื่อคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้านผู้ช่วยเห็นสมควรว่าจะทำอะไรแล้วก็จะประกาศให้ชาวบ้านทราบและร่วมกันหาแนวทางการแก้ปัญหาภายใน หมู่บ้าน

5.4.2 ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะประชาชนในท้องถิ่น

พบว่าชาวบ้านศีรษะช้างมีความสามัคคีในระดับปานกลาง มีความซื่อสัตย์สุจริต ยกย่องการทำความดี มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการหาความรู้เพิ่มเติมบ้างในบางโอกาส เช่น การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน มีหน่วยงานจากทางราชการมาส่งเสริมและให้ความรู้บ้าง นอกจากนี้สมาชิกในชุมชนมีอาชีพสามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ครอบครัวของสมาชิกในชุมชนมีความอบอุ่นรักใคร่ปรองคองกัน มีการรวมกลุ่มกันบ้างแต่ไม่เข้มแข็งนัก ในชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน ผู้นำฟังลูกบ้าน ลูกบ้านก็ฟังผู้นำ ในชุมชนมีการช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชราและคนพิการ และหมู่บ้านศีรษะช้างสามารถร่วมกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ โดยการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาของสมาชิกในชุมชน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการติดตามผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านศิระชะ้างสรุปได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

- 1) เพื่อทราบถึงกระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านศิระชะ้างกับการบรรลุเป้าหมายอย่างน้อยเพียงใด ในประเด็นของการสร้างงาน สร้างรายได้ พัฒนาอาชีพของคนในชุมชนขีดความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนการเรียนรู้กระบวนการพึ่งพาตนเองการสร้างเศรษฐกิจพอเพียงการสร้างภูมิคุ้มกันและกระตุ้นเศรษฐกิจของหมู่บ้าน และการมีศักยภาพและความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุเป้าหมายของโครงการ
- 3) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กรเพื่อการเรียนรู้ และการเชื่อมโยงเครือข่าย
- 4) เพื่อศึกษาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนของบ้านศิระชะ้าง

วิธีดำเนินการ

การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านศิระชะ้างมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ คือ

ขั้นที่ 1 กำหนดขอบเขตของการประเมิน ซึ่งในการประเมินครั้งนี้ได้ทำการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เฉพาะกรณี บ้านศิระชะ้าง หมู่ที่ 10 ตำบลพุดซา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เท่านั้น

ขั้นที่ 2 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ชาวบ้านศิระชะ้าง ทั้งที่เป็นประชาชนทั่วไป ผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

ขั้นที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ สังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การจัดเวทีชาวบ้าน และการรวบรวมข้อมูลที่ได้มีการจัดเก็บแล้ว

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์ จำแนกประเภทของข้อมูลอย่างเป็นระบบแปลความและสรุปความ ทั้งในรูปของข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ขั้นที่ 5 นำเสนอผลการวิจัย ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของสารนิพนธ์

ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ ได้ใช้รูปแบบการประเมินแบบซีพีพี (CIPP Model) โดยมีการประเมินบริบท (Context : C) ปัจจัยนำเข้าหน่วยระบบ (Input : I) กระบวนการหน่วยระบบ (Process : Pc) และผลผลิตของหน่วยระบบ(Product : Pd)

3. ผลการดำเนินการ

3.1) ผลการประเมินหน่วยบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ (หน่วยระบบ A)

กองทุนหมู่บ้าน บ้านศิระชะ้างจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2544 ได้รับอนุมัติเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2544 มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 64 คน มีคณะกรรมการ 15 คน เป็นชาย 8 คน เป็นหญิง 7 คน คณะกรรมการกองทุนส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับ ป. 4 และเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้การยอมรับนับถือ กองทุนหมู่บ้าน บ้านศิระชะ้างได้เปิดโอกาสให้สมาชิกได้กู้เงินเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2544 และปล่อยให้กู้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น มีจำนวนสมาชิกที่ได้รับอนุมัติเงิน 37 ราย เป็นเงิน 999,000 โดยผู้กู้นำเงินไปดำเนินการประกอบอาชีพทางการเกษตร คือ ปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ จำนวน 32 ราย รวมเป็นเงิน 799,000 บาท ขยายกิจการอยู่ซ่อมรถและรับซื้อขายรถมือสอง 2 ราย เป็นเงิน 100,000 บาท กู้เงินเพื่อลดรายจ่ายพัฒนาอาชีพ 2 ราย เป็นเงิน 70,000 บาท และกู้เงินเพื่อค้าขาย 1 ราย เป็นเงิน 30,000 บาท

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีจำนวน 15 คน วิธีได้มาซึ่งคณะกรรมการได้มาจากการเสนอชื่อของสมาชิกแล้วได้รับเสียงสนับสนุนจากสมาชิกโดยส่วนใหญ่ คณะกรรมการทุกคนมีคุณสมบัติถูกต้องตามระเบียบกองทุน การพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการ เมื่อครบ 1 ปี กำหนดให้มีการสิ้นสุดวาระของกรรมการจำนวนกึ่งหนึ่ง ต้องคัดเลือกกรรมการชุดใหม่แทนที่ และกรรมการชุดเก่าที่ออกไปสามารถกลับเข้ามาเป็นกรรมการได้อีกแต่กรรมการทุกคนสามารถอยู่ในตำแหน่งได้

การประชาสัมพันธ์ เตรียมความพร้อมสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่คณะกรรมการกองทุนและสมาชิก ส่วนใหญ่เป็นข่าวสารทางราชการ เมื่อมีข่าวสารต่าง ๆ ส่งมายังหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะประกาศประชาสัมพันธ์ออกเรื่องกระจายเสียงหมู่บ้าน ชาวบ้านจะได้รับทราบข่าวสารโดยพร้อมกัน ส่วนการเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดตั้งกองทุนสำหรับคณะกรรมการได้มีการเตรียมความพร้อมโดยมีการอบรมสัมมนา โดยคณะกรรมการสนับสนุนทั้งจากระดับจังหวัดและระดับอำเภอ เพื่อให้คณะกรรมการสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อคณะกรรมการผ่านการอบรมแล้วก็ได้มีการถ่ายทอดไปยังชาวบ้านโดยการจัดเวทีชาวบ้านชี้แจง นโยบาย หลักการวัตถุประสงค์ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กระบวนการบริหารจัดการได้มีการจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้าน มีการจัดทำเอกสารขอขึ้นทะเบียน ระบบบัญชีกองทุนหมู่บ้านมีการจัดทำบัญชีโดยยึดเอารูปแบบการทำบัญชีจากคู่มือการ

ทำบัญชีและรายงานสำหรับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ การรับสมัครสมาชิกจัดทำในวันทำเวทีชาวบ้าน คัดเลือกคณะกรรมการ โดยเงื่อนไขการสมัคร สมาชิกคือต้องเป็นผู้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านศิระชะ้าง เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือน ก่อนจัดตั้งกองทุน เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบกองทุน เป็นผู้มีนิสัยอันดีงาม การสมัครต้องเสียค่าธรรมเนียมแรกเข้าคนละ 10 บาท ผู้สมัครต้องมีเงินฝากสัจจะหรือถือหุ้นของกองทุนอย่างน้อย 1 หุ้น แต่ต้องไม่เกิน 1 ใน 5 ของจำนวนหุ้นทั้งหมด การฟื้นฟูสมาชิกภาพเมื่อตาย ลาออก วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน หรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ จงใจฝ่าฝืนระเบียบกองทุน โดยที่ประชุมสมาชิกมีมติให้ออก

หลักพิจารณาอนุมัติเงินกู้ของคณะกรรมการจะดูจากโครงการที่ผู้กู้เสนอมา ความน่าเชื่อถือในการประกอบอาชีพ ตลอดจนพิจารณาถึงอยู่ดี ความตั้งใจในการประกอบ 38 คน แต่ผ่านการพิจารณาความต่อคณะกรรมการให้เงินจำนวน 37 ราย ไม่ผ่านการพิจารณาจำนวน 1 คน เนื่องจากเอกสารไม่ครบ ไม่มีหลักทรัพย์และบุคคลค้ำประกัน

การโอนเงินให้ผู้กู้และการชำระคืนเงินกองทุน โดยคณะกรรมการนำเรื่องการให้กู้ส่งไปยังธนาคารออมสิน สาขามุขมนตรี ซึ่งเป็นสาขาที่กองทุนบ้านศิระชะ้างประจำอยู่ แล้วธนาคารจะโอนเงินเข้าบัญชีของผู้กู้แต่ละคนส่วนการคืนเงินกู้ ก็นำเงินไปชำระคืนที่ธนาคาร ธนาคารก็จะออกหลักฐานการคืนเงินให้แล้วผู้กู้ก็จะนำหลักฐานนั้นมายื่นยันต่อคณะกรรมการกองทุนอีกครั้งหนึ่ง

การใช้เงินตามวัตถุประสงค์ ผู้มีส่วนใหญ่ใช้เงินโครงการที่ขอกู้ โดยผู้กู้ที่ใช้ดำเนินการตามโครงการที่ขอกู้ มีจำนวน 30 ราย คิดเป็น 81.08% ของผู้กู้ทั้งหมดส่วนผู้กู้ที่ใช้เงินไม่ตรงตามโครงการที่ขอกู้มีจำนวน 7 ราย คิดเป็น 18.92% ซึ่งผู้กู้ที่ใช้เงินไม่ตรงตามโครงการที่ขอกู้นั้นมีเหตุผลคือ นำเงินไปประกอบกิจการด้านอื่น ๆ ยังไม่พร้อมดำเนินการ รอให้ราคาสินค้าผลผลิตที่จะผลิตสินค้าให้สูงขึ้น โดยไม่มีผู้กูรายใด ที่นำเงินไปใช้อย่างไม่เกิดประโยชน์

3.2) ผลการประเมินระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้ (หน่วยระบบB)

ผู้กู้เงินกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่กู้เงินเพื่อไปประกอบอาชีพด้านการเกษตร ซึ่งผู้กู้แต่ละรายมีประสบการณ์การทำอาชีพนั้น ๆ มาแล้ว มีการทำอาชีพการเกษตรมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ และได้ทำสืบทอดมาจนถึงรุ่นลูกหลาน แต่การประกอบอาชีพ ยังใช้วิธีการแบบเดิม ยังขาดเทคนิคการผลิตรูปแบบใหม่ รวมถึงด้านเทคโนโลยี และการเชื่อมโยงกันระหว่างการผลิตและการตลาดจึงทำให้ไม่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ

ผลที่ได้รับโดยตรงจากกองทุนหมู่บ้านคือสมาชิกผู้กู้เงินได้นำเงินที่นำไปประกอบอาชีพตามโครงการที่ขอกู้ ทำให้เกิดรายได้ สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ มีเงินเก็บออม และมีเงินมาใช้คืนกองทุนหมู่บ้านส่วนผลกระทบที่ได้รับจากกองทุนหมู่บ้านคือสามารถขยายกิจการเดิมที่ทำอยู่แล้วเพิ่มปริมาณการผลิตให้มากขึ้นด้วย จำนวนเงินทุนจากกองทุนหมู่บ้านและมีเทคนิควิธีการผลิตที่ดีในการผลิตส่วนผลที่ได้รับทางอ้อมคือ ทำให้เกิดความตื่นตัวในการประกอบอาชีพเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีความเข้มแข็งในกิจการ รวมถึงการหวนคืนกลับมาประกอบอาชีพในชุมชนของประชาชน

4. อภิปรายผล

4.1 การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านสี่ระยะข้าง ตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน ดังนี้

4.1.1) การเกิดกองทุน กองทุนหมู่บ้านสี่ระยะข้างเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน ประชาชนมีความพึงพอใจในกองทุนหมู่บ้านและมีแนวโน้มที่คนในชุมชนจะมีส่วนร่วมกันมากขึ้น

4.1.2) การมีระบบบริหารกองทุน พบว่า กองทุนหมู่บ้านสี่ระยะข้างมีการจัดระบบบริหารกองทุนเป็นไปตามระเบียบของกองทุน จัดโครงสร้างองค์กรอย่างชัดเจน มีการตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุนและมีการแบ่งหน้าที่การทำงานอย่างถูกต้อง

4.1.3) การมีการเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเอง กองทุนหมู่บ้านสี่ระยะข้าง ยังคงมีวิถีชีวิตเช่นเดิมกับก่อนมีกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกในชุมชนยังขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอทำให้ชุมชนยังต้องอาศัยความร่วมมือจากภายนอกชุมชนอยู่

4.1.4) การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม คนในชุมชนกองทุนหมู่บ้านสี่ระยะข้างยังขาดการรวมกลุ่มกันอยู่ในการประกอบอาชีพ ผู้กู้เงินไปประกอบอาชีพเป็นการประกอบอาชีพแบบรายบุคคล

4.1.5) การมีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น คนในชุมชนกองทุนหมู่บ้านสี่ระยะข้างมีความซื่อสัตย์ ร่วมมือร่วมใจกัน มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

4.2 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลด้านบวกและด้านลบ

4.2.1) ปัจจัยด้านบวก

- 1) ประสบการณ์ของคนในชุมชนที่ประสบความล้มเหลวคลุกคลานมาก่อนจึงได้

อาศัยเป็นบทเรียนให้คนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การหาความรู้ ในการประกอบอาชีพเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำซ้อน

2) การที่คนในชุมชนต้องอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกัน จึงจำเป็นที่ทำให้ประชาชนในชุมชนต้องให้ความร่วมมือ ในการประกอบกิจกรรมของชุมชน

3) การต้องการให้มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม เป็นปัจจัยให้คนในชุมชนมีความกระตือรือร้น การให้ความร่วมมือกัน

4) ระบบชนชั้นในสังคม ที่ผู้อ่อนอาวุโสในการยอมรับผู้อาวุโสผู้ตามต้องยอมรับผู้นำ ทำให้มีทิศทางการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน และมีการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน

4.2.2) ปัจจัยด้านลบ

1) คนในชุมชนยังมีสภาพเป็นลูกหนี้ของธนาคารและนายทุน ซึ่งอัตราดอกเบี้ยค่อนข้างสูง ทำให้ขาดเงินทุนหมุนเวียน เพราะเงินส่วนหนึ่งต้องนำไปชำระหนี้ทำให้ไม่สามารถดำรงทุนให้เติบโตได้ในระยะเวลาอันสั้น

2) ความยากจนของคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนต้องการทำงานต้องการรายได้มาก ๆ ทำให้มองข้ามความพอเพียงและความยั่งยืน ประชาชนยังคงมีความคิดแบบเก่า คือเมื่อมีแรง มีโอกาสก็รีบทำงานกอบโกยผลประโยชน์ให้มากที่สุด

3) การขาดการรวมกลุ่มพูดคุย ปรึกษาหารือกัน ทุกคนต่างให้ความสำคัญในการทำงานของตัวเอง จนขาดการพูดคุยกัน ปรึกษาหารือกัน รวมถึงการรวมกลุ่มต่าง ๆ

4) การขาดผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ผู้นำของชุมชนมีส่วนสำคัญ ในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

4.3 การเกิดองค์กรเครือข่ายการเรียนรู้

จากการปฏิบัติงานภาคสนามผู้วิจัยได้สร้างเครือข่าย องค์กรย่อยภายในหมู่บ้าน คือการจัดกลุ่มเสวนากลุ่มผู้กู้กองทุน โดยเป็นการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกันของสมาชิกผู้กู้กลุ่มต่าง ๆ ได้แก่กลุ่มผู้ปลูกผัก กลุ่มปลูกมันสำปะหลัง กลุ่มเลี้ยงสัตว์ เป็นการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างการรวมกลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเสริมประสิทธิภาพและความแข็งแกร่งในการดำเนินโครงการ

4.4 ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน

คนในหมู่บ้านศิระช้างมีความผูกพันกัน มีสัมพันธ์เหมือนเครือญาติจึงเป็นชุมชนที่มีลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านจะได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างดี

การมีวัดเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของคนในชุมชน ทำให้มีจิตใจโอบอ้อมอารี ทำให้ไม่เกิดปัญหาสังคม เช่น การทะเลาะวิวาท การลักขโมย ปัญหายาเสพติด เป็นต้น

4.5 ผลโดยตรงและผลกระทบต่าง ๆ

สำหรับผลโดยตรงที่ได้รับ คือ การที่ชาวบ้านมีเงินทุนมาลงทุนประกอบอาชีพ และที่สำคัญเป็นเงินทุนที่มีดอกเบี้ยต่ำทำให้ไม่ต้องไปกู้ยืม แหล่งเงินทุนอื่นที่มีอัตรา ดอกเบี้ยแพง ส่วนผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมที่จะได้รับ คือ รายได้ที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมตามโครงการชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สภาพเศรษฐกิจสังคมของหมู่บ้านดีขึ้น ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

5. ข้อเสนอแนะ

ในการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านศิระช้างผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1) ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุนฯ สำหรับระเบียบกองทุนหมู่บ้านศิระช้าง ได้มีการร่วมกันร่างระเบียบขึ้นมาโดยคณะกรรมการและได้รับความเห็นชอบจากสมาชิก โดยรวมแล้วมีความเหมาะสม แต่การดำเนินการบางอย่างยังไม่ถูกต้องตามระเบียบ ซึ่งเป็นเพราะการที่คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนยังไม่มีความเข้าใจในระเบียบของกองทุนหมู่บ้านอย่างชัดเจน

5.2) ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการกองทุนสำหรับการบริหารกองทุนของคณะกรรมการมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะที่ 1 คณะกรรมการควรศึกษาและปฏิบัติตามระเบียบกองทุนอย่างชัดเจน เพราะยังไม่มีการปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบของกองทุนหมู่บ้าน เช่น ไม่มีการประชุมของคณะกรรมการตามระเบียบที่กำหนด ไว้ว่า คณะกรรมการต้องมีการประชุมปรึกษาหารือกันเดือนละ 1 ครั้ง หรือตามความเหมาะสม

ข้อเสนอแนะที่ 2 คณะกรรมการควรปฏิบัติตามหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย เช่น ฝ่ายตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมที่กู้และฝ่ายอื่น ๆ ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีการดำเนินการในส่วนนี้

ข้อเสนอแนะที่ 3 ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้สมาชิก กองทุนและประชาชนทั่วไป

ข้อเสนอแนะที่ 4 ควรมีการประชุมกันให้มากกว่านี้ เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

5.3) ข้อเสนอแนะนำเงินไปพัฒนากิจการอาชีพของสมาชิกกองทุน

ข้อเสนอแนะที่ 1 การนำเงินไปประกอบอาชีพของผู้ที่ก่อให้เกิดผลผลิตที่ดี ประสพผลสำเร็จในกิจกรรมที่ทำ ควรมีการหาความรู้เพิ่มเติม เรียนรู้และนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาปรับใช้พัฒนาอาชีพ

ข้อเสนอแนะที่ 2 สมาชิกในชุมชนต้องให้ความสนใจในกิจกรรมการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน

ข้อเสนอแนะที่ 3 การประกอบอาชีพเสริมนอกจากการทำนาคือ การปลูกผัก ซึ่งส่วนใหญ่ คือ การปลูกหอม โดยไม่มีการคิดที่จะปลูกผักชนิดอื่นด้วย ทำให้สินค้าล้นตลาด ราคาสินค้าก็ตกต่ำ แมลงศัตรูพืช ก็สามารถระบาดได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นเกษตรกรควรมีการปลูกพืชหมุนเวียนเปลี่ยนชนิดกันบ้าง เพื่อตัดวงจรของแมลงศัตรูพืช และเป็นการเพิ่มความหลากหลายของสินค้า ทำให้สามารถขายสินค้าได้ ในราคาที่สูง

ข้อเสนอแนะที่ 4 ประชาชนยังขาดการทำบัญชีใช้จ่ายประจำครอบครัว ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจของครอบครัวได้ ชาวบ้านยังไม่เล็งเห็นประโยชน์ของการทำบัญชี โดยส่วนใหญ่เป็นการจำตัวเลขแบบคาดคะเน ทำให้เมื่อขายผลผลิตหักลบต้นทุนแล้วไม่รู้ว่าได้กำไรหรือขาดทุน ดังนั้น เพื่อทราบข้อมูลจริง จึงควรมีการทำบัญชีไว้ด้วย

5.4) ข้อเสนอแนะสำหรับการค้นคว้าวิจัยต่อไป

เนื่องจากการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านปีระชาชนนี้ผู้วิจัยมีระยะเวลาการปฏิบัติงานเพียง 10 เดือน ซึ่งโครงการได้สิ้นสุดลงก่อนที่จะมีการชำระคืนเงินกองทุนหมู่บ้าน ผลการประเมินจึงยังขาดความสมบูรณ์ในบางส่วน ดังนั้น หากมีการประเมินโครงการหลังจากชำระคืนเงินกองทุนแล้วจะทำให้สามารถทราบถึงความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้านได้อย่างชัดเจนขึ้น

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ, ทบวงมหาวิทยาลัย, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา. และสภาสถาบันราชภัฏ.

สำนักมาตรฐานการศึกษา. 2545. ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้ประกอบการเรียน หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมินโครงการ ชุดวิชา การจัดการและการวางแผนธุรกิจ. กรุงเทพฯ : ศรีสยามพริ้นท์แอนด์แพคค์ จำกัด.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน, และศูนย์ให้คำปรึกษาทางการเงินสำหรับวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และประชาชน. (ม.ป.ป.). คู่มือการพิจารณาเงินกู้ สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. คู่มือการดำเนินงานสำหรับคณะกรรมการตำบลและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัดและระดับอำเภอ เพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงาน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.

_____. 2544ก. คู่มือสำหรับประชาชนเพื่อเตรียมการจัดตั้ง และดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.

_____. 2544ข. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 . สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.

เดลิเวอ บุริภักดี และคณะ. 2545ก. เอกสารประกอบการวิจัยชุมชน หลักสูตร ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการ โครงการและประเมินโครงการ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ .

_____. 2545. เอกสารประกอบวิชาสารนิพนธ์ หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการ โครงการและประเมินโครงการ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ .

จิตตา สุวรรณระฆัง และคณะ. 2545 . เอกสารประกอบการจัดการธุรกิจชุมชน หลักสูตร ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการ โครงการและประเมินโครงการ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัทศรีสยามพริ้นท์แอนด์แพคค์ จำกัด.

ประเวศ วะสี . 2542 . เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม . พิมพ์ครั้งที่ 1 . กรุงเทพฯ : (ม.ป.ท.)

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. 2545. เอกสารประกอบการเรียน ชุดวิชาการประเมินเพื่อการพัฒนา.
นครราชสีมา : ทัศนทองการพิมพ์ .

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. 2545. คู่มือ
การทำบัญชี และรายงานสำหรับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ :
สหมิตรพรินติ้ง.

5 ปีวิกฤตคนไทยเข้แดง –จนเพิ่ม[ออนไลน์]. ได้จาก:[http://www.rakbankerd.com/benny/01_jam
/thaiinfor/country.../index.html?topic_id=1429&db=1429&db_file_2/8/45](http://www.rakbankerd.com/benny/01_jam/thaiinfor/country.../index.html?topic_id=1429&db=1429&db_file_2/8/45)

เศรษฐกิจไทยปี 2545-2546...ได้รับแรงหนุนจากการใช้จ่ายภายในประเทศ[ออนไลน์]. ได้จาก:
[http:// www.rakbankerd.com/benny/01_jam /thaiinfor/country.../index.html?
topic_id=1429&db=1429&db_file_2/8/45](http://www.rakbankerd.com/benny/01_jam/thaiinfor/country.../index.html?topic_id=1429&db=1429&db_file_2/8/45)

เว็ด์ค์แบงก์ชี้ห้ตั้งวิกฤตคนไทยจนเพิ่ม 3 ด้านคน[ออนไลน์]. ได้จาก:[http://www.rakbankerd.
com/benny/01_jam /thaiinfor/country.../index.html?topic_id=1429&db=1429&db_file
2/8/45](http://www.rakbankerd.com/benny/01_jam/thaiinfor/country.../index.html?topic_id=1429&db=1429&db_file_2/8/45)

รายงานผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2542[ออนไลน์]. ได้จาก:[http://
www.rakbankerd.com/benny/01_jam /thaiinfor/country.... /index.html?topic_id= 1429
&db=1429&db_file_2/8/45](http://www.rakbankerd.com/benny/01_jam/thaiinfor/country.../index.html?topic_id=1429&db=1429&db_file_2/8/45)